

לחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת

«Διά νά ἐπινοῇ ἔντεχνα ἔργα, ὥστε νά ἐργάζητε εἰς χρυσόν
καί εἰς ἄργυρον καί εἰς χαλκόν», (Ἔξ. 31:4).

‘Ο νέος , Αντισημιτισμός στην Εύρώπη

Τοῦ κ. ΠΕΡ. ΑΛΜΑΡΚ
τ. ἀντιπροέδρου τῆς Σουηδικῆς Κυβερνήσεως

Στὴν Εὐρώπη σήμερα, πολλοὶ ἄνθρωποι φαίνεται νὰ πιστεύουν ὅτι οἱ ἀντισημίτες φοροῦν πάντοτε τὸ ἴδιο προσωπεῖο. Γι’ αὐτοὺς, ἀντισημίτες εἶναι οἱ ἄνθρωποι τῆς Εὐρώπης τῆς δεκαετίας τοῦ ‘30 καὶ τοῦ ‘40, ἕνας δικτάτορας μὲ μικρὸ μουστάκι πού ὀρύεται ἡ ἑνας ἀξιοματικός “Ες - “Ες μὲ πέτρινο πρόσωπο πού συγκεντρώνει ‘Εβραίους γιὰ νὰ μεταφερθοῦν στὰ στρατόπεδα τοῦ θανάτου. ‘Εν τούτοις, ἕνα ἀξιοπρόσεκτο γινώρισμα τοῦ ἀντισημιτισμοῦ εἶναι ἡ ἐλαστικότητα του. Δὲν μπορεῖ νὰ ἀλλάξει τὸν σκοπὸ του ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἀλλάξει πρόσωπο, στρατηγικὴ καὶ μέρος τοῦ λεξιλογίου του. Πολλοὶ δικτάτορες πού μᾶς ἔρχονται στὴν Εὐρώπη μᾶς λέγουν ὅτι δὲν ἔχουν τίποτα ἐναντίον τῶν ‘Εβραίων, ἀλλὰ ὅτι ὁ Σιωνισμός εἶναι κακὸς καὶ πρέπει νὰ ἐξουδετερωθεῖ. Οἱ ‘Εβραῖοι εἶναι ἀδέλφια μας, δηλώνουν χαμογελώντας ὅταν ἐπισκέπτονται τίς χώρες μας” οἱ Σιωνιστὲς προσπαθοῦν νὰ κυριαρχήσουν σὲ ὅλοκληρὴ τὴ Μέση Ἀνατολή. Καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι, νομίζω, στὴν Εὐρώπη εἶναι ἀπογοητευμένοι ἀπὸ αὐτὸ τὸ προσωπεῖο.

□ ‘Ο ἀντισημιτισμός μεταμφιεσμένος σὲ ἀντισιωνισμό

Ολοι γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἀντισημιτισμός, μεταμφιεσμένος σὲ ἀντι-Σιωνισμό, ἔχει σημειώσει κατὰ τὴν τελευταία δεκαετία σημαντικές πολιτικές νίκες στὴν Εὐρώπη. Πολιτικοὶ τῆς Εὐρώπης συχνὰ ἐπικρίνουν ἐκείνους πού δὲν κατάλαβαν πρὶν 40 ἢ 50 χρόνια ὅτι ἡ ναζιστικὴ Γερμανία ἐννοοῦσε στὴν κυριολεξία αὐτὰ πού ἔλεγε, ὅτι δηλαδή, οἱ ‘Εβραῖοι θὰ ἐξοντώνονταν. Οἱ ἴδιοι πολιτικοὶ τῶρα ἀρνοῦνται μὲ ἔμφαση ὅτι ἡ ἐννοια τῆς Χάρτας τῆς ΡΛΟ καὶ ἄλλων ἐγγράφων εἶναι στὴν κυριολεξία ὅτι δὲν ὑπάρχει θέση γιὰ ἕνα ἐβραϊκὸ κράτος στὴν Παλαιστίνη.

‘Ο ἀντισημιτισμός ἀνέκαθεν δημιούργησε διάκριση μεταξὺ ‘Εβραίων καὶ μὴ ‘Εβραίων καὶ ἀνέκαθεν ἀπήτησε ἀπὸ τοὺς ‘Εβραίους κάτι πού δὲν θὰ ἀπαιτοῦσε ἀπὸ ἄλλους, ἢ ἀπαγόρευε στοὺς ‘Εβραίους ὅ,τι ἐπιτρεπόταν σὲ ἄλλους. Τὸ κάθε τι μέσα στὴν ἱστορία τοῦ ἀντισημιτισμοῦ, περιλαμβάνεται μέσα σ’ αὐτοὺς τοὺς ὁρισμούς: Εἰδικοὶ νόμοι γιὰ τοὺς ‘Εβραίους” διακρίσεις ἐναντίον τῶν ‘Εβραίων στὴν ἐργασία” προπαγάνδα ἐναντίον τοῦ ‘Εβραϊσμοῦ” ἀπαρχὴ πογκρόμ” ἐξαναγκασμός τῶν ‘Εβραίων νὰ φοροῦν ὁρισμένα ρούχα κ.λπ. Γνωρίζουμε ὅτι ἐκφραση τοῦ κλασικοῦ “Ἀντισημιτισμοῦ εἶναι σήμερα ἡ ἐπανεμφάνιση τοῦ φαινομένου λιθοβολισμοῦ ἐναντίον Συναγωγῶν, ἐβραϊκῶν σχολείων καὶ ἱδρυμάτων στὴν Εὐρώπη. Καὶ πάλι ἐβραϊκά καταστήματα καὶ ἐστιατόρια εἶναι ἀντικείμενο ἐπιθέσε-

ων ἀπὸ ἐξτρεμιστὲς διαφόρων πολιτικῶν ἀποχρώσεων, καὶ πάλι ἐβραϊκὰ νεκροταφεῖα βεβηλώνονται συχνὰ στὴν Εὐρώπη.

Συνέβη σὲ πολλές πόλεις τῆς Εὐρώπης στὴ δεκαετία μας: Βιέννη, Παρίσι, Ἀμβέρσα, Ρώμη, Βερολίνο, Μόναχο, Μασσαλία, Βρυξέλλες καὶ ἄλλου. ‘Επιχείρησαν νὰ σκοτώσουν, νὰ πειράξουν ἢ νὰ ἀπειλήσουν ‘Εβραίους γιατί ἦταν ‘Εβραῖοι. ‘Εν τούτοις, ὑπάρχει ἕνας νέος παράγοντας στοῦ νέου ἀντισημιτισμοῦ.

Μετά πού ξέσπασε ὁ πόλεμος στὸν Λίβανο τὸν Ἰούλιο τοῦ 1982, ἕνα κύμα ἀντισημιτικῶν ἄρθρων ἐφθασε στοὺς ἀναγνώστες τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. Τριάντα ἐννέα χρόνια μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀδόλφου Χίτλερ διαβάζουμε καὶ πάλι ὅτι οἱ ‘Εβραῖοι διδάσκονται νὰ μισοῦν ἄλλες θρησκείες, ὅτι ἡ Βίβλος ὑπαγορεύει στοὺς ‘Εβραίους νὰ καταπιέζουν ἀνελέητα ἄλλους λαοὺς καὶ ὅτι οἱ ‘Εβραῖοι παντοῦ συνωμοτοῦν γιὰ νὰ κυριαρχήσουν στὸν κόσμον ἢ τουλάχιστον στὴ Μέση Ἀνατολή.

Καὶ βεβαίως δὲν ἀναφέρομαι στὸν νεο-ναζιστικὸ Τύπο” στίς περισσότερες εὐρωπαϊκὲς χώρες εἶναι ἀσημαντός καὶ μὲ πολὺ μικρὴ πολιτικὴ σημασία. Ἀναφέρομαι στὸν μείζονα δημοκρατικὸ εὐρωπαϊκὸ Τύπο, ὁ ὁποῖος εἶναι σεβαστός καὶ σύμφωνος μὲ τὴν ὑψηλὴ παράδοση τῆς εὐρωπαϊκῆς δημοκρατίας. Καὶ ἐδῶ συχνὰ τὰ ἴδια παλιὰ ψεῦδη τυπώνονται στὰ γράμματα πρὸς τὴ Σύνταξη ἢ ἐμφανίζονται μέσα σὲ ἄρθρα σχετικὰ μὲ τὸν Λίβανο. Δὲν λέω ὅτι οἱ ἴδιες οἱ ἐφημερίδες ἐγίναν ἀντισημιτικές, ἀλλὰ ἡ ἀνοχή τους στὸν ἀντισημιτισμὸ ἔχει αὐξηθεῖ κατὰ δραματικὸ τρόπο. Ἄρθρα τὰ ὁποῖα πετάγονταν στοῦ καλὰθι τῶν ἀχρηστών ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια μετὰ τὸν Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο, διαβάζονται σήμερα ξανά, καὶ ὅταν γίνονται ἀντικείμενο κριτικῆς, οἱ συντάκτες ἀρνοῦνται ὅτι αὐτὰ τὰ ἄρθρα εἶναι ἀντισημιτικά. ‘Ετσι βλέπουμε τοὺς τελευταίους αὐτοὺς 23 μῆνες στὴν Εὐρώπη πῶς τὰ παλιὰ στερεότυπα πού χρησιμοποιήθηκαν στὴν προπαγάνδα ἐναντίον τῶν ‘Εβραίων, κατευθύνονται σήμερα ἐναντίον τοῦ ἐβραϊκοῦ κράτους. ‘Ο νέος ἀντισημιτισμός μεταφέρει συχνὰ, ὅπως ξέρετε τὸν στόχο του ἀπὸ τὸ ἄτομο ‘Εβραῖο στοῦ συνόλου τῶν ‘Εβραίων.

□ Πῶς δημιουργήθηκε ὁ ἀντισιωνισμός

Στὸ δεῦτερο ἡμισι τοῦ 1ου αἰῶνος οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν νὰ μιλήσουν γιὰ μίσος ἐναντίον τῶν ‘Εβραίων χωρὶς ὅμως νὰ χρησιμοποιήσουν τὸν ὄρο ‘Εβραῖος. ‘Ετσι ἐψαξαν ἕνα νέο οὐδέτερο ἀνάκαθο ὀρισμὸ, καὶ αὐτὸς ἦταν ὁ ἀντισημιτισμός. ‘Ο καθένας ἤξερε βεβαίως τί ἐννοοῦσε. Μετὰ τὸν Χίτλερ ὅμως, ὁ ὄρος ἀντισημιτισμός δὲν ἦταν πλέον κατάλληλος γι’ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ἐφευρεθεῖ καὶ πάλι ἕνας στείρος ὄρος πού νὰ μὴ ἀναφέρει τοὺς ‘Εβραίους. ‘Ετσι βρέθηκε ὁ ἀντι-Σιωνισμός.

Συνέχεια στὴ σελ. 30

Εἰκόνα ἐξωφύλλου: Βάζο κατασκευασμένο ἀπὸ κέλυφος αὐγοῦ στρουθοκαμήλου, χρονολογούμενο ἀπὸ τὴ μέση Χανσανιτικὴ περίοδο (δεύτερη χιλιετηρίδα π.κ.π.).

‘Η Καθολική Έκκλησία ἀναθεωρεῖ τὴ στάση της ἐναντι τῶν Ἑβραίων Δέν εἶναι καταραμένος λαός καί δέν εὐθύνεται γιά τό θάνατο τοῦ Χριστοῦ

Τοῦ κ. ΔΗΜ. ΣΑΛΑΧΑ

δρ Ν, Καθηγητοῦ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου στό Καθολικό Πανεπιστήμιο ANGELICUM
καί στό Ἰνστιτούτο Ἀνατολικῶν Σπουδῶν Ρώμης.

‘Ο ἑβραϊκός λαός δέν ὑπῆρξε οὔτε εἶναι καταδικασμέ-
νος καί καταραμένος ἀπό τόν Θεό καί δέν εὐθύνεται ὡς
λαός γιά τό θάνατο τοῦ Χριστοῦ.

Στίς 24 Ἰουνίου 1985, ἡ Εἰδική Ἐπιτρο-
πή τῆς Ἁγίας Ἐδρας γιά τίς θρησκευ-
τικές σχέσεις μέ τήν ἑβραϊκή θρησκεία
πού προεδρεύεται ἀπό τόν καρδινάλιο
Ἰωάννη Βίλλεμπραν, δημοσίευσε βα-
ρυσήμαντο κείμενο μέ τίτλο: «Βοηθή-
ματα γιά μιᾶ ὀρθή παρουσίαση τῶν Ἑ-
βραίων στό κήρυγμα καί τήν κατήχηση
τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας». Μέ τό κεί-
μενο αὐτό ἡ Καθολική Ἐκκλησία ἀναθεωρεῖ θεολογικά
καί ἱστορικά τή στάση της ἐναντι τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων
καί τοῦ Ἑβραϊσμοῦ, δηλαδή ἀποσκοπεῖ στήν ἀποκατά-
σταση τῆς ἀλήθειας καί ἀντικειμενικότητας σ’ ὅ,τι ἀφο-
ρᾷ τόν ἰουδαϊκό λαό καί γενικά τήν ἰουδαϊκή θρησκεία
στή συνείδηση τῶν Χριστιανῶν Καθολικῶν, ἐπομένως
στήν ἐξάλειψη καί διαγραφή ἀπό τά θεολογικά, κατηχη-
τικά καί λειτουργικά βιβλία τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὅ-
λων ἐκείνων τῶν αἰχμῶν καί ὑπαινιγμῶν πού προσβάλλου-
ν τούς Ἑβραίους καί τή θρησκεία τους καί τέλος
στήν ἐπίσημανση τῆς κοινῆς κληρονομίας καί παρακατα-
θήκης Ἑβραϊσμοῦ καί Χριστιανισμοῦ.

Ἡ δὲ ἡ Β’ Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ, στίς 28 Ὀκτωβρίου
1965, ἐξέδωκε τή γνωστή «Δήλωση περί τῶν σχέσεων
τῆς Ἐκκλησίας μέ τίς μὴ χριστιανικές θρησκείες», τῆς ὁ-
ποίας ἡ παράγραφος 4, πού ἀναφέρεται συγκεκριμένα
στήν ἰουδαϊκή θρησκεία, ὀρίζει τά ἑξῆς: «Ἐπειδή Χρι-
στιανοί καί Ἰουδαῖοι ἔχουν τόσο μεγάλη κοινή κληρονο-
μία, ἡ Ἁγία Σύνοδος θέλει νά προωθήσει καί συστήσει
τὴ μεταξύ τους ἀμοιβαία γνωριμία καί ἐκτίμηση, πού θά
ἐπιτευχθεῖ μέ τίς θεολογικές καί βιβλικές μελέτες, ἀλλά

καί μέ τόν ἀδελφικό διάλογο». Σχετικά μέ τίς εὐθύνες
τῶν Ἑβραίων στήν καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ ἴδια
δήλωση τῆς Β’ Βατικανῆς Συνόδου τονίζει σαφέστατα ὅ-
τι «μολονότι οἱ ἰουδαϊκές Ἀρχές μαζί μ’ ὅσους τίς ἀκο-
λουθοῦσαν ὡδήγησαν τόν Χριστό στό θάνατο, τά ὅσα
διαπράχθησαν κατὰ τό πάθος του δέν μποροῦν νά κατα-
λογισθοῦν ἀδιάκριτα σ’ ὅλους τούς τότε ζῶντες Ἰου-
δαίους, οὔτε στοὺς Ἰουδαίους τῶν ἡμερῶν μας. Ἐπίσης,
μολονότι ἀληθεύει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τό νέο λαό
τοῦ Θεοῦ, ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι δέν πρέπει νά θεωροῦνται
καταδικασμένοι καί καταραμένοι ἀπό τόν Θεό, σάν αὐτοί
νά ἀπέρρεε ἀπό τὴ διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς». Καί
ἡ Σύνοδος προτρέπει τούς Καθολικούς πιστοὺς, κληρι-
κοὺς, θεολόγους καί κατηχητές «νά μεριμνοῦν ὥστε νά
μὴ διδάσκεται στό κήρυγμα καί στήν κατήχηση καθετί
πού δέν εἶναι σύμφωνο μέ τήν εὐαγγελικὴ ἀλήθεια καί
τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ» σχετικά μέ τούς Ἑβραίους καί
τὴ θρησκεία τους.

Τό 1975, ἡ Ἁγία Ἐδρα ἐξέδωκε σειρά Ὁδηγιῶν καί
Προτάσεων γιά τήν ἐφαρμογὴ καί ὑλοποίησι τῆς παρα-
πάνω Συνοδικῆς Δήλωσης, ὥστε ἡ παρουσίαση καί ἐρμηνεί-
α τοῦ Ἑβραϊσμοῦ στή διδασκαλία καί στὰ μέσα ἐνη-
μέρωσης νά γίνεται μέ ἀντικειμενικότητα καί τιμιότητα.

Τό κείμενο τῆς 25 Ἰουνίου ἐρχεται νά βοηθήσει πιά
συγκεκριμένα τούς καθολικοὺς κληρικοὺς θεολόγους
καί κατηχητές, θέτοντας στή διάθεσή τους ὅλα ἐκεῖνα τά
θεολογικά, ἱστορικά καί λειτουργικά στοιχεῖα ὥστε νά
παρουσιάζουν ἀντικειμενικά καί ὀρθά τούς Ἑβραίους
καί τήν ἑβραϊκή θρησκεία, ἀποφεύγοντας κάθε προσβο-
λὴ καί ὕβρη σέ βάρος τους.

Τό κείμενο περιλαμβάνει ἓνα σύντομο προῖμο καί τίς
ἑξῆς παραγράφους: 1) Θρησκευτικὴ διδασκαλία καί Ἑ-
βραϊσμός, 2) Σχέσεις μεταξύ Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθή-

Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀναθεωρεῖ τὴ στάση της ἔναντι τῶν Ἑβραίων

κης, 3) Ἑβραϊκὲς ρίζες τοῦ Χριστιανισμοῦ, 4) Οἱ Ἑβραῖοι στὴν Καινὴ Διαθήκη, 5) Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη στὴ χριστιανικὴ λειτουργικὴ, 6) Ἑβραϊσμός καὶ Χριστιανισμός, καὶ 7)

Συμπέρασμα.

Τὰ σημαντικότερα στοιχεῖα πού προβάλλονται στὸ κείμενο αὐτὸ τῆς Ποντιφικῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι τὰ ἑξῆς:

Θρησκευτικὴ διδασκαλία καὶ Ἑβραϊσμός

Ο ἑβραϊκὸς λαὸς εἶναι ὁ λαὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ ὁποία δὲν ἀνακλήθηκε ποτέ. Ὁ χριστιανικὸς λαὸς εἶναι ὁ λαὸς τῆς Νέας Διαθήκης. Ὁ δεσμός πού συνδέει Ἑβραίους καὶ Χριστιανοὺς πηγάζει ἀπὸ «τὴ μεγάλη κοινὴ τῆς πνευματικῆς παρακαταθήκης», ἐπομένως τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἑβραϊκὴ θρησκεία ἀπὸ μέρους τῆς διδασκαλίας τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι μόνον ἱστορικό καὶ ἀρχαιολογικό, ἀλλὰ πρῶτιστα θρησκευτικό καὶ θεολογικό. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀναγνωρίζει πράγματι, ὅτι οἱ ἀπαρχές καὶ οἱ ρίζες τῆς πίστεως καὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς εὐρίσκονται, ἤδη, σύμφωνα μὲ τὸ σωτήριο μυστήριον τοῦ Θεοῦ, στοὺς πατριάρχες, τὸν Μωυσή καὶ τοὺς προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ Ἐκκλησία ὁμολογεῖ ὅτι ὅλοι οἱ Χριστιανοί, τέκνα τοῦ Ἀβραάμ κατὰ τὴν πίστη, περικλείονται στὸ θεῖο κάλεσμα πού ἔλαβε ὁ Ἀβραάμ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὅτι τὸ ἔργο τῆς ἀπολύτρωσης πού ἐπιτελεῖ ἡ Ἐκκλησία προεικονίζεται μυστικά στὴν Ἑξοδὸ τοῦ περιούσιου λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴ γῆ τῆς δουλείας καὶ στὴν πορεία του πρὸς τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας.

Ἡ Ἐκκλησία ἔλαβε τὴ θεία Ἀποκάλυψη ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊκὸ λαὸ μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς θέλησε ἀπὸ ἀπειρὴ ἀγάπη νὰ συνάψει τὴν Ἀρχαίαν Συνθήκη. Ἡ ἰδιαιτερότητα τῶν δυσκολιῶν πού συναντᾷ ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία σχετικὰ μὲ τοὺς Ἑβραίους καὶ τὸν Ἑβραϊσμὸ προέρχεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἦταν ἀνάγκη ἡ διδασκαλία αὐτὴ νὰ χρησιμοποιήσῃ διαφόρους ὁδούς γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴ σχέση μετὰ τῆς θείας οἰκονομίας (τοῦ θεικοῦ σχεδίου σωτηρίας) τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς θείας οἰκονομίας τῆς Νέας Διαθήκης. Οἱ ὁροὶ αὐτοὶ πού χρησιμοποιή-

θηκαν γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ εἶναι: Ἐπαγγελία (ὑπόσχεση) καὶ Ἐκπλήρωση. Συνέχεια καὶ Καινοτομία, Ἰδιαιτερότητα καὶ Παγκοσμιότητα, Μοναδικότητα καὶ Παραδειγματικότητα.

Οἱ θεολόγοι καὶ κατηχητές ἐπρεπε νὰ δείξουν ὅτι ἡ Ἐπαγγελία πού δόθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἡ Ἐκπλήρωση πού πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Χριστὸ στὴ Νέα Διαθήκη διασαφηνίζονται ἀμοιβαίᾳ, ἡ Καινοτομία πού ἐγκαινιάσθηκε στὴ Νέα Διαθήκη συνίσταται σὲ μιὰ ριζικὴ καὶ οὐσιαστικὴ μεταμόρφωση αὐτοῦ πού ὑπῆρχε πρὶν στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἡ Ἰδιαιτερότητα τοῦ περιούσιου λαοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν σημαίνει ἀποκλειστικότητα ἐθνικὴ, ἀλλὰ, σύμφωνα μὲ τὴ θεία βούληση, ἀνοιγμένο μὲ παγκόσμια διάσταση, τέλος, ἡ Μοναδικότητα τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ τοποθετεῖται καὶ κατανοεῖται ὡς Παραδειγματικότητα καὶ ἱερὸ σύμβολο τοῦ κόσμου.

Γιὰ τὸν Χριστιανισμό ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Ἑβραϊσμός δὲν ἀποτελοῦν δύο παράλληλους δρόμους σωτηρίας, ἀλλὰ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ δρόμο πού ὁλοκληρώνεται στὸ πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ, λυτρωτῆ τοῦ κόσμου πού καλεῖ καὶ χορηγεῖ τὴν ἀπολύτρωση στὰ πλαίσια τῆς ἀπόλυτης θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεώρησης διδασκαλίας καὶ ἀλλαγῆς στάσης τῶν Χριστιανῶν ἔναντι τῶν Ἑβραίων ἐπιβάλλεται ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τοῦ ἀντισημιτισμοῦ, μιὰ τάση ἑτοιμὴ νὰ ἐπανεμφανιστεῖ σὲ διάφορες μορφές. Δὲν πρόκειται μόνον γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ξερριζωθοῦν ἀπὸ τὸ νοῦ τῶν Χριστιανῶν τὰ ὑπόλοιπα τοῦ ἀντισημιτισμοῦ πού ὑπάρχουν ἀκόμα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ κυρίως νὰ καλλιεργηθεῖ στὴ θρησκευτικὴ τους συνείδηση μὲ τὴ μόρφωση καὶ σωστὴ ἐνημέρωση μιὰ ὀρθὴ θεολογικὴ σκέψη καὶ γνώση τοῦ ἰδιαίτερου δεσμοῦ πού συνδέει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ μὲ τοὺς Ἑβραίους, γιατί ὑπῆρξαν ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ προετοιμάσουν τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μεσσία, καὶ γιατί διατήρησαν κάθε τί πού διαδοχικὰ κατὰ τὴν ἱερὴ ἱστορία ἀποκαλύφθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ, ἔστω κι ἂν ὁ λαὸς αὐτὸς δυσκολεῖτο καὶ δυσκολεύεται ἀρνούμενος ν' ἀναγνωρίσῃ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Θεοῦ τὸ Μεσσία.

Ὑπάρχει ἐνότητα τῆς θείας Ἀποκαλύψεως (Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης) ὅπως καὶ σχεδίου τοῦ Θεοῦ νὰ σώσῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴ δύναμιν τοῦ κακοῦ τὸν ἄνθρωπο. Κάθε γεγονός στὸν ροῦν τῆς ἱερᾶς ἱστορίας ἔχει σημασίαν ἐφόσον τοποθετηθεῖ μέσα στὴν ὁμαλότητα τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ σχεδίου, ἀπὸ τὴν πλάνη μέχρι τὴν τελικὴ τοῦ ἐκπλήρωσης. Ἡ ἱερὰ ἱστορία ἀναφέρεται σ' ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ ἰδιαίτερα στοὺς πιστεύοντες. Ἔτσι, ἡ τελικὴ ἐννοία τῆς ἐκλογῆς τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ φαίνεται μόνον κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς πλήρους ὁλοκλήρωσης τοῦ Θεοῦ σχεδίου, καὶ ὁ ἐρχομὸς τοῦ Χριστοῦ νοεῖται ἀκόμα περισσότερο σὲ σχέση μὲ τὴν ἀρχικὴ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ. Τὰ γεγονότα λοιπὸν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν ἀφοροῦν μόνον τοὺς Ἑβραίους, ἀλλὰ ὅλους μας προσωπικά. Ὁ Ἀβραάμ εἶναι πράγματι ὁ πατέρας τῆς

Ὁ Β. Βασιλικὸς καὶ ὁ Σιωνισμός

Σὲ συνέντευξη τοῦ Βασ. Βασιλικοῦ («Ταχυδρόμος», 4.9.1985) ὁ Ἄρης Σκιαδόπουλος τοῦ ἔθεσε τὴν παρακάτω ἐρώτηση:

— Συγγνώμη τώρα, ἀλλὰ μοῦ ἦρθε μιὰ αὐθόρμητη ἐρώτηση. Σὲ χαρακτηρίζουν σάν Σιωνιστὴ. Ἐχει σχέση ὁ χαρακτηρισμὸς μὲ τὴν πραγματικότητα;
— Αὐτὸ εἶναι μεγάλο θέμα, πού δὲν μπορούμε νὰ τὸ θίξουμε. Θέλει μεγάλῃ ἀνάλυση. Ρίπτοντας ἀναθέματα δὲν τὸ λύνεις. Ἐμένα μ' ἔχει ἀπασχολήσει πολὺ, γιατί ἤμουνα στὴ Θεσσαλονίκη καὶ συνδέθηκα μὲ τοὺς ἐκεῖ Ἑβραίους. Δὲν νομίζω ὅτι ἀπλουστεύεται τὸ θέμα μὲ μιὰ φράση. Εἶναι λίγο ἔξω ἀπὸ τὸ κλίμα μας, ἀπάντησε ὁ Β. Βασιλικός.

Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀναθεωρεῖ τὴ στάση της ἔναντι τῶν Ἑβραίων

πίστεως Ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν.

Ἀπὸ τὴν ἐνότητα τοῦ Θεοῦ σχεδίου πηγάζει τὸ θέμα τῶν σχέσεων Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Βέβαια, ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ Χριστιανοὶ διαβάζουν καὶ ἐρμηνεύουν τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἐρχομοῦ, τοῦ Εὐαγγελίου, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ. Ἐπομένως ὑπάρχει μιὰ ἀνάγνωση καὶ ἐρμηνεία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πού δὲν συμπίπτει ὅπωςδὴποτε μὲ τὴν ἀνάγνωση καὶ ἐρμηνεία πού κάνει ἡ ἰουδαϊκὴ θρησκεία. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἀφαιρεῖ τίποτα ἀπὸ τὴν ἀξία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ δὲν ἀπαγορεύει στοὺς Χριστιανοὺς νὰ χρησιμοποιοῦν μὲ διακριτικότητα τὶς παραδόσεις τῆς ἐβραϊκῆς θρησκείας. Ἐξάλλου, ἡ ἴδια ἡ Καινὴ Διαθήκη δὲν μπορεῖ ν' ἀναγνωρισθεῖ καὶ νὰ ἐρμηνευθεῖ παρὰ μόνο ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως ἔκανε καὶ ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινότητα. Ὅταν ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀντιμετωπίζουν τὸ μέλλον, τείνουν καὶ οἱ δύο, ἔστω κι ἂν ξεκινοῦν ἀπὸ διάφορη ὀπτι-

κή, πρὸς ἀνάλογους σκοποὺς δηλ. πρὸς τὸν ἐρχομὸ ἢ τὴν νέα παρουσία τοῦ Μεσσία. Τὸ πρόσωπο τοῦ Μεσσία, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ λαὸς τῆς Παλαιᾶς καὶ ὁ λαὸς τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔχουν διαφορετικὴ ἀποψη καὶ γι' αὐτὸ ὑπάρχει μεταξύ τους διαίρεση, ἀποτελεῖ καὶ γιὰ τοὺς δύο τὸ σημεῖο πρὸς τὸ ὁποῖο συγκλίνουν ἐπειδὴ ἀκριβῶς συναντῶνται σὲ μιὰ ὁμοία ἐμπειρία θεμελιωμένη πάνω στὴν ἰδια ἱερὴ ἐπαγγελία πού ἔκανε ὁ Θεὸς στὸν Ἀβραάμ. Ἑβραῖοι καὶ Χριστιανοὶ προετοιμάζουν τὸν κόσμο γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μεσσία μὲ τὴν κοινὴ ἐλπίδα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, βιώνοντας τὴ μεγάλη κληρονομία τῶν προφητῶν. Βέβαια οἱ Χριστιανοὶ στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ βλέπουν τὸν Μεσσία πού ἤδη ἦρθε, ἀλλὰ ἀναμένουν κι αὐτοὶ τὴ δευτέρη παρουσία του γιὰ ν' ἀνακεφαλαιώσῃ «τά πάντα ἐν αὐτῷ». Καὶ οἱ Ἑβραῖοι, ὅμως, ἀναμένοντας ἀκόμα τὸν Μεσσία ὅπως τὸν ἀνῆγγελλον οἱ προφῆτες, πιστεύουν καὶ ἐλπίζουν στὴ σωτηρία καὶ τὴν ἀνακεφαλαιώση αὐτὴ πού εἶναι ἔργο πού ὑποσχέθηκε ὁ Θεὸς στὸ λαὸ του.

Οἱ ἐβραϊκὲς ρίζες τοῦ Χριστιανισμοῦ

Εβραϊκὲς εἶναι οἱ ρίζες τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι Ἑβραῖος, ἡ ἀποστολὴ του ἐκτυλίσσεται χρονικὰ καὶ τοπικὰ στὸ χῶρο τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ, τήρησε τὸν ἐβραϊκὸ νόμο, τὸν κήρυξε καὶ ἐρμήνευσε μέσα στίς ἰουδαϊκὲς συναγωγὰς καὶ στὸ νὰ ὅπως καὶ οἱ μαθητές του.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀναφέρεται συχνὰ στοὺς Ἑβραίους. Στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου ἡ ἀναφορά στοὺς Ἑβραίους ὑπονοεῖ συχνὰ τοὺς ἀρχηγούς τῶν Ἑβραίων καὶ τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Χριστοῦ, πράγμα πού σημαίνει ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν ἐνοχοποιεῖ τὸν ἐβραϊκὸ λαὸ στὸ σύνολό του, ὡς λαὸ. Εἶναι βέβαια σαφές ὅτι ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἀποστολῆς του ὁ Χριστὸς ἦρθε σὲ ἀνοικτὴ καὶ σοβαρὴ σύγκρουση μὲ μερικὲς κατηγορίες Ἑβραίων τῆς ἐποχῆς του, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι ἡ πλειοψηφία τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ καὶ οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ του δὲν δέχθηκαν καὶ δὲν πίστεψαν στὸν Χριστό, γεγονὸς ἱστορικὸ μὲ θεολογικὰ κίνητρα πού ἐπισημαίνει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Ρωμ. 9 - 11). Τὸ γεγονός αὐτὸ ὀδηγήσει σὲ ἀναπόφευκτη δημόσια καὶ ἐπίσημη ρήξη πίστεως μεταξύ ἐβραϊσμοῦ καὶ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Βέβαια ἡ ρήξη αὐτὴ τονίζεται καθαρὰ ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἰδιαίτερα τοὺς εὐαγγελιστές. Δὲν μπορούμε ὅμως νὰ θέσουμε στὸ ἴδιο ἐπίπεδο τοὺς Ἑβραίους πού γνώρισαν καὶ δὲν πίστεψαν στὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο ἢ πού ἐναν-

τιώθηκαν στὴ διδασκαλία τῶν ἀποστόλων καὶ τοὺς Ἑβραίους τῶν ἐπομένων ἐποχῶν καὶ τῆς δικῆς μας ἐποχῆς. Ἡ εὐθύνη τῶν Ἑβραίων τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴ στάση τους ἀπέναντί του παραμένει μυστήριο τοῦ Θεοῦ, ἡ εὐθύνη ὅμως τῶν Ἑβραίων, τῶν ἄλλων ἐποχῶν καὶ τῆς δικῆς μας ἐποχῆς εἶναι ὅλως διάφορη ἐκείνης τῶν πρώτων, ἔστω κι ἂν υιοθετήσαν τὴν ἀρνητικὴ τους στάση ἔναντι τοῦ Ναζωραίου καὶ τῆς διδασκαλίας του.

Τὸ πολὺ λεπτὸ θέμα τῆς εὐθύνης γιὰ τὴν καταδίκη καὶ τὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ ἐξετασθεῖ τίμια καὶ ἀντικειμενικά. Τὰ ὅσα συνέβησαν κατὰ τὶς μέρες τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου δὲν μποροῦν ν' ἀποδοθοῦν ἀδιάκριτα σ' ὅλους τοὺς Ἑβραίους τῆς τότε ἐποχῆς οὔτε στοὺς Ἑβραίους τῆς ἐποχῆς μας, ἔστω κι ἂν οἱ ἐβραϊκὲς Ἀρχές μὲ τοὺς ὁπαδούς τους ἐνέχονται ἀσφαλῶς γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰησοῦ. Πάντως πρέπει νὰ τονισθεῖ ὅτι ὁ Χριστὸς, ὅπως πίστευσε καὶ πιστεύει ἡ Ἐκκλησία, λόγω τῆς ἀπειρῆς ἀγάπης του, ὑπετάγη οἰκειοθελῶς στὸ πάθος καὶ στὸ θάνατο γιὰ τὶς ἁμαρτίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ὅλοι νὰ μποροῦν νὰ σωθοῦν, ἂν θέλουν. Οἱ ἁμαρτωλοὶ Χριστιανοὶ εἶναι πιὸ ὑπεύθυνοι γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς ἀριθμητικὰ λίγους ἐκείνους Ἑβραίους πού πήραν ἐνεργὸ μέρος στὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ Ἑβραῖοι τῆς τότε ἐποχῆς δὲν ἤξεραν τί ἔκαναν (Λουκ. 23, 24) ἐνῶ ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ξέρουμε.

Ἑβραϊσμός καὶ Χριστιανισμός

Η ἱστορία τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ δὲν τελειώνει τὸ 70 μ.Χ., ἀλλὰ συνεχίζεται, κυρίως στὸ χῶρο τῆς διασπορᾶς πού ἐπέτρεψε στὸ λαὸ αὐτὸ νὰ δώσει ἀνὰ τοὺς αἰῶνες στὸν κόσμο τὴ μαρτυρία, συχνὰ ἥρωική, τῆς πίστεως καὶ πιστότητάς του στὸ μοναδικὸ Θεό, πού μίλησε ἀποκαλυπτόμενος στοὺς προγόνους του μέσω τῶν προφητῶν. Οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ κατανοήσουν τὸ στενὸ θρησκευτικὸ δεσμὸ πού τοὺς ἐνώνει μὲ τὸν ἐβραϊσμὸ, δεσμὸ πού ἔχει τὶς ρίζες του στὴ βιβλικὴ παράδοση, ἔστω κι ἂν δὲν υιοθετοῦν σέ

οὐσιαστικὰ σημεῖα τὴν ἐρμηνεία πού οἱ Ἑβραῖοι κάνουν στὸ δεσμὸ αὐτό. Βέβαια σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ σημερινοῦ κράτους τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιλογῶν καὶ βλέψεών του, ὅλα αὐτὰ ἐντάσσονται ἐκτός τῆς θρησκευτικῆς ὀπτικῆς καὶ εἶναι θέμα πολιτικὸ καὶ Διεθνούς Δικαίου. Τὸ ὅτι πάντως τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων ἐπέζησε ἀνὰ τοὺς αἰῶνες καὶ δὲν ἐξαφανίσθηκε ὅπως τόσοι ἄλλοι ἀρχαῖοι λαοί, εἶναι γεγονός ἱστορικὸ καὶ σημεῖο πού πρέπει νὰ ἐρμηνευθεῖ στὰ πλαίσια τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ.

Γιὰ τὸν ἑορτασμό τῆς 10ης ἐπετείου ἀπὸ τῆς ἐνοποιήσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Δήμαρχος τῆς πόλεως κ. Τέντυ Κόλλεκ προσκάλεσε παιδιὰ ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον νὰ συμμετάσχουν σὲ διεθνή διαγωνισμό ζωγραφικῆς, μὲ θέμα: «Ἱερουσαλὴμ». Ἐλαβαν μέρος κάπου 150.000 παιδιὰ, ἀπὸ 43 χώρες, ἡλικίας 7 - 14 ἐτῶν. Πάνω: ἡ συμμετοχὴ τῆς Χίλντα Τζοσεφίνα Μαρριότι Φερνάντεζ, 14 ἐτῶν, ἀπὸ τὴν Παραγουάη. Κάτω: Ἀβιγκάιλ Ματαλὼν, 12 ἐτῶν, ἀπὸ τὸ Ἰσραήλ.

Οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἐξαλείψουν τὴν παραδοσιακὴ πεποίθησή τους ὅτι ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων εἶναι λαὸς τιμωρημένος καὶ καταραμένος ἀπὸ τὸν Θεό. Ἡ Β' Βατικανὴ Σύνοδος διακηρύττει ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ἡ ὁποία ἀποδοκιμάζει ὅλους τοὺς διωγμούς ἐναντίον οἰωνοδὴποτε ἀνθρώπων, πεπεισμένη ὅτι ἔχει μὲ τοὺς Ἰουδαίους κοινὴ κληρονομία καὶ ὠθουμένη ὅχι ἀπὸ πολιτικές βλέψεις ἀλλὰ ἀποκλειστικά ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴ ἀγάπη, ἐκφράζει τὴ λύπη της γιὰ τὰ μίση, τοὺς διωγμούς καὶ τὶς ἀντισιμιτικές ἐκδηλώσεις, οἱ ὁποῖες ἐγίναν εἰς βάρος τῶν Ἰουδαίων σὲ διάφορες ἐποχές καὶ ἀπὸ διαφόρους».

Τὸ κείμενο τῆς Ποντιφικῆς Ἐπιτροπῆς καταλήγει καλώντας τοὺς καθολικοὺς νὰ ἀνασκευάσουν, μὲ βάση ὅσα ἐλέγχθησαν, τὴ διδασκαλία καὶ στάση τους ἔναντι τῶν Ἑβραίων καὶ τοῦ Ἑβραϊσμοῦ. Ἡ ἀντικειμενικότητα, ἡ δικαιοσύνη, ἡ τιμιότητα καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη ἐπιβάλλουν στοὺς Χριστιανούς σήμερα νὰ συμβάλουν μὲ τὴ στάση τους στὸ διάλογο πού ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐγκαίνιασε μὲ τὸν Ἰουδαϊσμό διότι «πράγματι ἡ πίστη καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ, ὅπως ἐκφράζονται καὶ βιώνονται σήμερα, μποροῦν νὰ βοηθήσουν νὰ κατανοήσουμε ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ καλύτερα ὁρισμένες ὀψεις τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας» (Παπὰς Ἰωάννης Παῦλος Β', 6 Μαρτίου 1982).

Ἀντιδράσεις στὸ κείμενο τῆς Ρώμης ἀπὸ μέρους Ἰουδαϊκῶν ἀρχῶν

Στὸ κείμενο τῆς Ρώμης γιὰ τοὺς Ἑβραίους καὶ τὸν Ἑβραϊσμό ὑπῆρξαν ὁρισμένες ἀντιδράσεις ἀπὸ μέρους Ἰουδαϊκῶν ἀρχῶν. Ὁ Μέγας Ραββῖνος τῆς Γαλλίας Ρενέ - Σαμουήλ Σιράτ «χαιρετίζει τὰ θετικὰ στοιχεῖα» τοῦ κειμένου, ὅπως τὴ θέληση «νὰ ἐξαλειφθεῖ ἡ παραδοσιακὴ πεποίθησις τῶν Καθολικῶν γιὰ τὸν τιμωρημένο Ἰουδαϊκὸ λαό». Ἐκφράζει ὅμως συγχρόνως τὴ λύπη του γιὰ τὸ ὅτι «ἡ ἀναφορά στὴ γενοκτονία σὲ πλήρη εἰκοστὸ αἰῶνα στὴ χριστιανικὴ Εὐρώπῃ διατυπώνεται μὲ τόση φρόνηση». Ὁ Μέγας Ραββῖνος θεωρεῖ ἐπίσης «ἀπαράδεκτο τὸ σημεῖο ἐκεῖνο τοῦ κειμένου πάνω στὸ δεσμό μεταξὺ τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ καὶ τοῦ σημερινοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ». «Θέλω νὰ τονίσω, εἶπε, ὅπως ἔκαναν οἱ υπεύθυνοι τοῦ Ὀλλανδικοῦ καὶ Βελγικοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐξηγηθεῖ καὶ πάλι στοὺς φίλους μας Χριστιανούς καὶ στὴν ἱεραρχία ἡ κεντρικὴ θέση πού κατέχει στὸν Ἰουδαϊσμό καὶ στὴν ἱστορία τῆς σωτηρίας του τὸ κράτος τοῦ Ἰσραήλ καὶ ἡ πόλη τῶν Ἱεροσολύμων». Τέλος ὁ Μέγας Ραββῖνος ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα του ὅτι «τὸ Βατικανὸ θ' ἀναγνωρίσει σύντομα τὸ κράτος τοῦ Ἰσραήλ καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς πρωτεύουσα τοῦ σημερινοῦ Ἰουδαϊκοῦ κράτους».

Ὁ Μέγας Ραββῖνος τῆς Μεγάλης Βρετανίας Ἐμμανουήλ Γιακόμποβιτς ἐκφράζει κατ' ἀρχάς τὴν ἐκπληξή του γιὰ τὸ κείμενο τοῦ Βατικανοῦ ἡ ἀναφορά στὸ ὀλοκαύτωμα τῶν ναζι παρουσιάζεται «θλιβερά ἀνώδυνο», καὶ θεωρεῖ «ἀκόμα πιὸ ἀνησυχητικὸ τὸ γεγονός ὅτι συνεχίζει τὸ Βατικανὸ ν' ἀρνεῖται τὸ Ἑβραϊκὸ κράτος καὶ τὴ θρησκευτικὴ του σημασία», «συμπεριφορὰ πού σήμερα συμμερίζονται μόνο τὰ ἀραβικά, τὰ κομμουνιστικά καὶ ἐχθρικά κράτη». Πάντως, ὁ Μέγας Ραββῖνος τῆς Ἀγγλίας χαιρετίζει τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ κειμένου τοῦ Βατικανοῦ, τονίζοντας τὶς καλὲς σχέσεις πού ὑπάρχουν στὴν Ἀγγλία μεταξὺ Ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν.

(«Καθημερινή», 18 καὶ 20.8.85)

Πρόσθετα σχόλια καὶ κρίσεις:

Ἡ Διεθνὴς Ἰουδαϊκὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Διαθρησκευτικῶν Διαβουλεύσεων σὲ μῆνυμά της πρὸς τὸ Βατικανό, ἐκφράζει «ἀπογοήτευση γιὰ τὸ ὀπισθοδρομικὸ πνεῦμα τοῦ κειμένου» καὶ τίς θέσεις ἀναφορικὰ μὲ τοὺς Ἑβραίους, τὸν Ἰουδαϊσμό, τὸ Ὀλοκαύτωμα καὶ τὴ σημασία τοῦ Ἰσραήλ.

Τὸ νέο κείμενο τοῦ Βατικανοῦ, τονίζεται στὴν ἀνακοίνωση τῆς Διεθνούς Ἰουδαϊκῆς Ἐπιτροπῆς, περιέχει μὲν ἀριθμὸ θετικῶν στοιχείων, ὅπως «ἡ ἐμφασὶς τῶν Ἰουδαϊκῶν ριζῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς Ἰουδαϊκότητος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀπορρίψεως τῆς παραδοσιακῆς ἀρνητικῆς χριστιανικῆς ἀντιλήψεως γιὰ τοὺς Φαρισαίους, ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις, ὅμως, ἐκφράζει συντηρητικὰς θέσεις. Ὁ Ἰουδαϊσμός δὲν ἀντιμετωπίζεται ὡς μία νόμιμη ὁδὸς πρὸς τὴ σωτηρία, οἱ δὲ Ἑβραῖοι, τονίζεται, ἐκλέχτηκαν ἀπὸ τὸ Θεὸ γιὰ νὰ προετοιμάσουν τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ. Γίνεται ἀναφορὰ στοὺς Ἑβραίους «ποὺ διαφυλάττουν τὴν ἀνάμνηση τῆς γῆς τῶν προγόνων τους στὸ ἐπικέντρο ὧν τῶν ἐλπίδων τους». Ὅμως, ἡ ὑπαρξὴ τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὑπὸ θρησκευτικὸν πρίσμα, «ἀλλὰ μὲ ἀναφορὰ στὶς κοινὲς ἀρχὲς τοῦ διεθνοῦς δικαίου».

Στὴν ἀνακοίνωση τονίζεται ὅτι ἡ Διεθνὴς Ἰουδαϊκὴ Ἐπιτροπὴ πιστεύει ὅτι «τὸ Ἰσραήλ ἀπογυμνώνεται ἀπὸ παντὸς περιεχομένου καὶ σημασίας γιὰ τὴν ἰουδαϊκὴ αὐτοκατανόηση καὶ λυπᾶται διότι δὲν γίνεται ἀναφορὰ στὸ δικαίωμα τῆς ὑπάρξεώς του». Διαμαρτύρεται διότι ὁ Ἰουδαϊσμός ὀρίζεται μόνον βάσει χριστιανικῶν ἀντιλήψεων καὶ διότι ἀγνοεῖται ἡ δυσχιλιετὴς ἱστορία τοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Ἐξίσου λυπηρὸν εἶναι ἡ ἀπουσία μιᾶς κατηγορηματικῆς ἀναφορᾶς ἐπὶ τοῦ Ὀλοκαυτώματος. Ἡ Διεθνὴς Ἰουδαϊκὴ Ἐπιτροπὴ σημειώνει ὅτι παρόλον ὅτι ὁ ἀντισημιτισμός καταδικάζεται, ἡ μειωτικὴ θέση ποὺ προσδιορίζεται γιὰ τοὺς Ἑβραίους στὸ θεϊκὸ σχέδιο, συνιστᾷ ἕναν θεολογικὸ φραγμὸ γιὰ ἕναν ἀληθινὸ διάλογο. Ἡ Ἐπιτροπὴ «λυπᾶται γιὰ τὴ μὴ ἀναγνώριση αὐτοῦ ποὺ πιστοποιεῖται στὸ κείμενο, ὅτι ἡ συνέχιση τῶν Ἑβραίων ὡς Ἐκλεκτοῦ Λαοῦ ὑπονοεῖ τὴν συνεχιζόμενὴ ἰσχὺ — τόσο γιὰ τοὺς Χριστιανούς ὅσο καὶ γιὰ τοὺς Ἑβραίους — τῆς θεϊκῆς ὑποσχέσεως τῆς Γῆς στοὺς Ἑβραίους». Πέραν αὐτοῦ, ὅμως, ἐφόσον ἀναγνωρίζονται

μόνον «οἱ κοινὲς ἀρχὲς τοῦ διεθνοῦς δικαίου», δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑφίσταται οὐδεὶς λόγος γιὰ τὴ μὴ πλήρη, *de jure*, ἀναγνώριση ἀπὸ τὸ Βατικανὸ ἑνὸς κράτους ποὺ δημιουργήθηκε βάσει σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ ΟΗΕ».

«Ἰσραὴλ Ρηπόρτ τοῦ Π.Ε.Σ.», 26.6.1985

* * *

Μὲ δῆλωση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Τμήματος τοῦ Παγκοσμίου Ἑβραϊκοῦ Συνεδρίου, τὸ κείμενο τοῦ Βατικανοῦ ἐπὶ τῶν Χριστιανο-Ἰουδαϊκῶν σχέσεων χαρακτηρίζεται ὡς «μὴ ἄκρως συντηρητικὴ καὶ ὀπισθοδρομικὴ τοποθέτηση».

Ἡ δῆλωση τοῦ Π.Ε.Σ. ποὺ ἐκδόθηκε μετὰ τὴν τελευταία συνάντηση τοῦ Λονδίνου, σημειώνει «ἀριθμὸ θετικῶν στοιχείων» ποὺ ἐμπεριέχονται στὶς «Ὁδηγίες» τοῦ Βατικανοῦ. Ταυτόχρονα, ἐκφράζει τὴ λύπη διότι «ἐπὶ τοῦ βασικότερου ζητήματος, τὸ νέο αὐτὸ κείμενο τηρεῖ μὴν ἄκρως συντηρητικὴ καὶ ὀπισθοδρομικὴ στάση, βάσει τῆς ὁποίας ἀπογυμνώνονται οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ βασικὰ στοιχεῖα τῆς ταυτότητάς τους. Σὲ ἀντίθεση πρὸς παλαιότερα κείμενα προσφάτων ἐτῶν, ὁ Ἰουδαϊσμός δὲν ὀρίζεται βάσει τῶν δικῶν του ἀντιλήψεων περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς του ἐμπειρίας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ ὅρους καὶ ἀξίες χριστιανικῆς».

Οἱ Ἑβραϊκὲς Κοινότητες στὴν Εὐρώπῃ πρόκειται νὰ ζητήσουν διευκρινήσεις ἀπὸ τοὺς Καθολικοὺς ἐκπροσώπους τῶν χωρῶν τους.

«Τζούις Κρόνικαλ», 12.7.1985

* * *

Χαρακτηριστικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ παρατήρηση ἐκπροσώπου τῆς Ἑβραϊκῆς Κοινότητος Ρώμης: «Καθιστοῦν τὸν Ἰουδαϊσμὸ κενὸν παντὸς περιεχομένου καὶ κατόπιν συνιστοῦν στοὺς πιστοὺς νὰ πάψουν νὰ τὸν ποδοπατοῦν».

«Νιούς Σέρβις», 28.6.1985

ΓΗ ΧΑΝΑΑΝ

ΓΙΩΡΓΟΥ Κ. ΠΑΠΠΑ

Γῆ Χαναάν τέλεια μορφή χρυσῆ νιότη
ποὺ σὲ γυρεύω σ' ἀτέλειωτους πόντους
σπαραγμὸ τὸ σπαραγμὸ
ὡς τὰ σύνορα τοῦ θανάτου.

Χιλιάδες ὄνειρα, ἱκετευτικὲς ὑποσχέσεις,
κυφοροῦμε μέσα μας τὴ Γῆ Χαναάν
τὴν εὐτυχία τοῦ κόσμου.

Γῆ Χαναάν ἀποδημία ἐρωτικὴ
ποιὸς μεθυσμένος ἥλιος
ποιὰ κραυγὴ ξεσκίζει τὴ νύχτα,
ὀλάκερη πολιορκία τὸ σῶμα σου
καλοκαιρινὴ λιτανεία γιὰ ἐφθβους
ζῶ στή σιωπῇ σου
ἀφοῦ τίς λέξεις
τίς ἔχουν πυρπολήσει οἱ κῆποι σου.

Γῆ Χαναάν εὐδαίμονη χώρα
ἀκούω νὰ μέ φωνάζεις
ὅμως,
τὸν δρόμο σου δὲν θὰ τὸν βρῶ
φλεγόμενο ἡλιοτρόπιο ἢ καρδιά μου
ἄγρια στέπα
ἀπόψε μὲ τὸ παράπονο τοῦ Κάιν
καὶ τὸ πυρηνικὸ δέος
εἶναι σταυρωμένη στὸν ἀγρὸ τοῦ Κεραμεῦς.

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרון

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ
ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουρμελή 2-104 39 ΑΘΗΝΑ
τηλ.: 88.39.951

Υπεύθυνος σύμφωνα μὲ τὸ Νόμο:
Ὁ Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. Ἰωσήφ Λοβιγγερ
Σουρμελή 2

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

«Κεφαλή του Μωυσή»,
ἀπὸ τῆ συλλογῆ ἀσημένιων
Ἰουδαϊκῶν θεμάτων,
τοῦ Βρετανοῦ γλύπτου
George Weil.

Ὁ ἐθνικός χαρακτήρας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰσραηλινῶν

Τοῦ ὑποπτεράρχου ἑ.ἀ.
κ. ΧΑΡ. ΠΕΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗ

Ενα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα φαινόμενα πού παρουσιάζονται στὴν παγκόσμια ἱστορία εἶναι ἡ ἱκανότητα πού δεῖξαν δυὸ λαοί, ὁ ἐλληνικὸς καὶ ὁ ἐβραϊκὸς νά διατηρήσουν ὁλόκληρες χιλιετηρίδες, τὸν ἐθνικὸ τους χαρακτήρα.

Πολλές αἰτιολογήσεις ὑπάρχουν πάνω στό γεγονός αὐτό, καμιά ὅμως ἀπ' αὐτές δέν ἔχει γίνει, γενικά ἀποδεχτή.

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὰ αἷτια πού συντέλεσαν στό νά διατηρήσουν, παρά τίς ἀλλεπάλληλες κατακτήσεις καὶ τίς μακροχρόνιες διασπορές τὰ ἔθνη αὐτά τὴν ἐθνικὴ τους συνειδηση, γεγονός παραμένει, ὅτι οἱ ἀναρίθμητοι ἀγῶνες πού διεξήγαγαν οἱ λαοὶ αὐτοὶ γιὰ τὴν ἐπιβίωσή τους, χάρισαν στοὺς ἀπογόνους τους αὐξημένες ἱκανότητες ἀντίστασης στίς ξένες ἐπιδράσεις καὶ μιά δύναμη προσαρμογῆς στὴν ἐκάστοτε πραγματικότητα.

Στράτος Πατσαλιᾶς

(«Μέρες Κατοχῆς». Περιοδικό **Σκουφᾶς**,
Ἰούλιος - Δεκέμβριος 1983).

1. Γενικά

Στὴν ἐποχή μας, οἱ φυλετικές διακρίσεις (ρατσισμός), ὅπως καὶ ἡ ὑποδούλωση ἐνὸς λαοῦ ὑπὸ ἄλλου, θεωρεῖται τὸ στυγερότερο ἐγκλημα. Δέν εἴμαστε λοιπὸν «ρατσιστές», ἀφοῦ ἄλλωστε, εἴμαστε καὶ Ἕλληνες, τῶν ὁποίων πολλοὶ διανοοῦμενοὶ τους, ἤδη ἀπὸ τὰ ἀρχαιότατα χρόνια, διακήρυξαν τὸν κοσμοπολιτισμὸ τους, ὅπως ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἰσοκράτης, οἱ ἐπικούριοι τοῦ Ζήνωνος, ὅπως ὁ Ἀντιφῶν πιθανόν ὁ Ἀντίγονος Γουστᾶς, βασιλιάς τῆς Μακεδονίας, ὁ Κλεάνθης, ὁ Χρυσίππος κ.ἀ. Ξέχωρα ὅμως ἀπ' αὐτό, μπορούμε ἀνατρέχοντες ὅλες τίς περιόδους τῆς ἱστορίας, νά διακρίνουμε διαφόρους λαούς, πού γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο, ἀνάπτυξαν ὑψηλότερον ἀπὸ ἄλλους λαοὺς πολιτισμό, καὶ πολὺ ἐνωρίτερα, παρασχόντες, ἐτσι, στὴν ἀνθρωπότητα προσφορές, πού ἄλλοι λαοὶ δέν κατόρθωσαν νά προσφέρουν. Ἔτσι ἔχει γεννηθεῖ ἡ ἀντίληψη περὶ εὐφυῶν λαῶν ἢ ὀλιγότερο εὐφυῶν, ἢ περὶ «περιούσιων» ἢ μὴ λαῶν.

Ὁ Γουίλ καὶ ἡ Ἀριέλ Ντουράν, στό βιβλίο τους «Συμπεράσματα τῆς ἱστορίας» γράφουν: «Ἡ ὑπαρξὶς ἢ μὴ ἀτόμων μέ πρωτοβουλία καὶ δημιουργικότητα μέ διαύγεια σκέψης καὶ δύναμη θέλησης (πράγμα πού ἀποτελεῖ περίπου καὶ τὸ ὄρισμό τῆς μεγαλοφυΐας) ἱκανῶν νά δίδουν ἀποτελεσματικές λύσεις στίς νέες προβληματικές καταστάσεις (πράγμα πού ἰσοδυναμεῖ περίπου μέ τὸν ὄρισμό τῆς εὐφυΐας) εἶναι ὁ παράγοντας — ἡ τοιαύτη ὑπαρξὶς — ἐπιτυχημένης ἢ ὀχι ἀντιμετώπισης τῶν διαφόρων «προκλήσεων», πού δημιουργοῦν στοὺς λαοὺς τὰ φυσικά φαινόμενα, ὅπως ξηρασιές πλημμύρες, σεισμοί, τὸ ὑδάτινο δυναμικὸ καὶ ἡ ὑπαρξὶς ἢ μὴ πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν κ.τ.λ. ἢ οἱ ἀνθρώπινες ἐνέργειες, ἐντόπιες ἢ ἐξωτερικές, ὅπως λ.χ. οἱ ἐπικίνδυνες σχέσεις μεταξὺ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, ἢ ἐξω-

‘Ο ἔθνικός χαρακτήρας τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Ἰσραηλινῶν

τερική εισβολή κ.λπ. Ἐάν ἐρωτήσωμε, τί εἶναι ἐκεῖνο, πού κάμνει ἓνα ἄτομο νά εἶναι δημιουργικό, μεταπέφτομε, ἀπό τήν ἱστορία, στήν ψυχολογία καί τή βιολογία — στήν ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος καί στό παιγνίδι καί τὰ μυστικά τῶν χρωσσωμάτων. Ἐν πάσει περιπτώσει, μιᾶ «πρόκληση» πού ἀντιμετωπίζεται ἐπιτυχῶς (ὅπως στίς ΗΠΑ τό 1917, 1933, 1941), ἐάν δέν ἐξαντλήσῃ τόν νικητή (ὅπως τήν Ἀγγλία τό 1945), ἐξυψώνει τό φρόνημα καί τό ἐπίπεδο ἑνός ἔθνους καί τό κάμνει ἱκανό ν’ ἀντιμετωπίσει καί ἄλλες «προκλήσεις» εἰς τό μέλλον». Ἐχοντες τὰ παραπάνω ὑπόψη μας, θά προσπαθήσουμε νά δώσουμε μερικά στοιχεία γιά δύο «εὐφυεῖς» λαούς, ἱστορικούς καί δημιουργικούς, τοὺς Ἑλληνες καί τοὺς Ἑβραίους, πού γιά τή συμβολή τους, ὁ Οὐίνστον Τσώρτσιλ, εἶπε ἐπιγραμματικά: «Ἡ Ἱερουσαλήμ καί ἡ Ἀθήνα εἶναι οἱ σημαντικότερες πρωτεύουσες τοῦ κόσμου».

2. Οἱ ρίζες τῆς γνωριμίας Ἑλλήνων καί Ἑβραίων - Παλαιότατη ἡ συνάντησις.

Αὐτές βυθίζονται στά βάθη τῶν αἰώνων, στήν ἐποχή τοῦ Σαμψώντος, πού ἡ πρώτη του γυναῖκα ἦταν Φιλισταία, δηλ. Κρητικοπούλα καί ἀκόμη παλαιότερα. Οἱ Φιλισταῖοι, ὑπέροχη φυλή, ἦσαν Κρήτες, ἀδελφοί τῶν Πελασγῶν, πρώτων κατοίκων τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αὐτοί μετανάστευσαν στήν περιοχή πού βρέχεται στά παράλια τῆς ἄκρας ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου, 2000 καί πλέον ἔτη πρό Χριστοῦ. Τήν περιοχή ἐκείνη τήν ὀνόμασαν «Φαλεστίνη» τῆς ὁποίας ἐλαφρά παραφθορά ἀποτελεῖ ἡ ὀνομασία «Παλαιστίνη», πού ἐστὶ τήν ἀναφέρει καί ὁ Ἡρόδοτος. Εἶναι χαρακτηριστικό, ὅτι ἡ ἐπίσημη ἐφημερίδα τῆς Ὁργάνωσης τοῦ Ἀραφάτ λέγεται «Φαλεστίν». Ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, (2.000 π.Χ.) περιπλανώμενος μέ τὰ πρόβατά του, συνάντησε τοὺς Φιλισταίους, μέ τόν ἀρχηγό τῶν ὁποίων, Ἀβιμέλεχ, εἶχε πολλοὺς διαξιφισμούς, ἀλλά τελικά συμφώνησαν, ὥστε ὁ Ἀβραάμ νά παραμείνει στή χώρα τῶν Φιλισταίων μέ ἀντάλλαγμα τῆς φιλοξενίας, 7 πρόβατα, ὅπως λέγει ἡ Βίβλος. Ἐπὶ 1.000 ἀκόμη ἔτη οἱ Φιλισταῖοι παρέμεναν ἐλεύθεροι στή γῆ τους, μέχρις οὗτου, ἐπὶ Σαούλ καί Δαυίδ, οἱ «οἱ-κοι τῶν ὁποίων ἀντιμάχονταν ἀλλήλους γιά τήν ἐξουσία», ὑποτάχθηκαν καί τόν 7ο αἰῶνα π.Χ. τὰ ἔχνη τους χάνονται ἀπό τό προσκήνιο τῆς ἱστορίας. Εἶναι, ἐξ ἄλλου, γνωστόν, ὅτι ὁ Δαυίδ ὡς βασιλική φρουρά χρησιμοποίησε Φιλισταίους. Ἐν τῷ μεταξὺ, εἶχαν δώσει στοὺς Φοίνικες τό ἀλφάβητο ὑπὸ τήν ἀρχαίη του μορφῇ τῶν 21 ἱερογλυφικῶν γραμμάτων. Αὐτό τό ἀλφάβητο πῆραν οἱ Ἕλληνες καί τό διεμόρφωσαν, ὅπως τό γνωρίζομε, μέ μικρὲς παραλλαγές, στή μορφῇ τῶν γραμμάτων, ἀπὸ πόλη-κράτος, σέ πόλη-κράτος. Μέ τή μορφῇ, πού τό χρησιμοποιούσαν οἱ Χαλκιδεῖς, τό μετέδωσαν στοὺς Ρωμαίους μέσω τῆς ἀποικίας τους στήν Ἱταλία, Κύμη, τῆς ἀρχαιότερης ἐλληνικῆς ἀποικίας στή Δύση. Αὐτό ἀποτελεῖ τό γνωστό λατινικό ἀλφάβητο. (Λέγεται ὅτι καί τό μεταγενέστερο ἀραβικό ἀλφάβητο εἶναι ἐπινόηση ἑλληνική).

Οἱ Φιλισταῖοι ἐδίδαξαν, ἐπίσης στοὺς Ἑβραίους τή χρήσιμη τοῦ σιδήρου καί τοῦ χάλυβα καί τήν τέχνη τῆς τεύξεως τῶν πόλεων. Ἐν τῷ μεταξύ καί οἱ ἴδιοι προσχώρησαν στήν ἐβραϊκή θρησκεία, ὑφίσταμενοι καί περιτομή, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος. Ἀρκετό αἷμα Φιλισταίων (Ἑλλήνων), ὡς εἶναι φυσικό, ἀναμείχθηκε μέ αἷμα Ἑβραίων, ὅπως καί μεταγενέστερα κατὰ τοὺς «ἐλληνιστικούς» χρόνους.

3. Ἕλληνες καί Ἑβραῖοι τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί τῶν διαδόχων του - Σχέσεις μέ Ἀθήνα καί Σπάρτη.

Η προσέγγισις Ἑλλήνων καί Ἑβραίων γίνεται τελεσίδικη καί πολὺ καρποφόρα τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου καί τῶν διαδόχων του, ἰδίως δὲ τῶν Πτολεμαίων. Ἡ περίοδος αὐτὴ τῶν πέντε αἰώνων, ἀποτελεῖ τὴν «χρυσήν περίοδο» τῶν ἐλληνοεβραϊκῶν σχέσεων. Οἱ δύο λαοί, στό κοινωνικό, τό πολιτικό, τό πνευματικό,

Ζωγραφικὴ παράσταση τοῦ Μωυσὲ μετὰ τὰς Δώδεκα Ἐντολὰς.

τό θρησκευτικό, ἀκόμη καί τό στρατιωτικό πεδίο φτάνουν στό ἀποκορύφωμα τῆς φιλίας καί συνεργασίας, πού εἶναι καὶ αὐτό ἀποκορύφωμα δόξας. Ἐξελληνισμοὶ Ἰουδαίων, ἐξιουδαῖσμοι Ἑλλήνων γίνονται πολλοί - πολλοὶ Ἑβραῖοι παίρνουν ἐλληνικά ὀνόματα ἢ ἐξελληνίζουν τὰ δικά τους καί πολλές ἐπιμελίες ἀνθρώπων, γλωσσῶν καί πολιτισμῶν λαμβάνουν χώραν. (Ἀβραάμ - Ἀβράμος, Ἰωσήφ - Ἰώσηπος, Ἰσαάκ - Ἰσάκιος ἢ Ἰσάκος κ.ά.). Τὰ παραπάνω ὀφείλονται στό γεγονός τῆς συμπεριφοράς τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία δέν ἦταν καθόλου μισαλλοδοξία, οὔτε πολιτικά, οὔτε κοινωνικά, οὔτε θρησκευτικά. Ἀπ’ ὅλους τοὺς κατακτητὲς τῶν Ἑβραίων, τῶν Αἰγυπτίων κ.ά. οἱ Ἕλληνες, πλην ἐλαχίστων περιπτώσεων, ὑπῆρξαν οἱ μαλακότεροι, καί οἱ σεβασθέντες τὰ πολιτικά καί θρησκευτικά δικαιώματά τους. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐλευθέρωσε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τοὺς Πέρσες, ἀναγνώρισε ὅλα τὰ δικαιώματά τους, καί ὁχι μόνον ἐσεβάσθηκε τὴν θρησκεία τους, ἀλλὰ προσέφερε καὶ θυσία στό ναὸ πρὸς τὸν Κύριο, τὸν «Ἐνα» Θεό. Συμμεθεῖτε ἐδῶ, ὅτι οἱ Ἕλληνες, παρὰ τὴν πολυθεΐα τους, εἶχαν συλλάβει τὴν ἔννοια τοῦ ἑνός Θεοῦ, τοῦ ἀγνώστου, πρὸς τιμὴν μάλιστα τοῦ ὁποῖο οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ἰδρύσει, ὡς γνωστόν βωμό, μέ τὴν ἐπιγραφή: «Τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ», εἶναι μάλιστα οἱ Ἕλληνες οἱ πρῶτοι πού ἐπεξεργάστηκαν φιλοσοφικά τὴν ἔννοια αὐτὴ (Ξενοφάνης, Πλάτων καί προπαντὸς ὁ Ἀριστοτέλης). Ἀλλωστε, οἱ ἐρευνητὲς διαπιστώνουν ὅτι στήν ἀρχαία Ἑλλάδα ἀπαντοῦν ὁ πολυθεϊσμός, ὁ πανθεϊσμός καὶ ὁ μονοθεϊσμός. Τὸ Ταλμούδ, φιλολογικό, νομοθετικό καί λειτουργικό βιβλίον τῶν Ἑβραίων ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἡμέρα ὅπου ὁ Ἀλέξανδρος ἐδεῖξε εὐλάβεια πρὸς τὸν ἀρχιερέα καί τὸν φίλησε καί μαζί προχώρησαν πρὸς τὸν ναὸ γιά τὴ θυσία, ἦταν μέρα χαρᾶς καί τὰ παῖδιά πού γεννήθηκαν τότε, ὀνομάσθηκαν ὅλα «Γιομτώβ» δηλ. ἡμέρα καλὴ (βλ. Διάλεξη «Ἕλληνες καί Ἰουδαῖοι» ὑπὸ δικηγόρου Ἰωσήφ Σιακή). Τὸ ὄνομα αὐτὸ καθιερώθηκε ἔκτοτε στό ἐβραϊκὸ ὀνοματολόγιο. Ἀλλὰ καί τό ὄνομα «Ἀλέξανδρος» ἀρχισε καί ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νά δίδεται σέ ἀγόρια τῶν Ἑβραίων.

Ἀς ὑπενθυμίσουμε ἐδῶ, ὅτι καί τό Κοράνιο — κεφ. «Ἕλληνες» — ἀναφέρει ὅτι «οἱ Ἕλληνες θά νικήσουν καί ἡ ἡμέρα αὐτὴ θά εἶναι ἡμέρα δόξας γιά τοὺς ἀνθρώπους». Τὴν ἐποχὴ τῶν Πτολεμαίων, ἐπὶ πληθυσμοῦ Αἰγύπτου 7,5 ἑκατομ. τὸ ἕνα ἑκατομ. ἦσαν Ἑβραῖοι οἱ πλείστοι ἐλληνογλωσσοί, ὥστε παρέστη ἀνάγκη, ἡ Βίβλος, τό «βιβλίον τῆς παρηγορίας» νά μεταφρασθεῖ σὲ ἐλληνικά ὑπὸ τῶν λεγομένων ἐβδομήκοντα. (Ο’). Ἡ ἐλληνι-

‘Ο ἔθνικός χαρακτήρας τῶν ‘Ελλήνων καί τῶν ‘Ισραηλινῶν

κή ἦταν ἡ προσφιλέστατη γλῶσσα καί τοῦ Ταλμουδ τῆς Βαβυλώνας, πού ὀριζε ἡ «Ἁγία Γραφή εἰς ἑβραϊκή ἢ-ἐλληνική». Πολλοί ὑπερέτουν σάν στρατιῶτες ἢ ἀξιωματικοί στόν στρατό τῶν Πτολεμαίων, ἐπὶ Πτολεμαίου δέ τοῦ Φιλομήτορα, δύο Ἑβραῖοι, ὁ Ὀνίας καί ὁ Δοσίθεος (προσέξατε τὰ ἐλληνικά τους ὀνόματα) ὑπῆρξαν ἀρχιστράτηγοι. Καί στήν ἐποχή μας ἀρκετοί Ἑβραῖοι τῆς Ἑλλάδας ὑπηρετοῦν στίς Ἑλληνικές Ἑνοπλίες Δυνάμεις. Κατά δέ τήν ἐποποιία τοῦ 1940 - 1941 ὁ Ἑλληνοεβραῖος συνταγματάρχης τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ Μορδοχαῖος Φριζῆς ἐπείσε ἡρωικά μαχόμενος στά βουνά τῆς Ἡπείρου. Ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα του Χαλκίδα, τιμώντας τή μνήμη του ἔδωσε τό ὄνομά του σέ κεντρική ὁδὸ τῆς πόλεως. Ὁ Ἀρχιερέας δέ ἐθεωρεῖτο καί ἐθνάρχης μέ ἀρμοδιότητες σ' ὅλη τήν ἑβραϊκή παροικία. Τόση ἦταν ἡ ἀντανάκλαση τοῦ ἐλληνιστικοῦ κόσμου στούς Ἑβραίους, ὥστε καί αὐτοί οἱ «ὑποτελεῖς βασιλεῖς τῆς Ἰουδαίας» ἐκοπταν νομίσματα μέ ἐλληνικές ἐπιγραφές. Ἡ φιλία, γενικῶς, πού ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ὀρίζει ὡς «μία ψυχὴ σέ δύο σώματα» καί ἡ συμπάθεια Ἑλλήνων καί Ἑβραίων ἀρχόντων, ἦτο τόσο μεγάλη ὥστε καί ἐπισκέψεις μεταξύ Ἀθηναίων καί Ἱεροσολυμιτῶν δέν εἶναι σπάνιες. Ἐκτός τῶν σχέσεων αὐτῶν μεταξύ Ἀθηνῶν καί Ἱεροσολύμων οἱ ἱστορικοί, ὅπως ὁ Ἰώσηπος στήν «Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία» του, σημειώνουν καί σχέσεις μεταξύ Ἱεροσολύμων καί Σπάρτης. Ἐχει διασωθεῖ στό ὡς ἀνω βιβλίον ἐπιστολὴ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Σπάρτης πρὸς τόν Ὀνία Γ', ἐθνάρχη τῆς Ἰουδαίας, στήν ὁποία οὔτε λίγο, οὔτε πολύ, μεταξύ ἄλλων ἀναφέρει «ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους εἰσὶν οἱ τε Ἰουδαῖοι καί οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκ τοῦ Ἀβραάμ καταγόμενοι».

Ἀργότερα, Ἰωνάθαν ὁ Μακκαβαῖος, ἀδελφός τοῦ ἥρωα Ἰούδα τῶν Μακκαβαίων πού ξεσηκώθηκαν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου Δ', ἔστειλε πρέσβεις στή Σπάρτη, ὑπέμνησε τὴ συγγένεια, ἀνῆγειλε τὴ σωτηρία τοῦ ἔθνους, προσθέτοντας, ὅτι στίς προσευχὰς τῶν Ἰουδαίων γίνεται παράκληση καί ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καί νίκης τῶν Λακεδαιμονίων!! Αἰκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης, ὑπῆρξε

πρωτοπόρος τῆς προσπάθειας ἀποδείξεως κοινῆς καταγωγῆς Ἑλλήνων καί Ἑβραίων. Γενικῶς δύναται νά λεχθεῖ ὅτι ἐπὶ Πτολεμαίων γίνεται συγχώνευση τῶν δύο πολιτισμῶν: ἡ θεοκρατία τῆς Ἱερουσαλὴμ πλησιάζει τὴν κοσμικὴ δημοκρατία τῶν Ἀθηνῶν καί ὁ ἰουδαϊκὸς μονοθεϊσμός τὴν ἐλληνικὴ πολυθεία. Τὰ αὐστηρά ἦθη τῆς Ἰουδαίας, τὰ ἐλευθέρια τῆς Ἑλλάδας, καί ἡ ἐλευθερία τῆς ζωῆς χάρισε τὴ λατρεία τοῦ κάλους καί τῆς ἀπολαύσεως, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Bertholet στήν «ἱστορία πολιτισμοῦ τοῦ Ἰσραὴλ». Στὴν Ἀλεξάνδρεια, τὴν ὡραιότερη πόλη τοῦ τότε κόσμου, πού πνευματικὰ εἶχε ἀντικαταστήσει τὴν Ἀθήνα, ἀναπτύσσονται φιλοσοφικά ρεύματα καί ὁ Ἑβραῖος Φίλων (10 π.Χ. - 50 μ.Χ.) «κολοσσός τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας», ἐδῶ στήν Ἀλεξάνδρεια προσπάθησε νά ταυτίσει — ἂν καί ὄχι μέ πολλὴ ἐπιτυχία — τὴ σοφία τῆς Βίβλου μέ τόν λόγο τῆς ἐλληνικῆς σκέψης. Καί εἶναι ἐδῶ, σὺν χρόνιαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, πού ἡ ἐκκλησία στό ἓνα χέρι κρατοῦσε τὴ Βίβλο, τὸ Εὐαγγέλιο, καί στό ἄλλο τοῦ Πλάτωνα, ὅπως ὁ θαυμαστός Ὠριγένης (185 - 254 μ.Χ.).

4. Γενικά χαρακτηριστικά Ἑλλήνων καί Ἑβραίων

Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀρίας φυλῆς, μὴ ἔχοντες ἄλλον συγγενὴ λαὸ πλὴν τῶν Ἰλλυριῶν (σημερινῶν Ἀλβανῶν). Οἱ Ἑβραῖοι εἶναι σημιτικῆς φυλῆς, δέν ἔχουν καί αὐτοὶ ἄλλους συγγενεῖς λαούς, τὸ δὲ ὄνομά τους σημαίνει «περιπλανώμενοι» καί πηγάζει ἀπὸ τίς περιπλανήσεις τους μεταξύ Μεσοποταμίας - Ἀραβίας - Αἰγύπτου καί Παλαιστίνης. Εἶναι ἀμφότεροι λαοὶ πού γιὰ ποικίλους λόγους, ἀναπτύχθηκαν ταχέως, καίτοι κάπως διαφορετικὰ καί οἱ ὅποιοι μέ τὴ σκέψη τους, τὴ θρησκευτικὴ τους πίστη πού «ὄρη μεθιστάνει» καί εἶναι «ἀγκυρα ἐλπίδας», τὴ φιλοσοφία τους γιὰ τὴ ζωὴ καί τὸ θάνατο, τὴν ἀποψὲς τους γιὰ τόν «Ἀνθρώπο» καί γιὰ τὸ Θεό, τὴν ἐπιχειρηματικὴ τους ἰκανότητα

Ἡ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, ὅπου, κατὰ τὴν παράδοση, ρέει τὸ γάλα καί τὸ μέλι.

Ο Μωυσής στην Γη της Επαγγελίας.

και δημιουργικότητα το πάθος και τη γόνιμη φαντασίας και την πολιτική τους σκέψη, την οργανωτική τους ικανότητα και ταχτική, τη λατρεία της ελευθερίας και το σεβασμό της τιμής του ανθρώπου, και την αγωνιστικότητα έδειξαν στους συγχρόνους τους και στους μετέπειτα λαούς και δείχνουν μέχρι σήμερα και θα δείχνουν, ασφαλώς, και στους μελλοντικούς, τις κατευθύνσεις προς τις οποίες πρέπει να πορεύονται οι άνθρωποι, σάν άτομα και σάν λαοί, για μία καταξιωμένη υλική και πνευματική ζωή. Μακρά και περιπετειώδης η ιστορία των Έλλήνων, μακρά και περιπετειώδης και των Εβραίων. Κανείς λαός, όπως οι δύο αυτοί, δεν δοκιμάστηκε από τις «τροπές» της μοίρας και τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Πλούσια και συμβολική ή μυθολογία των Έλλήνων πλούσια και συμβολική και η μυθολογία των Εβραίων καίτοι, στη περίπτωση τους ο θεός, ο Γεχωβά, ο Γιαχβέ, άμέσως ή έμμέσως είναι πάντοτε παρών. Ίσχυρή ή θρησκευτικότητα των Έλλήνων, την οποία οι Ρωμαίοι ποτέ δεν έφθασαν, ισχυρή και η θρησκευτικότητα των Εβραίων. Το ύψος της θρησκευτικότητας αυτής, δρώντας σάν έρέθισμα, οδήγησε στη δημιουργία άριστουργημάτων της φιλολογίας, όπως η Βίβλος για τους Εβραίους, (ως Βίβλος των Έλλήνων θεωρείται ο Τίμαιος του Πλάτωνα), οι τραγωδίες για τους Έλληνες. Οδήγησε ακόμη σε ύψηλης εμπνευσης καλλιτεχνήματα, όπως οι ζωγραφικοί πίνακες, τα γλυπτά για τους Έλληνες και σε αρχιτεκτονικά μεγαλουργήματα πολυσήμαντα όπως ο ναός του Σολομώντος, ο Παρθενώνας και η Αγία Σοφία, για να περιοριστούμε μόνο στα παλαιότερα. Ο καθηγητής Ν. Λούβαρης κάπου γράφει: «Μέσα σε όλα τα ορατά και αίσθητά πολιτιστικά δημιουργήματα υπάρχει η ψυχή των απείρων γενεών του παρελθόντος, οι οποίες ώριμασαν στον αγώνα και τον πόνο και έπλασαν στον εαυτό τους αίσθητη την έκφραση των αξιών τους, των ιδανικών τους και της νοσταλγίας τους. Η αίσθητη αυτή έκφραση είναι: η πολύφωνη και μεγαλόφωνη γλώσσα του πολιτισμού, είναι πάντων η θρησκεία, με τα σύμβολα της λατρείας της, είναι η τέχνη με την ποικιλία των μορφών της, τις γραμμές της και τους ρυθμούς της, τους λόγους και τις εικόνες της.

Η ιστορική πορεία και των δύο λαών τροφοδοτείται πάντοτε από την πνευματική τους παράδοση και από τη σωστή έθνική αγωγή τους. Αμφότεροι δεν λησμονούν ότι, πρώτα απ' όλα οφείλουν να είναι έθνικά ανθεκτικοί και έτοιμοι να λάβουν θέσεις στις «επάλξεις» για την προάσπιση του χώρου τους, του πολιτισμού τους, των παραδόσεών τους, που αποτελούν και τα στοιχεία της ταυτότητάς τους. Και αποτελεί βαθειά συνείδησή τους, ότι την ταυτότητα αυτή οφείλουν να τη διατηρήσουν και όχι να την αφήσουν να αφανιστεί στις όποιες σδήποτε διεθνείς ή παγκόσμιες ομαδοποιήσεις ή κοινότητες λαών, προς τις οποίες εύτυχώς οδεύουμε, έστω και με βήματα σημειωτά.

Ο Έλληνισμός και ο εβραϊσμός είναι κυρίως πνεύμα, ιδέα, φως, παράδοση και πρόοδος. Με τα στοιχεία αυτά έμεγαλοούργησαν και μεγαλουργούν, έδιδάχθησαν και διδάσκουν. Με τα στοιχεία αυτά θα δικαιωθούν και στο μέλλον. Διότι, διά τα ιστορικά έθνη, όπως το έθνος των Έλλήνων και των Εβραίων, η απόδειξη για το αύριο είναι πάντοτε το χθές και ποτέ το σήμερα. Στα νέα κράτη μας, (έλληνικό τό 1830, εβραϊκό τό 1948) παραλάβαν μεγάλες αξίες (παραδόσεις, θρησκεία, γλώσσα, ήθη, έθιμα, περιβάλλον), δημιουργούμε επιτεύγματα νέα δηλ. σημειώνουμε πρόοδο και βυθίζουμε έρευνητικό τό βλέμμα προς τό μέλλον για νέες κατακτήσεις, νέες ακτινοβολίες ήμών των παλαιών λαών επάνω στη σύγχρονη παγκόσμια ζωή, πράγμα που αποτελεί και την ευγενική μας φιλοδοξία. Τη φιλοδοξία αυτή, τη θεωρούμε χρέος μας να την έχομε, διότι πιστεύομε ότι ο πολιτισμός ή, κατά τον λατινικό όρο, ή «κουλτούρα» με τη σωστή έννοια του όρου έχει λυτρωτική δύναμη, επειδή γονιμοποιεί τη δραστηριότητα του ανθρώπου, δημιουργεί συνθήκες για κοινωνική άπελευθέρωση και τονώνει τη συνείδηση. Μέσα στον πολιτισμό περιλαμβάνομε και τη σωματική αγωγή και τον αθλητισμό, που αποτελούν κατ' έξοχήν πολιτιστικές εκδηλώσεις, χαρακτηριστικές κάθε ατόμου, κάθε λαού, κάθε έθνους. Δεν είναι χωρίς σημασία, επί του προκειμένου, τό γεγονός, ότι οι αρχαίοι Έλληνες, εγκαταλείποντες τη Μητρόπολη, για την ίδρυση κά-

‘Ο ἔθνικός χαρακτήρας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰσραηλινῶν

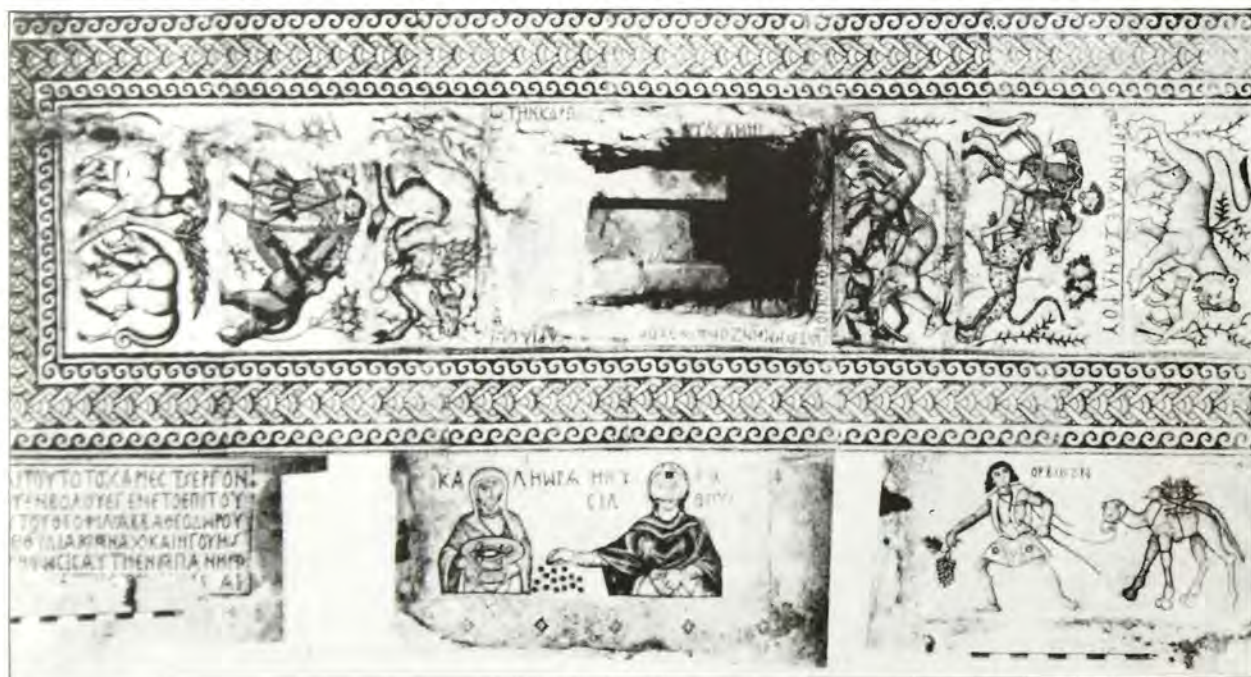
ποιας ἀποικίας ἀρχίζαν τὴν ἰδρυση, μετὰ τὴν ἀνίδρυση ναοῦ (στὸν ὅποιο διατηροῦσαν τὴν «ιεράν φλόγαν» καὶ τὸ χῶμα ποῦ εἶχαν φέρεי ἀπὸ τῆς μητροπόλεως) γιὰ τὴν ἀσκησὴ τῆς ψυχῆς, τὴν κατασκευὴ γυμναστηρίου γιὰ τὴν ἀσκησὴ τοῦ σώματος, καὶ τὴν οἰκοδόμησιν θεάτρου, πρὸς «τέρψιν ἅμα καὶ μάθησιν». Σὲ τέτοιες δραστηριότητες ὀφείλουμε νὰ ὁμολογήσωμε, ὅτι ὁ Ἑβραϊσμός ἦταν τουλάχιστον ἐπιφυλακτικός. Τοῦτο, φρονῶ, ὅτι ὀφείλεται μεταξὺ ἁλλων καὶ στὴ θρησκεία. Ἡ ἐβραϊκὴ θρησκεία, εἶναι θρησκεία τῆς ἐρήμου, θρησκεία τῆς ἀνάγκης, θρησκεία τῆς αὐστηρῆς πειθαρχίας, εἶναι θρησκεία ποῦ διεμόρφωσε ὁ Μωϋσῆς «κατ’ ἐντολήν» τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἰεχωβά. Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων διαμορφώθηκε ἀπὸ ἄνδρες, ὅπως ὁ Ὀμηρος, ὁ Ἰσίδωρος, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἄλλοι παρόμοιοι, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ὀλιγότερο αὐστηρὴ, περισσότερο εὐκαμπτη καὶ ἀνεκτικὴ καὶ δὲν ἔχει τὸν δογματισμὸ τῆς ἰουδαϊκῆς, εἶναι θρησκεία τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐτυχίας. Ἡ θρησκεία τῶν Ἑβραίων εἶναι θρησκεία τῆς ταλαιπωρίας, τῆς λύπης, ἀλλὰ καὶ τῆς παρηγορίας καὶ τῆς ἐλπίδας. Οἱ θεοὶ τῆς Ἑλλάδας εἶναι δημιουργήματα «κατ’ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» τῶν ἀνθρώπων τῶν Ἑλλήνων, ὁ θεὸς τῶν Ἑβραίων εἶναι ἀναρχος, δημιουργὸς τοῦ κόσμου «ἐκ τοῦ μηδενός» καὶ πλάστης, αὐτὸς τῶν ἀνθρώπων «κατ’ εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν», εἶναι δημιουργὸς καὶ «νομοθέτης» τοῦ σὺμπαντος, ἐνῶ ὁ θεὸς τῶν Ἑλλήνων εἶναι «νομοθέτης» τοῦ ἀνέκαθεν ὑφισταμένου Σὺμπαντος. Ὁ θεὸς τῶν Ἑλλήνων εὖρε, μετὰ ἄλλα λόγια, τὴν προϋπάρχουσα «ὕλην» καὶ τὴν ἐταξινόμησε, σὺν ἄριστος ἀρχιτέκτον, πολὺ ὥραϊα, ὥστε νὰ γίνῃ «κόσμος» (= κόσμημα) ἁρμονικὸ στερέωμα, ποῦ μετὰ τὴν λύπην τοῦ Ἀναξαγόρας σκέπτεται, ὅτι θὰ ἀποθάνῃ κάποτε καὶ θὰ πάψῃ νὰ ἀπολαμβάνῃ αὐτὴ τὴν ἁρμονίαν. Ἡ ὕλη κατὰ τοὺς Ἕλληνας οὐτε δημιουργεῖται, οὐτε ἐξαφανίζεται, ἀπλῶς μετασχηματίζεται. Ἀντιθέτως στὴ θρησκεία τῶν Ἑβραίων ἡ ὕλη καὶ δημιουργεῖται καὶ ἐξαφανίζεται. (Ἐὰς θυμῶσμε ἐδῶ τὴ «γίγαντομαχίαν» — κατὰ Πλάτωνα τοῦ πνεύματος περὶ τῆς οὐσίας — ὕλης — ποῦ ἀρχισε ἀπὸ τοὺς Ἰωνεὺς φιλοσόφους καὶ ὁλοκληρώθηκε ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλην). Στους Ἑβραίους τὸ «προπατορικὸ ἀμάρτημα» βαραίνει στήν πορεία

τῶν ἀνθρώπων (ὁ Χριστιανισμός δέχεται ὅτι διὰ τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ ἡ ἀνθρωπότης ἀπελευθερώθηκε — λυτρώθηκε — ἀπὸ τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα — διὰ τοῦτο καὶ ὁ σταυρωθεὶς Χριστὸς — ἀποκαλεῖται «Λυτρωτής»).

Ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία, δὲν βαρύνεται μετὰ προπατορικὸ ἀμάρτημα, καὶ οἱ Ἕλληνες εἶχαν μὲν τὴ συναίσθησιν τῆς «ὑβρὸς» πρὸς τοὺς θεοὺς, ἀλλὰ τὴν ἐνοχίαν τῆς «ἀμαρτίας» δὲν τὴν εἶχαν. Εἶναι πάντως, χαρακτηριστικόν, ὅτι, καὶ στὶς δύο θρησκείας, ὁ ἀνθρώπος φέρεται πλάσθεὶς ἀπὸ χῶμα καὶ νερό ἀπὸ πηλὸ καὶ ὅτι θεωρεῖται δημιουργήματα μοναδικὸ δυνάμενο νὰ θεωρεῖ. Ὁ Ἰεχωβά τιμωρεῖ τοὺς πρωτόπλαστους διὰ τὴν περιέργειάν τους νὰ μάθουν — ἐνθυμοῦ, ὅτι τὸ δέντρο, ἀπὸ τοὺς καρποὺς τοῦ ὁποίου ἔφαγε ἡ Εὐά, ἀποκαλεῖται «ξύλον τῆς γνώσεως», ὁ δὲ Δίας τιμωρεῖ τὸν Προμηθέα, διότι ἐκλεψε ἀπὸ τοὺς θεοὺς τὸ «πῦρ» καὶ ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους πῶς νὰ τὸ ἀποκτοῦν καὶ πῶς νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν. Ὁ Χριστιανισμός (ἐβραϊστὶ «Γκόμμ») θρησκεία ἀπολύτρωσης ἀπὸ ἀνυπόφορο βίον» εἶναι κράμα ἑλληνικῶν καὶ ἐβραϊκῶν ἀντιλήψεων «εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἀδελφικῆς συνεργασίας, κατανοήσεως καὶ ἀλληλοσυμπληρώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἐβραϊκοῦ πνεύματος» (ιστορικὸς Σάβας). Ὁ Χριστιανισμός εἶναι τρόπον τινά, ὅπως γράφει ὁ Ἀμαντος, συμπλήρωσις καὶ διόρθωσις τῆς παλαιᾶς ἰουδαϊκῆς θρησκείας, ὅπως αὐτὴ διαμορφώθηκε μετὰ τὴν ἐξορία τῶν Ἑβραίων (στὴ Βαβυλῶνα ἐπὶ Ναβουχοδονόσορος, τὸ 606 π.Χ.) καὶ ἐπ’ ἀνάδοδόν τους στὴ Παλαιστίνην, ἐπὶ Κύρου, τὸ 538 π.Χ.

5. Μερικὰ ἀκόμη κοινὰ χαρακτηριστικὰ Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων.

Κάθε δυναμικὸς λαὸς ἔχει καὶ ἀρετὲς καὶ κακίες καὶ προτερήματα, πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα καὶ μάλιστα λέγεται ὅτι τὰ μειονεκτήματα εἶναι ἀπόροια τῶν πλεονεκτημάτων. Οἱ Ἕλληνες καὶ Ἑβραῖοι λοιπόν, ὡς ἄτομα καὶ ὡς λαός, κατεξοχὴν δυναμικοί, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἔχουν πλείους ἀρετὲς τους

Μωσαϊκὸ δαπέδου ἀπὸ τὴν περιοχή Kissufim.
Στὴν ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται ὅτι κατασκευάσθηκε τὸ ἔτος 576 κ.π.

‘Ο ἔθνικός χαρακτήρας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰσραηλινῶν

καὶ τίς ἀντίστοιχος κακίης τους, ἀλλ’ ὁ πάνσοφος Ἀριστοτέλης καὶ φιλόσοφος τῆς «μεσότητος» ἔχει ἀποφανθεῖ, ὅτι δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ χαρακτήρας τῶν ἀνθρώπων ἀλλ’ ἡ συμβολὴ τους γιὰ τὸ καλὸ τῆς οὐλοῦσης. Καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, οἱ Ἕλληνες «Ἀνθρώποι» καὶ οἱ Ἑβραῖοι «Ἀνθρώποι» ἔχουν πάρα πολλὰ προσφέρει στὴν ἀνθρωπότητα, χάρις, μεταξύ ἄλλων, στὰ δημιουργικὰ τους μυαλὰ καὶ τὰ ἐπιδέξια χέρια τους. Αὐτοὶ ἔμαθαν τὸν κόσμον πὼς νὰ σκέπτεται, πὼς νὰ ἐνεργεῖ, ἀλλὰ καὶ πὼς νὰ πεθαίνει «οὐ μετὰ λήθης» ἢ «ἐπὶ ἐλπίδι ἀναστάσεως». Καὶ ἡ ἰδέα τῆς ὑστεροφημίας ἢ τῆς ἀναστάσεως εἶναι ἀρχαιοτάτη τόσο τοὺς Ἕλληνες, ὅσο καὶ τοὺς Ἑβραίους, γιατί ἀποτελεῖ μύχιον πόθο τῆς ψυχῆς τους. Ἡ ἀνάσταση ἐκφράζει τὴ λαχτὰ τῶν ἀνθρώπων γιὰ μιὰ καλύτερη ζωὴ, καλύτερη ἀπὸ τὴν καθημερινή τους, πού εἶναι περισσότερο ἀποτυχία παρά ἐπιτυχία, περισσότερο ἀπογοητευτικὴ παρά ἱκανοποιητικὴ, περισσότερο σκοτεινὴ παρά φωτεινὴ, περισσότερο δάκρυ παρά γέλιο. Καὶ δὲν μπορούσε νὰ εἶναι διαφορετικὴ, ἀφοῦ οἱ πράξεις οἱ δικές μας καὶ τῶν γύρω μας, τῶν ἰδικῶν μας ἢ τῶν ξένων εἶναι οἱ περισσότερες κακές. Ὁ Βίας, ὁ Πρινεύς, ἔλεγε ὅτι «ὅλες οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι κακές». Ὁ Ἀριστοτέλης, λόγω τῆς μετριοπαθείας του, τῆς «μεσότητος» του, λέγει ὅτι ὅχι ὅλες ἀλλὰ «οἱ περισσότερες» πράξεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι κακές. Τὴν τελευταία αὐτὴ ἀποψη υἱοθετεῖ καὶ ὁ Χριστιανισμὸς λέγοντας διὰ μέσου τοῦ ἱδρυτοῦ του, «ἔδωκα ὑμῖν τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος καὶ οἱ πλείστοι ἐπελέξατε τὸ σκότος». Βλέπει, λοιπόν, ἡ ἀνθρωπότητα, κάθε φορὰ τὰ ὄνειρά της καὶ τὰ ἰδανικά της νὰ καταρρέουν, τὰ δημιουργήματά της νὰ γίνονται «ἀποκαΐδια». Καὶ στὴ συνείδησίν της, βλέπει, ὅτι, ἀπ’ αὐτὰ τὰ ἀποκαΐδια, ἔρχεται ἡ «Ἀνάσταση». Βλέπει τὴ ζωὴ ἀπὸ χαρὰ νὰ γίνεται δάκρυα καὶ ἀπὸ δάκρυα χαρὰ. Βλέπει τὴ ζωὴ λοιπόν μιὰ «χαρμολύπη». Ἀφοῦ, κατὰ τὴν πίστη μας, ὁ «ἐνός τάφος» δὲν εἶναι πλεόν, μετὰ τὴν ἀνάσταση, παρά φῶς, χαρὰ, εἰρήνη τοῦ κόσμου. Τί κι ἂν ἀργοῦν τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ νὰ γίνουν πραγματικότητας καθολικῆς; Ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ γίνουν παγκόσμια πραγματικότητας, αὐτὸ ἐπιμαρτυρεῖ ἡ ἐπισυμμενόμενη ἱστορικὴ ἐμπειρία. Δὲν σταυρώθηκε καὶ ἀναστήθηκε τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος; Δὲν σταυρώθηκε καὶ ἀναστήθηκε τὸ ἑβραϊκὸ ἔθνος; Ὅλα τὰ ἔθνη, Παλαιστίνιοι, Κοῦρδοι, Ἀρμένιοι θ’ ἀναστηθῶν καὶ ποθητὴ πατρίδα ἐλευθερὴ θὰ ἀποκτήσουν. Δὲν βηματίζουμε πρὸς τὴν παγκόσμια ἐνότητα καὶ συνεργασία παρ’ ὅλες τὶς παλινδρομήσεις. Τὸ γονίδιο δὲν πεθαίνει καὶ οἱ «ἀνθρώποι» ἀνασταίνεται στοὺς ἀπογόνους τους.

Ἡ ἐλευθερία ἀποτελεῖ μεράκι γιὰ τοὺς Ἑβραίους, πάθος γιὰ τοὺς Ἕλληνες. Ἀπὸ τοὺς περσικοὺς πολέμους ὡς τὴν πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως (τῆς «Νέας Ἱερουσαλὴμ») καὶ ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 μέχρι τὴν ἐποποιίαν στὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας ὁ θυρικλὸς ἡρωϊσμὸς τῶν Ἑλλήνων, γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἐλευθερία, γράφει σελίδες δόξης. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἡρώες τῶν λεγεῶνων τῆς Δεβώρας (= μέλισσας) καὶ τοῦ Ἰάφεθ, (δικαίος) μέχρι τὴ θυσία τῶν Μακκαβαίων καὶ τοὺς ἀγῶνες τοῦ νέου Ἰσραὴλ, εἶναι ἡ ἴδια ἱστορία, πού ἐπαναλαμβάνεται, εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ ἀγῶνα μίαν φύχτας ἀνθρώπων πού ἀγωνίζονται γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἐλευθερία. Στοὺς δύσκολους καιροὺς τῆς σκλαβιάς καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἑβραίων οἱ θρησκευτικοὶ τους ἡγέτες ἦσαν καὶ ἐθνάρχες. Τὸ «Συνέδριον» (Σαχεντρίν - ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξης) γιὰ τοὺς Ἑβραίους, καὶ τὸ πατριαρχεῖο γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἦταν οἱ πνευματικὲς, πολιτικὲς, δικαστικὲς, θρησκευτικὲς, βεβαίως, κεφαλὲς τοῦ υποδούλου ἔθνους. Εἶναι δύο λαοί, πού σὲ ὅλη τους τὴν ἱστορία πολεμοῦν καὶ ζοῦν, ζοῦν καὶ πολεμοῦν, παρόλο πού τὸ δράμα τους εἶναι ἡ εἰρήνη τὴν ὁποία οἱ Ἕλληνες ἐθεοποίησαν καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἀγάπησαν καὶ ἐνοστάλησαν. Ἐξ ἀλλοῦ τὸ ἐπιχειρηματικὸ δαιμόνιο, καὶ ἡ ἐπιδίωξη καλύτερης ποιότητος ζωῆς ὅπλ. ἡ πρόοδος ἀποτελοῦν ἴδιο χαρακτηριστικὸ δαιμόνιο Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων. Ἡ «διασπορά» πού ἀρχισε ἀπὸ τοὺς πολὺ παλιούς χρόνους, εἶναι ἀμφοτέρων χαρακτηριστικὸ γνώρισμα. Ὑπάρχει γωνία τῆς γῆς στὴν ὁποία νὰ μὴν ἔχει πατήσῃ ἢ νὰ μὴν πατεῖ σήμερα ἑλληνικὸ ἢ ἑβραϊκὸ ποδάρι; Καὶ οἱ δύο λαοὶ ἀποτελοῦν τὸ «ἄλλας τῆς

Ἐπάνω: Ἀνακατασκευασμένο μνημεῖο τοῦ 1ου π.Χ. αἰῶνος (Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτοῦτο Πανεπιστημίου Τετ. Ἀβίβ). Κάτω: Ἑλλήνο - αραμαϊκὴ ἐπιγραφή τοῦ 2ου αἰῶνος π.Χ.

γῆς» καὶ ἀνθρώπους τῶν συναντᾶς παντοῦ. Σήμερα, στὴ «διασπορά» εὐρίσκονται περὶ τὰ 9 ἑκατομμύρια Ἑβραῖοι καὶ περὶ τὰ 3,5 - 4 ἑκατ. Ἕλληνες, πού ἐργάζονται καὶ προσδεύονται σὲ ὁλοὺς τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης ἐκφανσης. Ριζώνουν ἐκεῖ, ἀλλὰ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τους οὐδέποτε λησμονοῦν: «νὰ μαρμαρεῖ τὸ χέρι μου Ἱερουσαλὴμ, ἐὰν σὲ λησμονήσω». Καὶ τὸ ἑλληνικὸ «ὁ ξένος εἰς τὴν ξενιτιά πρέπει νὰ βάζει μαῦρα γιὰ νὰ ταϊριάζει ἡ φορεσιά μὲ τῆς καρδιάς τῆς λαύρα», τὸ νόστιμον ἡμᾶρ τοῦ νόστου ὑπονοοῦν.

Οἱ ἑλληνικὲς ἀποικίες, ὕστερα ἀπὸ τοὺς δύο μεγάλους ἀρχαίους ἀποικισμούς, ἐξαπλώθηκαν γύρω ἀπὸ τίς ὀχθες τῆς Μεσογείου, «οὐκ ἐν τὰ βατράχια» ὅπως λέγει ὁ Πλάτων. Καὶ οἱ ἑβραϊκὲς παροικίες ἦσαν τὸ ἴδιο ἀφοῦ σὲ ὅλες τῆς ἑλληνικῆς ἀποικίας ὑπῆρχαν καὶ ἑβραϊκὲς κοινότητες. Καὶ σήμερα ἑλληνικὲς καὶ ἑβραϊκὲς παροικίες εἶναι κατασπαρμένες γύρω ἀπὸ ὠκεανούς καὶ θάλασσες, ἀπάνω ἀπὸ προσδευμένους ἢ μὴ ἡπείρους, σὲ ὅλα τὰ πλάτη καὶ μήκη τῆς γῆς, ὁργανωμένους σὲ κοινότητες μὲ κέντρο τὴν ἐκκλησία ἢ τὴ συναγωγὴ πού ἀπὸ ὁρισμένους ἀπόψεις καὶ σὲ ὁρισμένους περιπτώσεις ἐπέχουν τὴ θέση τῆς «Ἀγορᾶς» τῆς Ἀρχαίας Ἀθῆνας. Ὁ γεωγράφος Στράβων γράφει, ὅτι ἐπὶ Ρωμαίου αὐτοκράτορα Σύλλα, δὲν ὑπῆρχε πόλις, πού νὰ μὴν εἶχαν εἰσδύσει οἱ Ἑβραῖοι. Ἀλλὰ μήπως δὲν εἶχαν εἰσδύσει, τὸ ἴδιο, καὶ οἱ Ἕλληνες; Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἑβραῖοι, εἶναι δύο λαοὶ πού δύσκολα ἀφομοιώνονται. Πάντως, δὲν ἀποφεύγουν αὐτοὶ τὸν κανόνα, ὅταν ζήσουν ἐπὶ μακροῦς καιροὺς μεταξὺ πολυπληθῶν πολιτισμένων ἄλλοεθνῶν. «Βάτος αἰχμηρὰ κατέπνιξε τὸν Ἑλληνισμό τῆς κάτω Ἰταλίας, τῆς Σικελίας, τῆς Προβηγκίας, τῆς Ἰβηρίας καὶ ὅπου ἄλλου οὗτος ἀναμίχθηκε μὲ πολυπληθεῖς ξένους λαοὺς», γράφει ὁ Κ. Ἀμαντὸς στὸ βιβλίου του «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν». Ἀλλὰ, παρὰ τίς ἀφομοιώσεις, ἡ ζυμὴ μένει καὶ ἀπ’ αὐτὴν πλάσσονται καὶ πάλι ἄρτοι πολυπληθεῖς. Ἐνᾶ ἄλλο κοινὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα, ἀποτέλεσμα τοῦ ὑψηλοῦ αἰσθηματοῦ φιλοπατρίας καὶ κοινωνικῆς εὐθύνης καὶ ὑποχρεώσεως, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἑβραίων τῆς Διασπορᾶς (ἀλλὰ καὶ τῆς μητροπόλεως) εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς φιλανθρωπίας καὶ εὐεργεσίας πρὸς τοὺς συμπατριῶτες τους. Ἐτοί, τὰ εὐαγγεῖα ἱδρύματα πάσης μορφῆς, πού ἱδρύνοντο καὶ ἱδρύνονται στίς κοινότητες τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ στὴ μητρόπολιν, ἀπὸ πλουσίους Ἑβραίους ἢ Ἕλληνες, εἶναι θαυμα-

στά σέ ἀριθμό, σέ ποιότητα, σέ μέγεθος. Μή ξεχνοῦμε, ἄλλωστε, ὅτι, σ’ ὅλες τίς γλώσσες, ἡ φιλική παροχή πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὀνομάζεται μέ τὴν ἑλληνική λέξη «φιλοanthropia».

Δίπλα στὴ φιλοπατρία, τὴ φιλοanthropia, τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὴν πρόοδο, πού χαρακτηρίζουν Ἑβραίους καί Ἕλληνες, πρέπει νά τοποθετήσουμε καί τὴ «δικαιοσύνη». «Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ πάσα ἀρετή». «Δικαιοσύνην μάθετε πάντα τὰ ἔθνη», «δικαιοσύνην καί εἰρήνην φιλοῦντες». Λόγω τῶν ἰδιαίτερων καί σημαντικῶν αὐτῶν χαρακτηριστικῶν καί ἄλλων, τὰ ὁποῖα προαναφέραμε, Ἕλληνες καί Ἑβραῖοι, κατ’ ὀρθῶς νά ἐπιβιώσουν ἐπὶ χιλιάδες χρόνια, παρ’ ὅλες τίς ἐθνικές τους περιπέτειες, πού εἶναι τόσο μεγάλες καί μακρές, ὅσες κανενός, ἴσως, ἄλλου ἔθνους. Πού εἶναι οἱ Κῆρες, οἱ Φρύγες, οἱ Λέλεγες, οἱ Μυσοί, οἱ Σουμέριοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἀσσύριοι, κ.ά., 2.000 περίπου ἀπὸ τοὺς τελευταίους ζοῦν στὰ δυτικά προάστια τῶν Ἀθηνῶν καί στὴν Ἰαπωνία κάποιος σχεδιαστής αυτοκινήτων, πού λέγεται Nissan (= Διονύσης) ἀποτελεῖ δείγμα ἐλάχιστης, πιθανότατα, παρουσίας Ἀσσυρίων στὴ μακρινή χώρα τοῦ Ἀνατέλλοντος Ἡλίου. Πού εἶναι οἱ Αἰγύπτιοι τῶν Φαραῶ; Ἐξαφανίστηκαν ἀπὸ τὸ προσκήνιο τῆς ἱστορίας καί ὑποστηρίζεται, ὅτι μόνο ἓνα μικρὸ ποσοστὸ τοῦ τερέστιου σημερινοῦ πληθυσμοῦ τῆς Αἰγύπτου εἶναι ἀπόγονοι τῶν Αἰγυπτίων ἐκείνων, οἱ γνωστοὶ Χριστιανοὶ Μονοφυσίται ἢ Κόπται. Οἱ ὑπόλοιποι σημερινοὶ κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου εἶναι Ἀραβες, σπουδαῖοι καί αὐτὸς λαός, φιλοπρόδοος καί «φιλικός». Ὅσοι κατακτητὲς κι ἂν πέρασαν πάνω ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἢ τοὺς Ἑβραίους, μπορεῖ νά κατὰστρεψαν τίς πόλεις τους ἢ τὰ χωριά τους ἢ τὰ δημιουργήματά τους καί νά δώσαν τὴ χώρα τους καί νά τοὺς ἐκμεταλλεύτηκαν ἄλλοι σκληρότερα καί ἄλλοι ἡπιώτερα, ἀλλὰ τὴν ψυχὴ τους δὲν τὴν ἄλλωσαν «Ἐάλλω ἢ Πόλις» ἀλλ’ ἡ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων «οὐκ ἔάλλω». Ἐάλλω ἢ Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ’ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰσραὴλ «οὐκ ἔάλλω». Οὔτε ὁ Ναβουχοδονόσωρ, οὔτε ὁ Κύρος, οὔτε ὁ Ἀλέξανδρος ἠλλώσαν τὴν ἑβραϊκὴ ψυχὴ, μεταβολές ἐπιπόλαιες ἱσχύος τῆς ἐσέφεραν, ἀλλὰ στὰ μύχια τῆς ἔμεινε ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰσραὴλ, γιὰ νά ἐπανέυρει τὸν πληρὴ ἐαυτὸ τῆς στίς ἡμέρες μας.

6. Ἡ ἔννοια τῆς φιλοξενίας σέ Ἕλληνες καί Ἑβραίους.

Η φιλοξενία ἀποτελεῖ κοινὸ γνώρισμα Ἑλλήνων καί Ἑβραίων. Οἱ Ἕλληνες ἔχομε τὸν «Ξένιο» Δία καί τὴν προτροπὴ «ξένους ξένιζε» παράλληλα στὸ βιβλίο τῶν ἀριθμῶν (4.16) τῶν Ἑβραίων ἀναγράφεται «Νόμος εἰς καὶ δικαιοσύνη μία ὑμῖν καί τῷ γένει τῷ διαμένοντι ἐν ὑμῶν». Ὁ Ἑβραῖος ἱστορικός Ἰώσηπος ἐξαιρεῖ τὴν ἑλληνοεβραϊκὴ ἀδελφότητα, συνώνυμη, κατὰ βάθος, τῆς φιλοξενίας καί γι’ αὐτὸ ἐκπλήσσουν μερικά ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ Ταλμουδ, θεωρουμένου μεγάλης ὁλκῆς φιλολογικοῦ, νομικοῦ καί λειτουργικοῦ ἔργου (καί περιλαμβάνει σέ 63 βιβλία, τίς συλλογὰς τῶν ἰουδαϊκῶν βιβλίων πού περιέχουν τὸν κώδικα τοῦ προφορικοῦ λόγου (Μισνά), καθὼς καί τὴν ἐξήγησή του (Γεμαρά), τὰ ὁποῖα ἀποπνέουν πνεῦμα μισαλλοδοξίας.

7. Ἡ συνεργασία Ἑλλήνων καί Ἑβραίων καί ὀρισμένες σκιές

Η συνεργασία, γενικῶς, τῶν Ἑβραίων καί τῶν Ἑλλήνων διὰ μέσου τῶν αἰώνων ὑπῆρξε στενὴ μέχρι ἀδελφικῆς σάν ἰσοτίμων μελῶν τῆς αὐτῆς πολιτείας, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί τῶν διαδόχων του, μέχρι τῆς ἐποχῆς πού οἱ Ρωμαῖοι τὸν Α’ αἰῶνα μετὰ Χριστὸν κατέλαβαν Αἴγυπτο, Παλαιστίνη, Μικρὰν Ἀσίαν κ.λπ. Αὐτοὶ μέ τὸ σατανικὸ τους δόγμα «διαίρει καί βασίλευε» (divide et impera), πού πολλοὺς μιμητὲς εἶχε καί ἔχει στὰ μεταγενέστερα χρόνια, κατόρθωσαν νά ἐνοπείρουν τὴ διχόνοια μεταξὺ τῶν πιὸ ἐπικινδύνων γι’ αὐτοὺς κατακτηθέντων ἐθνότητων, ὅπως τῶν Ἑβραίων καί τῶν Ἑλλήνων. Ἐτσι ἄρχισε νά δημιουργεῖται ἓνα εἶδος ἀντισημιτισμοῦ, πού οἱ Ρωμαῖοι τὸν μετέφεραν σὺν τῷ χρόνῳ σ’ ὅλες τίς χώρες πού διακυβέρνησαν. Γι’ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀδικοαλόγητο τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀναφερόμενος σέ ἱερὰ ἑβραϊκὰ βιβλία «Σατανάς», ἔχει ταυτιστεῖ μέ τοὺς Ρω-

Ὁ Παράδεισος τῆς Βίβλου. Ὁ κήπος τῆς Ἑδέμ ἦταν ὁ-
ση στὴν ἔρημο;

‘Ο ἔθνικός χαρακτήρας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰσραηλινῶν

μαίους. «Ὅταν καταστραφεῖ ἡ Ρώμη, τὸ Ἰσραὴλ θὰ ἀναστηθεῖ», ἀναφέρει τὸ Ταλμούδ, στὸ «Ubadian». Πάντως, ὁργανωμένος ἢ καὶ ἀνοργάνωτος ἀντισημιτισμός μεταξύ τῶν Ἑλλήνων οὐδέποτε στὰ παλαιότερα ἢ νεώτερα χρόνια ὑπῆρξε ἢ ὑπάρχει. Ὁ Ἑλληνισμός δὲν εἶναι ὁ μόνος λαός, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἐζήλεψε φθονερά τις ἱκανότητες τῶν Ἑβραίων, τῶν τέκνων τοῦ Ἰσραὴλ· τις ἐθαύμασε ναι, ἀλλὰ ποτέ δὲν τις μίσησε, οὔτε τις μισεῖ, ἀπλῶς τοῦ δημιούργησαν καὶ τοῦ δημιουργοῦν, ὅποτε τις διαπιστώνει, ἐρεθίσματα γιὰ εὐγενή ἀμιλλα. Εἶναι χαρακτηριστικό, ὅτι καὶ κατὰ τὴν περίοδο τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, πολὺ θρησκευομένης, πολὺ χριστιανικῆς μέχρι φανατισμοῦ, οἱ Ἑβραῖοι πολῖτες τῆς, ἰδίως τὴν ἐποχὴ τῶν τελευταίων αὐτοκρατόρων, ἀπολαμβάναν πλήρη ἰσοπολιτεία μὲ τοὺς Ἕλληνας, κυριαρχοῦσαν ἐθνότητα τοῦ Βυζαντίου, ὅπως καὶ 11 ἄλλες ἐθνότητες ποὺ ἀπάρτιζαν τὴν ἀπέραντη αὐτοκρατορία. Βεβαίως, ὡς εἶναι, γιὰ πολλοὺς λόγους, φυσικό, στὴν ἑλληνοεβραϊκὴ συνεργασία δὲν εἶναι δυνατόν παρά νὰ ὑπῆρχαν καὶ σκιές ὀφειλόμενες εἴτε στὴ μιά, εἴτε στὴν ἄλλη πλευρά, εἴτε καὶ στὶς δύο. Ἐχομε λοιπὸν τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς Ἀντιόχου Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς (175 - 164 π.Χ.), τὸν ὁποῖον οἱ Ἑβραῖοι χαρακτηρίζουν «κακοῦργον - Ἀρασά» κατὰ τὸ Ταλμούδ, ἐνῶ ὁ Στράβων «ἐπιφανὴ ἐπιφανή». Ἡ ἱστορία χαρακτηρίζει ἀστοχὴ τὴν προσπάθεια τοῦ Ἀντιόχου νὰ ἐξελληνίσῃ μὲ βία τοὺς Ἑβραίους καὶ νὰ μεταβάλῃ τὸ νοὰ τοῦ Κυρίου σὲ νοὰ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὑπὸ τὴν προστασία ὅμως, ἑλληνικῆς φρουρᾶς. Ἀφορμὴ πρὸς τοῦτο ἔδωσε ἡ ἀποστασία τοῦ ἡγέτη τῶν Ἑβραίων καθὼν χρόνον ὁ Ἀντίοχος βρισκόταν στὴν Αἴγυπτο, πολεμῶντας καὶ διαδόθηκε ἡ φήμη, ὅτι φονεύθηκε. Ἄλλοι ὑποστηρίζουν, ὅτι μιά ἀπὸ τὶς βαθεῖς αἰτίες, ποὺ ὀδήγησαν τὸν Ἀντίοχο, μὲ τὴν παραπάνω ἀφορμὴ, στὰ σκληρότατα μέτρα κατὰ τῶν Ἑβραίων εἶναι ἡ διαπίστωσή του, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι προσπαθοῦσαν νὰ διαβρώσουν τὸν Ἑλληνισμό ἐκ τῶν ἐνδόν, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς θεωριῶν τοῦ Ταλμούδ στὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Τὰ ὑπόψει γεγονότα ὀδήγησαν στὴν ἐπιβίωση ἐξέγερση - ἐπανάστασις τῶν Μακκαβαίων». Ἡ ἱστορία πάντως καταλογίζει εὐθύνες καὶ πρὸς τὶς δύο πλευρές — εἶναι νομιζομε, ἐνδιαφέρον νὰ ἀναφέρουμε, ὅτι ὁ γεωγράφος Στράβων τὸν Κούρτ πασὰ τοῦ Μπερτινίου καὶ τὸν ἐπιφανή! Ὑπάρχουν ἀργότερα καὶ μέχρι τὰ νεότερα χρόνια καὶ ἄλλες σκιές στὶς μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων σχέσεις, ποὺ ὁ ἀντικειμενικός ὁμιλητὴς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παρασιπῇ, καὶ ὁ ὁμιλῶν θὰ ἦταν εὐτυχὴς ἂν, σὲ τέτοια θέματα, ἦταν γνώστης τῶν ἀπόψεων καὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς, ἀφοῦ κάθε νόμιμα ἔχει δύο ὅψεις. Ἐχομε, λοιπὸν, κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας τὰ παράπονα Κοσμὰ τοῦ Αἰτωλοῦ «τοῦ Ἁγίου τῶν σκλάβων», ποὺ συνήθιζε νὰ λέει: «Οἱ Τούρκοι εἶναι σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ - καλοῦσιν αὐτοὺς ἑβραῖους. Καὶ ἀπὸ Τούρκου δὲν βρῆκα, ἀπὸ μητροπολίτες καὶ Ὀβραῖοις βρῆκα ἐμπόδια στὸ δρόμο μου. Μὰ ὁ Θεὸς ἄς τοὺς κρίνει. Ὁ Θεὸς καὶ τὸ γένος ἄς τοὺς κρίνει». Ἀναφέρει δὲ ἡ βιογραφία τοῦ «πατροκοσμὰ», ὅτι Ἑβραῖοι ἐπλήρωσαν τὸν Κούρτ πασὰ τοῦ Μπερτινίου καὶ τὸν σκότωσε. Τσιφλικάδες, λέγει καὶ Ἑβραῖοι ὑπῆρξαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐμπνευσμένου μοναχοῦ καὶ προφήτου.

Καί, ἐντούτοις, κατὰ τὴν λιτανεία τῆς κάρας τοῦ ἀργότερα στὰ Γιάννενα, ποὺ ὁργάνωσε ἐπισημότατα ὁ Ἀλῆ πασὰς μὲ τὴν κυρὰ Βασιλική του, Χριστιανοί, Μουσουλμάνοι καὶ Ἑβραῖοι, προσεύχονται, ὅλοι στὸ πέρασμα τῆς κάρας, χριστιανικά, «καθὼς προσευχόταν ὁ καλόγερος Κοσμὰς» (Κ. Σαρδελῆς). Καὶ ἔτσι «τὸ κόκκαλο τῆς κάρας ἐνός Χριστιανοῦ διδόχου ἐνώνει γιὰ πρώτη φορὰ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων, κάτωθι τοῦ ὀλάκερο τὸν κόσμο, Χριστιανούς, Ἑβραίους καὶ Μουσουλμάνους» (Κ. Σαρδελῆς). Ἀεῖζει, νομιζῶ, νὰ ἀναφέρουμε τὴν παρακάτω προφητεία τοῦ πατροκοσμὰ (βλέπετε ἔχουνε οἱ Ἑβραῖοι τοὺς προφήτες τους, ποὺ δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο παρὰ ἡγέτες πνευματικοῦ κινήματος, ἔχομε καὶ μεις τοὺς δικούς μας, ὅπως Αἰσχύλος, ὁ Πίνδαρος, ἰσως καὶ ἄλλοι, ποὺ ἀγνοῶ, καὶ τὸν Κοσμὰ τὸν Αἰτωλό): «Θὰ δεῖτε νὰ πετάνε ἀνθρώποι στὸν οὐρανὸν σὰν μαυροπούλια καὶ θὰ ρίχνουν φωτὶ στὸν κόσμον. Ὅσοι θὰ ζοῦν θὰ τρέξουν στὰ μνήματα καὶ θὰ φωνάζουν: ἐβγάτε σεις οἱ πεθαμένοι, νὰ μپοῦμε μεις οἱ ζωντανοί» (Κ. Σαρδελῆς). Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ μείνε-

«Εἰρηνικὸ χωριό»,
(Κεραμεικὸ,
τοῦ Scottie Wilson,
1963).

τε μὲ τὴν εἰκόνα τῆς συμφορᾶς, ὡς ἀναφέρουμε καὶ τὴν προφητεία τῆς ἐλπίδας τοῦ Ἑβραίου προφήτη Ἡσαΐα: «Διότι ἐκ Σιών θέλει ἐξελθεῖ νόμος καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ καὶ θέλει κρίνει ἀνάμεσον τῶν ἐθνῶν καὶ θέλει ἐλέγξει πολλοὺς λαούς» καὶ θέλουν σφυρηλατῆσαι τὰς μαχαίρας αὐτῶν διὰ ὕνια καὶ τὰς λόγχας αὐτῶν διὰ δρέπανα· δὲν θέλει σηκώσει μάχαιραν ἔθνους ἐναντίον ἔθνους, οὐδὲ θέλουν μάθει πλέον τὸν πόλεμον». Καὶ ἀκόμη ὑπάρχουν τὰ παράπονα τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῶν Ἑβραίων στὸν ἀπαγχονισμό Γρηγορίου Ε'.

Ἐξ ἄλλου, κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικούς μας πολέμους τοῦ '12 - '13 καὶ τοῦ 1917 - 1922, οἱ Ἕλληνες παραπονούμεθα γιὰ τὴ φιλοτουρκικὴ θέση τῶν Ἑβραίων. Τὸ ἐρώτημα, ὅμως, εἶναι τί θὰ κάναμε ἐμεῖς, ἐάν βρισκόμασταν στὴ θέση τους καὶ βλέπαμε ὅτι ἕνας λαός, ὅπως ἦσαν οἱ Τούρκοι τότε, θὰ ἀντικαθιστῶταν στὴ διοίκηση χωρῶν, ὅπου ζοῦσαν χιλιάδες Ἑβραῖοι, ἐκινδύνευσε ν' ἀντικατασταθῇ ἀπὸ ἕνα ἄλλο λαὸ ἐξίσου μὲ τοὺς Ἑβραίους δυναμικόν, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ἐπιχειρηματικὸς ἀνταγωνισμός μεταξύ τους θὰ γινόταν πολὺ σκληρός, πολὺ σκληρότερος ἀπ' ὅ,τι ἦταν μὲ τοὺς ἀνίδεους σχεδὸν στὶς ἐπιχειρηματικὲς δραστηριότητες Τούρκους. Ἀς ὑπενθυμίσουμε τὴ γνώμη ἐπιφανοῦς διανοοῦμένου: «Τὰ πράγματα ἀλλάζουν τὸ νομὰ πὺν ἀναλόγως τῆς θέσεως εἰς ἣν διατελεῖ ὁ πράττων». Ὑπάρχει ἀκόμη τὸ θλιβερό ἱστορικὸ γεγονός, κατὰ τὸ ὁποῖο ἐπὶ Τραϊανῷ τὸ 115 μ.Χ. κατὰ μερικὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑβραίων σὲ Αἴγυπτο καὶ Κρηναϊκῇ, οὗτοι, κατὰ τὸν Διῶνα Κάσιον, κατέσφαξαν 200.000 Χριστιανούς καὶ εἰδωλολάτρες. Ἀκριβῶς δὲ τὴν ἰδίαν ἐποχὴ, οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κύπρου, ἐξεγερθέντες, κατέλαβαν τὸ νησί κατέστρεψαν τὴν πόλη Σαλαμίνα καὶ κατέσφαξαν 240.000 Κυπρίους, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων ἦσαν Χριστιανοί, ἐνῶ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Μεσοποταμίας, γιὰ ἀρκετοὺς μῆνες, ἐξακολουθοῦσαν ἀκόμη νὰ μάχονται κατὰ τῶν ρωμαϊκῶν στρατευμάτων. Καὶ ἄλλες μικρὲς ἐξεγέρσεις ἐγένοντο σὲ διάφορα μέρη (βλ. Φλάβιαν Μπρενέ «Ἑβραῖοι καὶ Ταλμούδ» σελ. 49 - ἀναφερόμενα στὸ «Σιωνισμός ὑπὸ Dr. D. C. Yermak, σελ. 22 καὶ «Ἱστορία τῆς Κύπρου - Οἴκου Ζαχαρόπουλου, σελ. 32, ὑπὸ Ἀχιλλέως Ἐμμιλιάδου).

8. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἰσραηλινοὶ σήμερον.

Τὸ σημερινὸ ἑλληνικὸ κράτος, ἡλικίας 155 ἐτῶν καὶ τὸ ἐβραϊκὸ, ἡλικίας 37 ἐτῶν, στὸ μακρὸς τοῦ ἀτελεύτητου χρόνου εἶναι πολὺ νέα. Ὁ φόρος τοῦ αἵματος ἀμφοτέρων τῶν λαῶν, ἑλληνικοῦ καὶ ἐβραϊκοῦ, γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐθνικῆς τους ἐστίας ὑπῆρξε μεγάλος (καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι, μὲ τὴ μιά ἢ τὴν ἄλλη μορφή, σημαντικός). Στὸς ἀγῶνες, ποὺ παρέστη ἀνάγκη νὰ γίνουν ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς ἀγωνιστικούς καὶ πεισματάρηδες λαούς, ὅπως στὴν περίπτωσή τους γιὰ κάθε λαὸ, τὰ χρησιμοποιοῦντα μέσα δὲν εἶχαν πάντοτε τὴ σφραγίδα τῆς ἀγιωσύνης.

‘Ο ἔθνικός χαρακτήρας τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Ἰσραηλινῶν

‘Ο Βασιλεὺς Δαβὶδ μετὰ τὴν ἀκολουθία του στὴν Ἱερουσαλὴμ.

ἀλλ’ ὅπως γράφει ὁ Καζαντζάκης καὶ ἡ ἱστορία ἐπιμαρτυρεῖ «ἡ ἐλευθερία εἶναι ἄνθος ποὺ φύεται στὴν κοπριά καὶ τὸ αἷμα». Καὶ εἶναι πολὺ φυσικὸ αὐτὸ, ἀφοῦ ἡ ἐλευθερία δὲν χαρίζεται ἀπὸ κανέναν πρὸς κανέναν ἀλλὰ παίρνεται μὲ ἀγῶνα χωρὶς διακοπὴ, χωρὶς ἀνάσα. Στὸς ἐνόπλους ἀγῶνες, στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γίνονται θερία ἀνήμερα, ὄρνεα αἱμοβόρα. Πολιτισμένοι καὶ ἀπολίτιστοι ἄνθρωποι ἢ λαοὶ στοὺς πολέμους δὲν ὑπάρχουν, ὅλοι, κάτω ἀπὸ ὅμοιες συνθήκες, συμπεριφέρονται λίγο-πολύ ὅμοια. Στὸν εἰρηνικὸ τομέα, οἱ οικονομικὲς, πολιτιστικὲς, κοινωνικὲς καὶ ἐπιστημονικὲς δραστηριότητες τόσο στὴ μητροπολιτικὴ πατρίδα, ὅσο καὶ στὴ διασπορά, στὶς θετὲς πατρίδες τους, προξενεῖ τὸν θαυμασμό, σὲ πολλὰς περιπτώσεις τὸν σεβασμὸ καὶ σὲ ἄλλες ἀκόμη καὶ τὴν ἐκπλήξη, εἴτε περὶ Ἑβραίων πρόκειται, εἴτε περὶ Ἑλλήνων. Τὰ γράμματα, οἱ ἐπιστῆμες καὶ οἱ τέχνες, εἰς ἀμφοτέρους τοὺς λαοὺς, παρὰ τὶς ἀντιξοότητες τῶν ἐθνικῶν τους καὶ διεθνῶν πραγμάτων, παρουσιάζουν νέαν ἀνθήση, σπέρματα τοῦ μεγάλου παρελθόντος τους μορφές νέου παρόντος τους καὶ ἐλπίδες πλούσιων βλαστημάτων τοῦ μέλλοντός τους καὶ τείνουν, ὅλα αὐτά, στὴ δημιουργία μιᾶς νέας ἀκτινοβολίας καὶ πάλι τῶν δύο παλαιῶν λαῶν ἐπάνω στὴ σύγχρονη πνευματικὴ παγκόσμια ζωὴ καὶ σκέψη. Ἀρκεῖ νὰ ρίξει κανεὶς μιὰ ματιά τόσο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ Ἰσραὴλ, στὶς παροικίες τους σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση καὶ Νότο καὶ Βορρὰ καὶ θὰ ἀντιληφθεῖ, ὅτι τὰ λεγόμενα ἀνωτέρω ἔχουνε βάση. Λαμπροὶ ἐπιστήμονες, λαμπρὰ πολιτιστικὰ ἱδρύματα, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶναι προσφορὲς ἐθνικῶν εὐεργετῶν, ποὺ ἀφθονοῦν, ὅπως ἀφθονοῦσαν χαρακτηριστικὰ στοὺς δύο λαοὺς, σπουδαῖοι ἐπιχειρηματίες διεθνούς προβολῆς, ἐπιτυχημένοι πολιτικοί, ἀξιόλογοι διανοούμενοι καὶ φιλόσοφοι καὶ ἀναγνωρισμένοι καλλιτέχνες Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων ὑπάρχουν πολλοί, γίνονται περισσότεροι τιμούντες τὸ ἔθνος τους καὶ τὸ ἀνθρώπινο γένος. Ἐπὶ πλέον τῶν ἀνωτέρω, εἶναι ἀξία ἐξαρσης ἡ κοινοτικὴ ὁργάνωση Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων τῆς Διασποράς, οἱ ὁποῖοι, ἐκτός τῶν ἄλλων, μὲ κέντρο τὴν Ἐκκλησίαν τους καὶ τὴν Συναγωγὴν τους, ἀνταλλάσσουν τὶς γνώμες τους, ἀναπτύσ-

σουν τὶς ἀπόψεις τους γιὰ ὅλα τὰ θέματα, θέτουν τὰ κοινοτικά, ἐθνικὰ ἢ ἀκόμη καὶ τὰ ἀτομικὰ τους προβλήματα, ὅπως στὶς συνελεύσεις ἢ τὴν «Ἀγορὰ» τῆς ἀρχαίας δημοκρατικῆς Ἀθήνας. Διότι καὶ οἱ δύο λαοὶ ὅραμα ἔχουν τῇ δημοκρατίᾳ καὶ «δικαιοσύνην καὶ εἰρήνην κατεφίλησαν» (Πρὸς Θεσσαλονικεῖς).

Γιὰ τὶς ἐβραϊκὲς κοινότητες καὶ δραστηριότητες τῶν Ἑβραίων στὶς ΗΠΑ καὶ ἀλλοῦ διαθέτομε, ὁ ὑποφαινόμενος, περισσότερα στοιχεῖα παρὰ γιὰ τοὺς Ἕλληνες, θ’ ἀναφέρω λοιπὸν γι’ αὐτὲς μερικὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα. Στὶς ΗΠΑ καὶ γενικῶς στὴ Διασπορὰ ζοῦν περὶ τὰ 9 ἑκατομ. Ἑβραῖοι, ἐνῶ 3,5 - 4 ἑκατομμύρια Ἕλληνες. Περισσότερες ἀπὸ 200 ἐβραϊκὲς ὁργανώσεις ἐλέγχουν ἢ ἐπηρεάζουν τὸ 80% τῶν ἀμερικανικῶν καὶ διεθνῶν δυτικῶν πρακτορειῶν εἰδήσεων. Σὲ 70 κράτη οἱ ἐβραϊκὲς ὁργανώσεις ἐκδίδουν περισσότερες ἀπὸ χίλιες ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα 160 περίπου σὲ εὐρωπαϊκὲς χώρες πάνω ἀπὸ 250 στὶς ΗΠΑ ἐλέγχουν ἐπίσης τὸ 70% τῶν περιοδικῶν ἐκδόσεων τῶν ΗΠΑ καὶ τὸ 80% τῶν τηλεοπτικῶν προγραμμάτων τῆς χώρας αὐτῆς — ἔχουν δὲ ἐπιτύχει ὥστε οἱ ἐγκυρότερες ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ, ὅπως ἡ «Νιού Γιόρκ Τάιμς», ἡ «Οὐάσιγκτον Πόστ» ἢ «Νιού Γιόρκ Πόστ», τὸ «Τάιμς», τὸ «Νιου-σγκωρκ» καὶ ἄλλες, νὰ διακινεῖται εὐνοϊκὰ ἐναντὶ τῶν ἐβραϊκῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν Ἑβραίων γενικῶς. Οἱ ἐβραϊκὲς ὁργανώσεις χρησιμοποιοῦν, ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν τους συμφερόντων, ἐντατικὰ τοὺς ραδιοφωνικοὺς σταθμοὺς «Φωνὴ τῆς Ἀμερικῆς», «Νττύτσε Βέλλε», «Μπί - Μπί - Σί», «Ἐλευθερία» καὶ «Ἐλευθερὴ Εὐρώπη». Ἐξ ἄλλου τὸ πολιτικὸ ἐβραϊκὸ λόμπυ στὸ Κογκρέσο εἶναι πανίσχυρο, ἐπηρεάζει τὸ 70 - 80% τῶν μελῶν τοῦ Κογκρέσου!! Τὸ ἀντίστοιχο ἐλληνικὸ λόμπυ εἶναι βέβαια πολὺ μικρότερο. Οἱ ἀνὰ τὸν κόσμον Σιωνιστὲς παρέχουν ὡς βοήθεια πρὸς τὴν ἰδιαίτη πατρίδα τους τεράστια ποσά. Κατὰ τὴν περίοδο 1967 - 1971 πρόσφεραν τέσσερα δισεκατομμύρια δολάρια. Μετὰ δὲ τὸν πόλεμον τοῦ 1967, γιὰ συστηματικοποίησιν τῶν εἰσφορῶν αὐτῶν ἱδρύθηκε τὸ λεγόμενο «Ἐκτακτὸ Ταμεῖο Βοηθείας». Εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ Ἰσραὴλ ἡ οικονομικὴ δραστηριότητα παρουσιάζει ἀνοδο, ποὺ σὲ μερικοὺς τομεῖς προκαλεῖ ἐκπλήξη.

Τό 1967 οἱ ‘Ισραηλινοί ἐργοστασιάρχες κέρδισαν ἀπό τό ἐμπόριο τῶν ὀπλῶν 320 ἑκατομ. δολάρια. Σήμερα τό ποσόν αὐτό ὑπερβαίνει ἴσως τό ἓνα δις. Τό 1978, τό ‘Ισραήλ ἐξήγαγε τό 35% ἀπό τήν παραγωγή του σέ πολεμικό ὕλικό, πράγμα πού τό ἐφέρει στήν τέταρτη θέση τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου στίς πωλήσεις πολεμικοῦ ὕλικου. Κατασκευάζει 600 περίπου εἶδη στρατιωτικοῦ ἐξοπλισμοῦ — ἴσως νά εἶναι ικανό νά παράγει καί ατομικά ὅπλα. “Ενας ἀξιόλογος τομέας εἰσαγωγῆς συναλλαγμάτων στό ‘Ισραήλ, ἀγνωστος σέ ἄλλες χώρες, εἶναι ὁ μεταφραστικός τομέας. Ὑπάρχει Ὁργανισμός Μεταφράσεων στόν ὁποῖο ἐργάζονται ‘Εβραῖοι γλωσσομαθεῖς ἀπό τίς πλέον γνωστές ἑως τίς πλέον ἐξωτικές χώρες. “Ας ἐπωφεληθοῦμε τῆς εὐκαιρίας γιά νά ἀναφέρουμε ἐδῶ μερικά πράγματα. Ἐξωφρενικά, σχετικά μέ τούς παγκόσμιους ἐξοπλισμούς.

α. Κάθε μέρα ἓνα δις δολ. ξοδεύονται σ’ ὅλον τόν κόσμο γιά ἐξοπλισμούς, ἐνῶ, γιά βοήθεια πρὸς τόν τρίτο λεγόμενο κόσμο, στόν ὁποῖο, γιά αἶσχος τοῦ λεγόμενου πολιτισμένου κόσμου, ἀφήνεται νά βασιλεύει ἡ ἀμάθεια, ἡ καθυστέρηση, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ἡ ἀρρώστεια καί ὁ θάνατος παιδιῶν καί μεγάλων, ξοδεύονται μόνο 1,5 δις (1 δις ἀπό τόν ΟΗΕ καί 0,5 δις ἀπό τήν «Οἰκουμένη Τράπεζα») τό ἔτος.

9. Οἱ “Ελληνες καί ‘Εβραῖοι καί ἡ θέση τῆς γυναίκας.

Στό φλέγον θέμα τοῦ φεμινισμοῦ εἶναι ἐνδιαφέρον νά ἀναφέρουμε μερικές ἀντιλήψεις τῶν ‘Εβραίων τῆς Βίβλου καί τῶν ἀρχαίων ‘Ελλήνων, ὅσον ἀφορᾷ στή θέση τῆς γυναίκας. Ἡ «Βιβλική» πρώτη γυναίκα, ἡ γυναίκα τῆς «Γενέσεως», βγαλμένη ἀπό τή σάρκα (πλευρά) τοῦ “Αδάμ εἶναι τό ὁμόαιμο καί τό «ὁμοειδές» πλάσμα τοῦ ἀνδρα, τό ὁποῖο ἐδημιούργησε ὁ Θεός γιά σύντροφο τῆς ζωῆς του καί ὄχι γιά τιμωρία. Ἡ ἁμαρτία πού τή βάραινε ἤρθε κατόπιν. “Αντίθετα πρὸς τήν ἑβραϊκή αὐτή Εὐα, ἡ «Εὐα τῶν ‘Ελλήνων», ἡ Πανδώρα τοῦ ‘Ησιόδου, φτιάχτηκε γιά ἐκδίκηση τοῦ ἀνδρα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διότι ὁ ἀνδρας, κατὰ τόν μῦθο, ἐπεδίωξε νά φτάσει τόν Θεό, ἀρπάζοντας τό «φῶς τῆς σοφίας». Θά πρέπει πάντως, νά θυμηθοῦμε, ὅτι καί τό δέντρο ἀπό τοὺς καρπούς τοῦ ὁποίου ἔφαγαν οἱ πρωτόπλαστοι τῆς Βίβλου λέγεται καί «ξύλο τῆς γνώσεως». «Αὐτό τῆς γυναίκα βγῆκε τό γένος τῶν θηλυκῶν τεράτων - πληγὴ μεγάλη γιά τοὺς θνητοὺς ἀνδρες, πού μαζί τους ζοῦνε... Τέλεια συμφορά πού ἀποζητᾷ μόνάχα τὰ πλοῦτη — Γυναίκα, κι ὅλα τοῦ ἀνδρα» βάσανα εἶναι ἔνα. Πιό μεγάλη τύχη ἀπὸ τήν καλὴ γυναίκα δέν ὑπάρχει, ὅπως δέν ὑπάρχει καί φοβερότερο κακό ἀπ’ τήν κακὴ γυναίκα, τῇ φάγανᾳ πού μπορεῖ νά ρημάξει τόν πιό γερό ἀνδρα, καί σέ μαύρα γηραιά νά τὸν ρίξει. Αὐτά, μεταξὺ ἄλλων γράφει - ψάλλει ὁ ‘Ησιόδος. Ὁ “Ομηρος ὁ ποιητὴς τῶν αἰῶνων, ὁ δάσκαλος τῶν ‘Ελλήνων, πού δύο ἡρώες του, ὁ ἀνδρεῖος καί προκαλῶν τὴν μοῖρα Ἀχιλλέας, καί ὁ πολὺμνητος ‘Οδυσσεύς, ἀποτελοῦν, διὰ μέσου τῶν αἰῶνων καί χιλιετηρίδων τὰ πρότυπα τῶν ‘Ελλήνων, αὐτὸς λοιπόν, ὁ “Ομηρος, θέλει τῇ γυναίκα, καί μάλιστα τὴν παντρεμένην στό σπίτι. Οὐτε φαίνεται νά τοῦ ἀρέσει ἡ γυναίκα πού ἀνακατεύεται στά πολιτικά ἢ πού, μέ τὰ δάκρυά της, ἀφοπλίζει τόν ἀνδρα, ἀντί, σιωπηλὴ καί ἀδάκρυτη, νά τὸν ἐξοπλίζει μέ ἄρπρος. “Εξ ἄλλου, ὁμως, στόν “Ομηρο διαβάζομε αὐτοὺς τοὺς ὑπέροχους καί νοηματικούς στοίχους:

*Κι ἐσεῖ νά δώσουν οἱ θεοὶ ἀνδρα καί σπῖτι
κι ὁμορφὴ ὁμόνοια νὰ χαρίσουν,
ὅτι δέν ὑπάρχει στή ζωὴ λαμπρότερη εὐτυχία
παρ’ ἂν ὅτι τό σπῖτι κυβερνοῦν μέ μιά τους μόνο γνῶμη,
ὁ ἀνδρας μέ τῇ σύζυγο, χαρὰ γιά τοὺς φίλους τους
λύπη γιά τοὺς ἐχθροὺς τους κι ἀπ’ οὐ τ’ ἀκοῦν
ἐκεῖνοι πρῶτοι*

“Ο Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, πού τό περίφημο «...Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας» ἀποτελεῖ ἴσως ἀπόχρον τῆς θεωρίας, ὅτι τὰ πάντα γίνονται ἀπὸ τό ὕδωρ, εὐχαριστοῦσε τόν Θεό γιά δύο πράγματα: “Οτι τὸν ἔκανα “Ελληνα καί ὄχι βάρβαρο καί ὅτι τὸν ἔκανε ἀνδρα καί ὄχι γυναίκα!! Καί γιά παραλληλισμό ἄς ἀναφέρουμε ὅτι μιά προσευχὴ τῶν ‘Εβραίων

Τμήμα τείχους τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς 8.000 — 6.000 χρόνια π.χ. στήν ‘Ιεριχώ.

λέγει: «Σ’ εὐχαριστῶ, θεέμου, πού δέν μ’ ἔκανες γυναίκα»!! Γιά ἀπορία μας, ἓνας ἀπὸ τοὺς κορυφαίους ψυχोερευνητὲς τοῦ αἰῶνα μας, ὁ Κάρλ Γιούγκ διακηρύσσει, μέ τόν πιό ἐπιστημονικοφανῆ τρόπο, ὅτι «ἡ ἀγάπη τῶν πραγμάτων ἀποτελεῖ προνόμιο ἀρσενικό» καί ὅτι «οἱ γυναῖκες, πού κάνουν σημαντικές ἐργασίες ἀπὸ ἀγάπη γιά κάποιο πράγμα, ἀποτελοῦν ἐξαιρεση». Παρόμοια, οἱ μεγάλοι διανοητὲς, ὅπως ὁ Σαίξπηρ, ὁ Σοπενάουερ, ὁ Νίτσε, πού ὅλες τίς ἰδέες τῆς ἀλλαγῆς κατὰ καιροὺς, πλήν τοῦ θαύμασμοῦ του γιά τοὺς ἀρχαίους “Ελληνες, ὁ Φίτχε, ὁ Στρίμπεργκ, ὁ Λομπρόζο, δέν χρησιμοποιοῦν κολακευτικὴ γλώσσα γιά τίς γυναῖκες. Τό πνεῦμα τους κάνει συνειδητὴ τὴν ἀμφιβολία γιά τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ (ὑπόσταση) τῆς γυναίκας καί περιορίζει τὴ δράση της, στή διατήρηση τοῦ «εἶδους» καί τῆς ἀναταραχῆς στόν κόσμο. Οἱ Πολύβιος Δημητρακόπουλος καί Κωστής Παλαμᾶς δέν πᾶνε πίσω στήν ὑποτίμηση τῆς γυναίκας. “Ετσι ὁ πρῶτος, ἀνάμεσα στά ἄλλα κοσμητικά ἐπίθετα τῆς προσάπτει καί τό «γάτα χωρὶς οὐρά». Ὁ δεῦτερος, ὁ Παλαμᾶς, τῆς ψέλνει μέ χάρη:

*«... Τί εἶναι τάχα ἡ γυναίκα; Μῆρωτες,
πουλάκι, κούκλα, ἄνθος, κούτσουρο, χρυσάφι,
χάρος, ἄγγελος, πανούκλα ἢ κουρέλι
γιά τό κάρρο ἢ βασιλίτσα γιά θρόνο;
“Ανθρώπος δέν εἶναι μόνος».*

Παρ’ ὅλα αὐτά, ὁ Παλαμᾶς, εἶναι ξετρελαμένος μέ τὴ Ραχήλ, κι ὁ τραγικός Εὐριπίδης, «ὁ ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος» ἐνῶ καθάπτεται τῆς γυναίκας στά ἐργα του, παντρεύτηκε δύο ἢ τρεῖς φορές ὥστε ὁ “Αριστοφάνης νά λέγει: «Ὁ Εὐριπίδης εἶναι μισογυνιστὴς στό θέατρο καί φιλογύνῃς στό κρεβάτι»!! Καί ποῖος δέν θυμᾶται τόν διάλογο τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα Θεοφίλου καί τῆς μετέπειτα κληθείσης Κασσιανῆς; “Εκ γυναικὸς ρυεῖ τὰ φαῦλα» λέγει αὐτός, ἐννοώντας τὴν Εὐα. «“Εκ γυναικὸς ρυεῖ τὰ κρεῖττα», ἐννοώντας τὴν Παναγία. Σήμερα βεβαίως, ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ ἀμάθειες, συμπλέγματα καί προκαταλήψεις ἔχομε δώσει τὴν ἰσοτιμία στή γυναίκα πού πραγματικά τῆς ἀξίζει. Δεχό-

‘Ο ἔθνικός χαρακτήρας τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Ἰσραηλινῶν

μαστε, ὅτι τὰ δύο φύλα εἶναι ὄχι ἴσα (πού δέν θά γίνουν ποτέ) ἄλλ’ ἰσοδύναμα καί ἰσότημα. Ἡ γυναίκα εἶναι πιό κοντά στό μυστήριο τῆς ζωῆς, εἶναι ἡ μητέρα μας. Καί ἂν ἐξαίρσει κανεῖς τούς διεστραμμένους τυχόν τύπους, καί ὁ τελευταῖος ἀκόμη τῶν ἀνθρώπων ἂν βρεθεῖ ὑπό τόν σκοτεινέρυθρον ἥλιον τῆς παγερῆς Σιβηρίας, θ’ ἀπλώσει τόν μανδύα του γιά νά σκεπάσει τή μητέρα του. Εἶναι χαρακτηριστικό καί τὸ ὅτι κατὰ τίς «προγραφές» τοῦ Σύλλα, πολλοί ἐπρόδωσαν τόν πατέρα τους, κανεῖς, ὁμως, τή μητέρα του. Ὁ Ρωμαῖν Ρολάν, νομίζω, εἶναι αὐτός πού διακηρύττει, ὅτι οἱ ποιητές εἶναι οἱ μόνοι δημιουργοί, καί μεγαλύτεροι ποιητές εἶναι οἱ γυναῖκες.

10. Οἱ σημερινοί Ἕλληνες καί Ἰσραηλινοί στή διεθνή σκακιέρα

Ο μελετητής τῶν νεωτέρων ἐλληνικῶν καί ἐβραϊκῶν πραγμάτων δέν μπορεῖ παρά νά διακρίνει σοβαρές ὁμοιότητες στόν ἐθνικό καί διεθνή τομέα. Οἱ Ἕλληνες εἶχαμε σάν ἐθνικό ὄραμα τή μεγάλη ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεώς μας καί τῆς ἀποκατάστασως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τά βάθη τῆς Ἀσίας, τή «Κόκκινη μελιά» καί ἴσως πιό μακριά, ἐκεῖ στόν Εὐφράτη ποταμό πού ἀποτελοῦσε τὸ ἐσχατο ὄριο τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ Ἑβραῖοι σήμερα, ἔχουν κι αὐτοί τή μεγάλη ἰδέα τους, τῆς δημιουργίας τοῦ μεγάλου Ἰσραήλ μεταξύ τοῦ Νείλου καί τοῦ Εὐφράτη γιά τή συγκέντρωση ὅλων τῶν Ἑβραίων τοῦ κόσμου στή «γῆ τῆς ἐπαγγελίας». Ὁ Μπέν Γκουριόν, πού παλαιότερα ἐκφράσθηκε μέ ὄχι κολακευτικά λόγια γιά τοὺς σύγχρονους Ἕλληνες, μετά τόν πόλεμο τοῦ 1948 - 1949 πού ἦταν πρωθυπουργός, ὁμιλώντας στά τέλη τοῦ 1949 πρὸς τοὺς μαθητές τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς τοῦ Τέλ - Ἀβιβ, καί ἐκθέτοντας τὸ παραπέρα πρόγραμμα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰσραήλ ἔλεγε: «Οἱ ἐπιτυχίες μας ἔγιναν μέρος τῆς ἱστορίας μας. Ἐμεῖς ὁμως, δέν ἐκπληρώσαμε ἀκόμα τὴν ἀποστολή μας, πού εἶναι ἡ τελικὴ νίκη. Ἀπελευθερώσαμε μόνο ἓνα μέρος τῆς πατρίδας μας. Σέ μᾶς ἀπομένει νά ἀπελευθερώσουμε καί τὰ ὑπόλοιπα τμήματά της... Δέν ἐπιτρέπεται νά ἐπαναπαυθῶμαστε στὶς δάφνες μας καί νά ἱκανοποιήσουμε μέ τίς νίκες πού σημείωσε ὁ στρατός μας, γιὰ τὸν δέν .κπληρώσαμε τὴν ἀποστολή μας ὡς τὸ τέλος... «Ναὶ θά κάνουμε τόν πόλεμο ἐπαγγέλμά μας, καί ἔτσι θά ἐνεργοῦμε ὡς ὅπου ἀπελευθερώσουμε ὁλόκληρη τὴν πατρίδα μας... πού ἐκτείνεται ἀπὸ τὸν Εὐφράτη ὡς τὸν Νεῖλο. Σ’ ὅτι ἀφορὰ τὸ σπαθί, πού τὸ βάλαμε στή θήκη, αὐτὸ βρίσκεται προσωρινά ἐκεῖ, κι ὅταν χρειαστεῖ, θά τὸ βγάλουμε καί πάλι...».

Αὐτές τίς μεγάλες ἰδέες Ἑλλήνων καί Ἑβραίων οἱ ἐκάστοτε «Μεγάλοι», οἱ «ὑπερδυνάμεις» κατέβαλαν προσπάθειες, τὸν κατάλληλο γι’ αὐτές καιρὸ, νά τίς ἐκμεταλλευθοῦν καί πρὸς ὀφελὸς τους. Ἐτσι, ἡ Ἀγγλία, μιά πρώτη δύναμη τοῦ Α’ Παγκοσμίου Πολέμου, φιλοδοξοῦσε νά δημιουργήσει, χάριν τῶν συμφερόντων της, στήν ἐγγὺς καί Μέση Ἀνατολή, μιά «Μικρὴ Ἀγγλία», στό πρόσωπο τῆς Ἑλλάδας. Ἀλλά καθ’ ὃν χρόνον ἐμεῖς «ἐκόβαμε τὰ χαρτονομίσματά μας κατὰ 25% ὡς ἐσωτερικὸ δάνειο ἡ Ἀγγλία μέσω τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας Ἑλλάδας, πού μετοχικῶς ἤλεγχε ἐδάνειζε τὴ Γιουγκοσλαβία μέ 2 ἑκατομμύρια χρυσές δραχμές! Καί ἀνταγωνιζόταν πρὸς τὴν Ἀμερικὴ πού

Ἡ «Νίκη τῆς Σαμοθράκης» ὅπως τὴν ἀπέδωσε ὁ Yves Klein.

(Courtesy Gimpel Fils Gallery Ltd London)

κι αὐτὴ διεκδικοῦσε τὰ πετρέλαια τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Ὁ ἀνταγωνισμὸς αὐτὸς συνέβαλε στή Μικρασιατικὴ καταστροφὴ μας. Καί σήμερα, ὅλα δείχνουν ὅτι μιά ἀπὸ τίς ὑπερδυνάμεις, ἡ Ἀμερικὴ προσπαθεῖ νά δημιουργήσει, γιά τοὺς ἰδίους λόγους, ὅπως ἡ Ἀγγλία τὸ 1917 - 1922, παραπάνω, μιά Μικρὴ Ἀμερικὴ στήν ἀκρὰ ἀνατολικὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου, στό πρόσωπο τοῦ Ἰσραήλ. Ἰσως αὐτὸ νά φανεῖ τυχερότερο, ἀπὸ ὀρισμένες πλευρές, τῆς Ἑλλάδας. Ἐξ’ ἄλλου, καί στόν θρησκευτικὸ τομέα, ἔχομε μερικά παράλληλα κάπως γεγονότα. Βησσαρίων ὁ Ἕλληνας, ἀποστατεῖ ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξία καί γίνεται Καθολικὸς Καρδινάλιος. Ὁ σημερινὸς Καρδινάλιος τῶν Παρισίων εἶναι Ἑβραῖος, ὁ ἀδελφὸς του παραμένων στό Ἰσραηλινὸ θρήσκευμα ζεῖ στή Γερμανία, ὅπου ἐδήλωσε «θὰ προτιμοῦσα τὸν ἀδελφὸ μου Ἀρχιεραβίνον ἀλλὰ καί Ἀρχικαρδινάλιο πού ἔγινε εἶμαι ὑπερήφανος, ὁ Θεὸς ἓνας εἶναι».

Βοηθήματα

1. «Ἕλληνες καί Ἰουδαῖοι, δύο κόσμοι αἰώνιοι», ὑπὸ Ἰωσήφ (πέπο) Σιακκή.
2. «Εἰσαγωγή εἰς τὴ Βυζαντινὴ Ἱστορίαν», ὑπὸ Κ. Ἀμάντου.
3. Ἐγκυκλοπαίδεια Χάρη Πάτση.
4. «Σιωνισμός», ὑπὸ Dr. D. C. Yermak.
5. «Σιωνισμός», ὑπὸ Λ. Ρουβίνσκι.
6. «Συμπεράσματα τῆς ἱστορίας», ὑπὸ Γουίλ καί Ἀριελ Ντουράν.
7. «Ὁ ἅγιος τῶν σκλάβων, Κοσμάς ὁ Αἰτωλός», ὑπὸ Κώστα Σαρδελῆ.
8. Ἡ Ἀγία Γραφή (Προφήτης Ἡσαΐας).

9. «Ὁ Ἑλληνισμὸς καί ὁ ἱστορικὸς του ρόλος», Ἀκαδημίας Ἑπιστημῶν ΕΣΣΔ - Ἰνστιτούτο Ἱστορίας.
10. National Geographic Magazine, July 1985, (Vol. 1, 68 - Νο1).
11. Διάφορες ἐκπομπές τῆς ΕΡΤ.

(Ὁμιλία τοῦ κ. Χ. Περιογιαννάκη πού ἔγινε στό Ροταριανὸ Ὅμιλο Ἀθηνῶν τὴν Τρίτη 10 Σεπτεμβρίου 1985. Ὁ ὁμιλητὴς εἶναι ἀνώτατος ἀξιωματικὸς τῆς Ἀεροπορίας ἐ.ἀ., τ. Γεν. Δι/τῆς τῆς ΕΜΥ καί καθηγητὴς τῶν Παραγωγικῶν καί Ἐπιτελικῶν Σχολῶν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Ἀνωτέρων Σχολῶν Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας. Ἐχει συγγράψει πολλὰ ἐκπαιδευτικὰ βοηθήματα γιά τίς σχολές πού δίδαξε καί ἔχει μεταγλωττίσει τὴ Μετεωρολογία τοῦ Ἀριστοτέλη στὰ νεοελληνικά).

«Η Θυσία του Ισαάκ»,
γλυπτό του George Segal,
στον προθάλαμο
της αίθουσας συναυλιών «Μαθη»
του Τέλ Αβίβ.

‘Ο ‘Εβραίος σά σύμβολο

Του κ. ΓΙΑΝΝΗ ΒΑΛΑΣΙΔΗ

Στή σειρά των μελετών των Γενικών Αρχών της Ήπικοινωνίας ο κ. Γ. Βαλασίδης εξέδωσε τόν τρίτο τόμο μέ θέμα: **Κοινωνία καί μοναξιά: οί άνθρωποι του περιθωρίου** (Αθήνα, εκδόσεις Κοντάκτα, 1985). Όπως ο συγγραφέας αναφέρει στόν πρόλογό του: «Καθώς όμως τό κεφάλαιο γραφόταν καί ξαναγραφόταν, καθώς νέες ιδέες καί στοιχεΐα προσθέτονταν στά παλιά, ξαφνικά ή περιθωριοποίηση έχασε τό άρχικό της νόημα, άρχισε νά μετουσιώνεται σέ κάτι άλλο, κάτι καινούργιο. Καί τότε, αυτό πού μέ τήν πρώτη ματιά φάνηκε σάν εξαίρεση του κανόνα, άποκαλύφθηκε τελικά σάν κανόνας χωρίς εξαίρεσεις. Γιατί άνθρωποι του περιθωρίου, λίγο - πολύ, είμαστε όλοι μας καί ή περιθωριακότητα σάν ενδιάθετη τοποθέτηση αλλά, πολλές φορές, καί σάν καθημερινή

«πρακτική» συμπεριφορά, άποτελεί ψυχικό σύνδρομο όλων των εποχών καί όλων των ανθρώπων. Όλοι μας είμαστε περιθωριακοί, όλοι εκούσια ή άκούσια κρύβουμε τόν «πραγματικό» εαυτό μας, τόν καθηλώνουμε στό περιθώριο, προβάλλοντας πρós τά έξω μιά άπατηλή πρόσψη πού μάς άλλοτριώνει, επηρεάζει — ένίστε δραματικά — τόν κοινωνικό μας περίγυρο ενώ, στό μέτρο πού άσκει επίδραση άκόμα καί στό φυσικό μας περιβάλλον, άλλοιώνει τή μορφή καί καμιά φορά τήν ίδια τήν «ουσία» του κόσμου».

Άπό τήν εξαίρετικά ένδιαφέρουσα, τεκμηριωμένη καί πολυδιάστατη μελέτη του κ. Βαλασίδη αναδημοσιεύουμε τό κεφάλαιο πού άκολουθεί:

Μεγάλες δυσκολίες συναντούσε άνέκαθεν ή επικοινωνία μέ τόν ξένο. Ό ξένος, ο άλλόγλωσσος, ο άνθρωπος μέ διαφορετικό παρουσιαστικό καί συμπεριφορά, άποτελούσε κατά κανόνα πρόβλημα πρós λύση. Καί ή λύση ανταποκρινόταν συνήθως στή μισαλλοδοξία του ένήλικου άρσενικού, στή δυσπιστία του άπέναντι σέ κάθε δν πού ο ίδιος τό έκρινε διαφορετικό, παράξενο, έχθρικό.

Ή κρίση, βέβαια, δέν ήταν πάντοτε αύθαίρετη. Έτσι τό πόσο έχθρός ήταν ένδεχόμενα ο ξένος καί πόσο ξένος ο έχθρός, συνιστούσε θέμα ξεχωριστό σέ κάθε περίπτωση.

Στήν Άρχαία Έλλάδα π.χ., ο ξένος πού επισκεπτόταν κάποια χώρα, ήταν κατ' άρχήν ιερός καί έμπαινε κάτω από τήν προστασία των Θεών (του Ξενίου Διός καί της Ξε-

νίας Άθηνάς). Επίσης, στήν Άρχαία Ρώμη, ο hospes (πού συνδεόταν μέ κάποιο Ρωμαίο πολίτη μέ τό δεσμό της «ξενίας») έθεωρείτο πιό ιερός καί από τόν συννενη'.

Γενικά, εκεί πού ή παρουσία του ξένου δέ φαινόταν νά ύποκρύπτει κίνδυνο, όταν π.χ. ο ξένος δέν έμφανιζόταν σάν αντίπαλος ή σάν άμεσος άνταγωνιστής, ή έπίσκεψή του ήταν εύπρόσδεκτη. Σέ τέτοιες περιπτώσεις ο ξένος ύποκινούσε πάνω από όλα μιά καλοπροαίρετη περιέργεια, μέ τίμημα τήν περισσότερη ή λιγότερη απλόχερη φιλοξενία.

Τό ότι μάλλον ή περιέργεια — καί όχι τόσο ή γενναιοδωρη μεγαθυμία — βρίσκεται πίσω από τήν παροιμοϊώδη φιλοξενία των Έλλήνων, είναι μιά διαπίστωση πού δέν θά έπρεπε ούτε νά μάς ένοχλεί, ούτε νά μάς πικραίνει.

Άπό τήν εποχή του Άλκίνοου, πού πρόσφερε τή φιλοξενία του στόν Όδυσσέα σέ άντάλλαγμα των άφηγήσεων του τελευταίου γύρω από τίς περιπέτειες καί τίς τα-

‘Ο Έβραϊος σά σύμβολο

Σόδομα και Γόμορρα: Οι πόλεις της άπωλειας.

λαιπωρίες του, μέχρι τίς μέρες μας, όπου ο φιλοξενούμενος ξένος υποχρεώνεται να απαντήσει σ' έναν καταϊγισμό από αδιάκριτες συχνά έρωτήσεις, ή περιέργεια εμφανίζεται σαν τό βασικό κίνητρο της ελληνικής φιλοξενίας. Τό γεγονός δέν είναι παράξενο.

Πράγματι, σημειολογικά ο ξένος «ένσαρκώνει» την πληροφορία στην πιό ολοκληρωμένη, στην πιό μεστή της μορφή. Γιατί στην κατάσταση μόνιμης κι ένιότε άφορητης ρουτίνας, στην όποία είμαστε οίονει καταδικασμένοι να ζούμε, ή παρουσία του ξένου άποτελεί δροσερή έκπληξη, προσφέρει μιά άνεπανάληπτη εύκαιρα φυγής, χαρίζει τό κλειδί της άποκρυπτογραφήσεως του όνειρου μέ όλες τίς προεκτάσεις του.

Μιλώντας μας γιά παράξενες συνήθειες, «γιά μυθικές χώρες» καί συναρπαστικές περιπέτειες, ο ξένος γίνεται ένα παράθυρο στον άγνωστο μέχρι τώρα κόσμο, καμιά φορά τό «είσιτήριο» γιά ένα ταξίδι στην περιπόθητη «γη της έπαγγελίας».

Τά όνειρα των μεταναστών, τά όποια τόσο συχνά συνοδεύονται από τραγικές διαψεύσεις, συναρτώνται μέ την «αίνιγματική» προσωπικότητα του ξένου, καθώς καί μέ τη χώρα της προελεύσεώς του, όπου — ωστόσο — ή ζωή, μόλις χάσει τό «μυθικό» πληροφοριακό της περίβλημα, ξεπέφτει σέ κάποια έξίσου άσφυκτική ρουτίνα, χειρότερη ίσως από κάθε προηγούμενη.

Η όντολογική περιέργεια πού αποβλέπει στην άποκρυπτογράφηση του ξένου, έχει σαν άρνητικό αντίκρουσμα τη σταδιακή αποδυνάμωση του ενδιαφέροντός μας γι' αυτόν, όταν ο ξένος «αδειάσει» από τό πληροφοριακό του περιεχόμενο, άποκωδικοποιηθεί καί άπομυθοποιηθεί, όταν γίνει άνθρωπος ρουτίνας όπως όλοι οί άλλοι. Έδώ υπεισέρχεται ένα καίριο καί πιεστικό πρόβλημα έπικοινωνίας: Πώς ή διαφορά ή ακόμα κι ή αντίθεση ανάμεσα στο γηγενή καί στον ξένο, θά οδηγήσει σέ μιá συστηματική σύνθεση, σέ μιá καινούργια θεώρηση των πραγμάτων κάτω από πλουσιότερη, πιό περιεκτική, πιό «άληθινή» σκοπιά. Μέ την έννοια αυτή ο ξένος θά ήταν «ό παράκλητος» πού περιμένουμε, θ' άποτελούσε τό συμπλήρωμα

μας καί την άπαντοχή μας.

Όστόσο, διάφορες άντικειμενικές συνθήκες αλλά καί τά όρμέμφυτα της έπιθετικότητας καί της βίας, πού ποτέ δέν σκέφτηκε σοβαρά, ούτε θέλησε άποφασιστικά να ύποτάξει ο ένήλικος άρσενικός, είχαν άνέκαθεν προσδώσει άλλο νόημα στην προσωπικότητα καί στην παρουσία του ξένου. Ο ξένος είτε σαν κάτοικος μακρινής χώρας, είτε σαν γείτονα, είτε σαν μειονότητα στα πλαίσια της έθνικής πλειοψηφίας, παρέμεινε βασικά έχθρός, στον όποίο μόνο μέ δυσπιστία μπορούσε κανείς να προσβλέπει. Χειρότερος άπ' όλους κατέληξε να είναι ο έχθρός «έντός των τειχών», ή άνυπόταχτη μειονότητα των «κακών» πού ζει «παρασιτικά» σέ βάρος των άλλων, ύπονομεύοντας συνεχώς την εύτυχία αλλά καί την ίδια την ύπαρξη της πλειοψηφίας. Τόν άχαρο καί τραγικό αυτό ρόλο του «κακού», υποδύονται περίπου δύο χιλιάδες χρόνια τώρα οί Έβραίοι.

Τό ότι ο Έβραϊος είναι ρόλος, άποδεικνύεται κάθε στιγμή καί πέρα από κάθε άμφισβήτηση. Πράγματι, ή όμάδα αυτή των ανθρώπων πού έξαναγκάστηκε κάποτε να έγκαταλείψει τη γη των πατέρων της γιά να διασκορπιστεί στα πέρατα του κόσμου, δέν έχει κανένα ξεχωριστό γνώρισμα πού να τη διαφοροποιεί από άλλες ανθρώπινες ομάδες. Τό μόνο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της είναι ότι, ζώντας στη διασπορά, κατέφερε παρ' όλους τούς κατατρεγμούς να έπιζησει, καί πού δέν πέτυχαν — ή πού δέν θά μπορούσαν ίσως να πετύχουν — άλλες έθνικές ομάδες. Άλλά κατά κανόνα οί μη — Έβραίοι δέν μόρεσαν να συνειδητοποιήσουν τό γεγονός — δέν είχαν άλλωστε καί την πρόθεση γιά κάτι τέτοιο — ότι αυτό πού επέζησε δέν είναι ο άνθρωπος — Έβραϊος. Είναι ο ρόλος.

Η άποκωδικοποίηση του Έβραίου σά «ρόλου» δίνει μιá καινούργια διάσταση στο περιβόητο «Έβραϊκό» πρόβλημα καί καθιστά ίσως — ως ένα σημείο τουλάχιστον — πιό εύεξηγητη τη διαιώνισή του.

Ουσιαστικά ο Έβραϊος είναι άνθρωπος σαν κι έμās: τό ίδιο αίμα κυλά στις φλέβες του, οί ίδιες βιολογικές διεργασίες συντελούνται στο κορμί του, ή ίδια ψυχή φωνάζει μέσα του. Κανονικά θά έπρεπε να είχε ήδη άφομοιωθεί από τό περιβάλλον του, σέ μιá πολιτιστική σύνθεση άπ' την όποία θά βγαίνει κερδισμένες όλες οι πλευρές. Γιατί συμπτωματικά καί γιά συγκεκριμένους ιστορικούς λόγους, οί Έβραίοι είχαν άναπτύξει μιá κουλτούρα πού προπορευόταν από την εποχή της καί ή όποία θά μπορούσε να γονιμοποιήσει δημιουργικά τη σκέψη καί να έξανθρωπίσει την κοινωνική συμβίωση των ανθρώπων πού ζούσαν κάτω από άλλες πολιτιστικές έπιρροές. Τό γεγονός ότι ο Έβραϊος δέν μόρεσε ν' άφομοιωθεί, όφείλεται κατ' άρχήν στην πιό άποκρουστική ένσάρκωση του μη Έβραίου, στον κύριο εκπρόσωπο της πλειοψηφίας, τον ένήλικο άρσενικό, στο μέχρι χτές ακόμα άδιαφιλονίκητο ήγέτη της μικρής ή μεγάλης ανθρώπινης ομάδας².

Έγκλωβισμένος σέ μιá κοινωνία πού ο ίδιος είχε κατασκευάσει καί πού όμως έπρεπε να σεβαστεί τούς νόμους της άν ήθελε να έπιβώσει άτομικά καί όμαδικά, ο ένήλικος άρσενικός βρέθηκε ξαφνικά σέ αδιέξοδο. Η όρμέμφυτη έπιθετικότητά του, βέβαια, διέθετε πολλές βαλβίδες άσφαλείας. Οί κυριαρχικοί ρόλοι π.χ. πού επιφύλαξε γιά τόν έαυτό του, όχι μόνο — πρόσκαιρα έστω — έκαυοποιούσαν τη ματαιοδοξία του, αλλά οδηγούσαν συχνά σέ κοινωνική άνακωχή καί κατασίγηση των παθών.

Ώστόσο οι κοινωνικοί φραγμοί που αναγκάστηκε να θέσει ο ίδιος στην επιθετικότητά του, καθώς και η σταδιακή ανάπτυξη της αυτογνωσίας, της ψυχολογικής συνειδήσεως που μετουσιώθηκε εν μέρει με την πάροδο του χρόνου σε «ήθική» συνείδηση, του δημιούργησε νέα προβλήματα, «ήθικά» τη φορά αυτή, γύρω από τις έννοιες του «καλού» και του «κακού». «Καλό» ήταν κατ' αρχήν ό,τι τον ικανοποιούσε, «κακό» ό,τι εναντιωνόταν στις όρέξεις του. Άλλα έπειδή η κοινωνική ζωή προϋποθέτει, για να υπάρξει, συμβιβασμούς, ο συμβιβασμός, το «άναγκαίο κακό», μετατράπηκε σε «καλό», αφού μόνο χάρη σ' αυτόν εξασφαλίστηκε η σταθερότητα όρισμένων μορφών κοινωνικής συμβιώσεως, δηλαδή η διατήρηση της ύφιστάμενης κατανομής ρόλων, που έδραϊσαν και διαιώνιζαν την ανδρική εξουσία.

Εξάλλου, είναι γνωστό από την ψυχανάλυση, ότι η «ήθική» συνείδηση αποτελεί βασικά την «έσωτερική» των απαγορευτικών, κυρίως, κανόνων στα πλαίσια της κοινωνικής συμβιώσεως. Η «έσωτερική» αυτή, που συντελείται στα πρώτα χρόνια της παιδικής ηλικίας, μετουσιώνει το έξωτερικό σύμπλεγμα των κανόνων σε έσωτερικό βίωμα, που από δω και πέρα προδιαγράφει στο παιδί πώς πρέπει (και πώς δεν πρέπει) να συμπεριφέρεται. Έτσι το «καλό» ή το «κακό» καθορίζεται κατ' αρχήν είτε σαν συμμόρφωση στους παραπάνω κανόνες, είτε σαν παράβαση των κανόνων προς όφελος των διαφόρων παρορμήσεων, κυρίως της επιθετικότητας³.

Τό ότι η επιθετικότητα αποτελεί «κακό», τό είχε από πολύ νωρίς διαγνώσει ο ενήλικος άρσενικός, ίσως ήδη κατά τους πρώτους αιώνες της προϊστορίας. Άκόμα και στην πρωτόγονη μεταφυσική σκέψη ή επιθετικότητα, ή όποια άποσκοπεί στην καταστροφή του «όντος», εμφανίζεται σαν παράλογη πράξη, αφού εξαφανίζει τό «όν» που γεννήθηκε ακριβώς για να υπάρχει!

Η ελληνική τραγωδία είναι γεμάτη από ύπαινιγμούς, κατάρεις και θρηνωδίες γύρω από κάθε τί που τείνει να ξεπεράσει τό μέτρο, που γίνεται «ύβρις» για να κατασταλάξει σε άμετροέπεια, αλαζονεία, καταστροφή και φόνο.

Έπειτα από όλα αυτά θά περίμενε κανείς ότι ο ενήλικος άρσενικός θ' αναθεωρούσε τις απόψεις του, αφού έξ αιτίας της επιθετικότητάς του είναι δυνατόν είτε να τιμωρηθεί από τους φύλακες των Νόμων, είτε να συντριβεί κάτω από τό βάρος των τύψεων (που συνιστούν επίσης «έσωτερικούς» φύλακες - τιμωρούς στην ύπηρεσία της «ήθικής» συνειδήσεως).

Άλλά ο ενήλικος άρσενικός προτίμησε κάποια εύκολότερη λύση. Άντί να εντοπίσει τό κακό εκεί που θά 'πρεπε: στη δική του όρμέφυτη επιθετικότητα, αναζήτησε την **υπόθετική** πηγή του κακού κάπου άλλου. Καί σε μία στιγμή που τον βόλευε, «ταύτισε» τό κακό μέ τον άγνωστο, τον άλλόφυλο, τον διαφορετικό άνθρωπο. Μεταξύ άλλων και μέ τον Έβραίο.

Στήν απόφασή του αυτή βοηθήθηκε από τις έμπειρίες του παρελθόντος, από τις άλησμόνητες εικόνες που είχαν χαραχτεί στα κύτταρα της «συλλογικής» μνήμης, τότε που ή ανθρώπινη ζωή έκτυλισσόταν μέσα στη ζούγκλα και όπου ή ζούγκλα είχε διεισδύσει και κατακυριαρχήσει σε όλες τις πτυχές της ζωής. Τότε πράγματι, ο άλλος, ο διαφορετικός, ο άγνωστος, πιά έπειτα εκείνος που έμενε έξω από τον κύκλο του φυλετικού τοτέμ, ήταν κατ' άναγκή αντίπαλος. Τό ότι όμως, άργότερα, σε ιστορικά χρόνια και μάλιστα σε εξέλιγμένες, «φωτεινές» περιόδους, ο άλλος εξακολούθησε να παραμένει ξένος και

Τοιχογραφίες με συνθήματα άντιεβραϊκά και χιτλερικά

έχθρος, αποτελεί έναν από τους πιά άκατανόητους παραλογισμούς αλλά και μία από τις πιά έντεχνα καλλιεργημένες «αυταπάτες» της ιστορίας.

Σήμερα πιά, οι τρέχουσες διαπιστώσεις για όσα συμβαίνουν γύρω από την εικόνα και τό ρόλο του Έβραίου, φαίνονται μάλλον ευεξηγήτες.

Σύμφωνα π.χ. μέ τό γενικά άποδεκτό άξίωμα του «άποδιοπομπαίου τράγου», όλοι έμεις χρειαζόμαστε τον Έβραίο για να υπάρξουμε. γιατί ή παρουσία του Έβραίου μάς διευκολύνει να μεταθέσουμε πάνω του όσα άνομολόγητα — πάθη και όρμέμψα — συνωθούνται στο ύποστρωμα και άποτελούν τό έρεβος της δικής μας ψυχής. Στόν Έβραίο, λοιπόν, επιβάλλουμε την ποινή να συμβολίζει αυτό που μέ κανένα τρόπο δεν θά θέλαμε ν' άποκαλύψουμε ότι έμεις είμαστε. Κι αντί να καταλογίσουμε στόν έαυτό μας τά όσα άδικο γίνονται, θεωρούμε πιά βολικό να αιτιώμαστε γι' αυτά τον Έβραίο, που — κατ' αρχήν χωρίς δικό του φταίξιμο — μεταβάλλεται από δω και πέρα σε ύποκατάστατο της δικής μας άσχημίας. Μ' αυτό τον τρόπο, ή επιθετικότητα του ενήλικου άρσενικού εξαγνίζεται, από «κακό» μεταβάλλεται σε «καλό» αφού γίνεται «τιμωρός δύναμη» μέ έξιλαστήριο θύμα τον «κακό» Έβραίο⁴.

Έτσι ο Έβραίος στερήθηκε τό δικαίωμα της επιλογής ρόλων, δεν μπορεί καν να κρυφτεί, ν' άποτινάξει τον «κακό» έαυτό του, ν' άφομοιωθεί, να πάψει να είναι αυτό που όλοι φοβούνται, περιφρονούν, μισούν και καταδιώκουν. Γιατί όλοι θέλουμε να υπάρχει ο Έβραίος σαν ένσάρκωση του «κακού», σά δικαιολογητικός λόγος, πρόσημα και στόχος της καταστροφικής μας μανίας. Γιατί δέ γεννιέται κανείς αλλά γίνεται «Έβραίος». Γιατί όλοι έμεις νιώθουμε βαθιά την ανάγκη να κατασκευάζουμε καθήμερινά τον «Έβραίο» σαν προέκταση της δικής μας δυσμορφίας, σά βολικό κίνητρο της επιθετικότητας, που βρίσκει έτσι μία άδάπανη και θριαμβευτική δικαίωση.

Τό δράμα του Έβραίου είναι ότι του άρνούνται τό δικαίωμα ν' άρνηθεί αυτό που «είναι». Κοιτιέται στόν καθρέφτη για να διακρίνει τί τον διαφοροποιεί από τους άλλους ανθρώπους. Καί σαν τον ήρωα της «Δίκης» του Κάφκα, δεν καταλαβαίνει, ότι όλοι ζητούν την καταδίκη

‘Ο ‘Εβραϊός σά σύμβολο

του όχι για τη συγκεκριμένη κακή πράξη, αλλά για τη γενική άοριστη ένοχη που «πρέπει» νά νιώθει σαν ‘Εβραϊός. Γιατί δεν είναι ο άνθρωπος «‘Εβραϊός» που μιλούμε και καταδικάζουμε. Είναι ο ρόλος¹.

Πιο πολύ ανταποκρίνεται όχι απλώς στο ρόλο του αλλά στην ίδια την έννοια του ρόλου ή πράγματι «κακός» ‘Εβραϊός, ο ιουδαϊκής προελεύσεως άνθρωπος με αντικοινωνικό χαρακτήρα και έγκληματική συμπεριφορά. Κανονικά ο «κακός» ‘Εβραϊός του είδους αυτού, δεν είναι πίο κακός ούτε καλύτερος από όλους τους ανθρώπους όλων των τόπων και εποχών, που σύμφωνα με την έκαστοτε τρέχουσα ήθική περί «καλού» και «κακού» κρίθηκαν και τοποθετήθηκαν άρνητικά. Άλλα ο «κακός» ‘Εβραϊός αποτελεί ιδανικό ένσαρκωτή του κακού από τό γεγονός και μόνο ότι μοιάζει νά έπιβεβαιώνει, κατά κάποιο τρόπο, την πρόληψη που επικρατεί σέ βάρος του, άφου «δέχεται» νά υποδυθεί ένα ρόλο, που με σχολαστικό φαρισαϊσμό και άβυσσάλιο μίσος άλλοι, για λογαριασμό του, έχουν προδιαγράψει και φιλοτεχνήσει.

Σημειωτέον, ότι ο παραπάνω ρόλος έπιβάλλει στον ‘Εβραίο νά είναι «κακός» όπωσδήποτε, παντού και πάντοτε. Έτσι, όλες οι πράξεις του, άκόμα κι άν όφείλονται στη φυσιολογική και άυτονόητη για κάθε άνθρωπο προσπάθεια ν’ άμυνθεί για νά έπιβιώσει, χαρακτηρίζονται έκ προοιμίου σαν κακές και καταδικάζονται άνάλογα. Άν π.χ. ο ‘Εβραϊός είναι άνθρωπος του χρήματος στηλιτεύεται, κατά περίπτωση, σαν «τσιγκούνης» ή «άδίστακτος πλουτοκράτης», άν έξελιχθεί σέ φιλελεύθερο έπιστήμονα και διανοούμενο τόν μέμφονται σαν «ύπονομευτή» της έθνικής ενότητας, άν θελήσει νά ένταχθεί στην έθνική κοινωνία έπιλέγοντας ένα συντηρητικό έπάγγελμα — π.χ. άν γίνει στρατιωτικός — τόν άκολουθεί ή ύποψία της προδοσίας², άν ή συμπεριφορά του είναι εύγενική του προσάπτουν «χαμέρπεια» και «ύπουλότητα», άν επαναστατήσει και αντίδράσει του έπιρρίπτουν «άναισχυντία» και «θρασύτητα». Παντού και πάντοτε, ό,τι κι άν κάνει, όπου κι άν βρεθεί, ο ‘Εβραϊός είναι παγιδευμένος άπό τό μόρα του ρόλου του.

Μέ άσύγκριτη έκφραστική δύναμη άλλά και μέ — φαινομενικά τουλάχιστον — άπροσχημάτιστη προκατάληψη περιγράφει ο Σαίξπηρ τόν «κακό» ‘Εβραίο. Ο ήρωάς του, ο Σάουλκ, έχει τόσο πολύ μπει στο «πεταί» του ρόλου του — στο ρόλο του «κακού» που πρέπει νά είναι, άφου γεννήθηκε ‘Εβραϊός — ώστε κοντεύει νά λησμονήσει τόν πραγματικό έαυτό του. Άλλά κι όταν κάποια στιγμή μοιάζει σαν νά τόν θυμάται, στην παθητικότητα έκείνη σκηνή όπου προσπαθώντας μάταια ν’ άποκαλύψει τήν άληθινή του ταυτότητα, κατηγορεί τούς Χριστιανούς

για όσα παθαίνουν οι ‘Εβραίοι, είναι ήδη δέσμιος του ρόλου του. Πρέπει, ώστόσο, νά όμολογηθεί, ότι ο Σαίξπηρ, σκιαγραφώντας την τρυφερή όσο και χαριτωμένη παρουσία της ‘Εβραιοπούλας Τζέσικα και δίνοντας στον «Έμπορο της Βενετίας» ένα «εύτυχισμένο τέλος», προσπαθεί νά γεφυρώσει τά άκρα ή τουλάχιστον νά συμβιβάσει τά διεστώτα. Έξάλλου μία βαθιά άνάλυση του παραπάνω έργου δίνει λαβή στην ύποψία, μήπως στην ουσία ο Σαίξπηρ έπιχείρησε έμμεσα, διά μέσου των γραμμών και τηρώντας τά προσχήματα, νά ύπαινηχθεί αυτό στο όποιο πραγματικά πίστευε: “Ότι δηλαδή τά δεινά του κόσμου μας όφείλονται λιγότερο στην «κακότητα» των ‘Εβραίων και περισσότερο στην προκατάληψη και άναληγσία εκείνων που ίσχυρίζονται ότι είναι «Χριστιανοί».

Παρά τίς εξαιρετικά περίπλοκες και, κυρίως, ιδιόμορφες πλευρές του «έβραϊκού προβλήματος», ο ‘Εβραϊός σά σύμβολο όχι μόνο ύποδηλώνει τίς τεράστιες έπικοινωνιακές δυσχέρειες που συνεπάγεται ή συμβίωση ανθρώπων μέ διαφορετική προέλευση, κουλτούρα, νοοτροπία, θρησκεία και γλώσσα, αλλά ύπογραμμίζει επίσης τόν έπικοινωνιακό χαρακτήρα των προβλημάτων που αντιμετώπιζει ιδιαίτερα κάθε μειονότητα, σέ όποιαδήποτε χώρα. Ο Νέγρος των ΗΠΑ, ο Έλληνας εργάτης στη Δυτική Γερμανία — που ξεκίνησε έπικοινωνιακά τελείως άπροετοίμαστος για νά «φιλοξενηθεί» σέ μία χώρα «ψυχικά» έξισου άπροετοίμαστη νά τόν δεχτεί — ο Κινέζος έπηλυσ στις πόλεις της Ίνδονησίας, ο Πακιστανός λαθρομετανάστης στην Ελλάδα, κ.λπ., μπορούν κατά περίπτωση νά γίνουν ύποκατάστατα του ‘Εβραίου, νά έπισύρουν σαν έξιλαστήρια θύματα τήν έπιθετικότητα της έθνικής πλειοψηφίας.

Έδώ ή άπαρχή της λύσεως του έπικοινωνιακού προβλήματος μέ κάθε ξένο, περιλαμβάνει μία σειρά από προκαταρκτικές ένέργειες στο χώρο της έπικοινωνίας. Σ’ αυτές συγκαταλέγονται: ή συστηματική στηλίτευση της άρνητικής στάσεως και συμπεριφοράς του έθνικου άρσενικου σέ κάθε προσπάθεια έποικοδομητικής προσεγγίσεως μέ τόν άλλοεθνή και τόν άλλόφυλο, ή άποκάλυψη της παγίδας που συνιστά τό τεχνητό έπικοινωνιακό χάσμα, τό όποιο διανοίγει ή αναζήτηση «άποδιοπομπαίων τράγων» και, τέλος, ή συνειδητοποίηση της ανάγκης για τήν ανακατανομή των ρόλων μέ άποτέλεσμα τή σωστή, δίκαια και «άνθρώπινη» επανένταξη του «‘Εβραίου», του διαφορετικού ανθρώπου στην έθνική κοινωνία.

Σημειώσεις:

1. Βλ. λήμμα «Ξενία», λεξ. «Πάπυρος - Λαρούς», τόμ. 10ος, σελ. 645.
2. Για τόν «ένήλικο άρσενικό» σαν άντισημίτη και άγκιτάτορα βλ. τή μελέτη των Lowenthal, Leo και Guterman, Norbert: A Study of the Techniques of the American Agitator, Harper, N. Y., 1949 (γερμ. μετ. Agitation und Ohnmacht, Luchterhand, 1956).
3. Τό βιβλίο του Flugel (3α, ύποσ. 75) άποτελεί έξαίρετο βοήθημα για τήν κατανόηση όλων αυτών των μηχανισμών κάτω άπό τή σκοπιά της ψυχανάλυσεως.
4. Βλ. άν. ύποσ. 42 και 43.
5. Στο έχθρικό περιβάλλον όπου είναι άναγκασμένος νά ζει, ο όποιοσδήποτε «‘Εβραϊός» δεν έχει ουσιαστικά παρά μόνο ένα πραγματικό συμπαραστάτη και φίλο: τόν φιλελεύθερο

δημοκράτη. Βλ. Sartre, Jean - Paul: Reflexions sur la question juive, nrf-Gallimard, Paris, 1954.

6. Πέρασαν πάνω από πενήντα χρόνια, π.χ. άφ’ ότου άθωώθηκε πανηγυρικά ο ταλαίπωρος ‘Εβραιογάλλος λοχαγός Dreyfus — έπειτα από μία πολιτικοστρατιωτική και δικαστική σκευωρία που συγκλόνισαν τότε τή Γαλλία και τόν κόσμο — και νά που οι Γάλλοι άντισημίτες άρχισαν και πάλι νά ρίχνουν λάσπη εναντίον της μνήμης του, μεταξύ άλλων μέ τό βιβλίο της Dardenne, Henriette: Lumieres sur l’affaire Dreyfus, Paris, 1964 (βλ. Shirer, William: The Collapse of the Third Republic.
7. An inquiry into the Fall of France in 1940, Pocket Books, N. Y. 1971, σελ. 48). Στίς όποιες θά επανέλθουμε στον Β’ τόμο περί πολιτικής έπικοινωνίας.

'Αφορμαί καί αίτια

ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Τά τελευταία επεισόδια τά όποία έλαβαν χώραν εϊς Θεσσαλονίκην μεταξύ 'Ισραηλιτών καί 'Ελλήνων, έπαναφέρουν άπροόπτως επί τάπητος έν σκολιόν ιστορικόν θέμα, τό όποϊόν από πολλοί θά ώφειλε νά εϊχε διευκρινισθεί έξ

λοκλήρου εϊς τήν συνείδησιν τών ανθρώπων, αλλά τό όποϊόν, δυστυχώς, δέν έπαυσε ν' άποτελεϊ έν από τά κυριότατα κριτήρια τής πρωτογόνου καταστάσεως εϊς τήν όποϊάν ή γενική εκπαίδευσίς του συγχρόνου μας πολιτισμού άφήκε καί εξακολουθεϊ νά άφήνει τό πνεύμα τών ευρωπαϊκών λαών άπέναντι όλων τών άλλων καί συγκεκριμένων εϊς τήν περίπτωσιν αύτήν, άπέναντι του λαού του 'Ισραήλ.

Δέν σκοπεύομεν εϊς τό άρθρον αύτό νά έπιρρίψωμεν άκeraίαν τήν ευθύνην τών τελευταίων έπεισοδίων ούτε εϊς τούς 'Ελληνας, ούτε εϊς τούς 'Ισραηλίτας, διότι ζητήματα παρομοίας φύσεως, κατά τά όποία τόν πρωτεύοντα ρόλον παίζει εϊς εκατέρωθεν άκούσιος καί συνεπώς όρμηλάτος άγνωστικισμός, ούδεις ποτέ εχει δίκαιον καί ούδεις ποτέ εχει άδικον.

'Αλλά, θ' άντεϊπει τις εκ τών ήμετέρων, αϊ άφορμαί αϊ προκαλέσασαι τά έπεισόδια ταύτα εκ μέρους τών 'Ελλήνων ήσαν άμέσως πολιτικά έθνικά καί έπομένως τό δίκαιον εϊναι όλόκληρον υπέρ ήμών. Δυστυχώς όμως, ούδεις σοβαρώς καί τιμίως σκεπτόμενος, θά έπειθετο ότι αϊ άφορμαί αύται διδόμεναι από οϊονδήποτε άλλον λαόν, εκτός του 'Ισραηλτικού, θά έπροκάλουν παρομοίας αυτοδίκους σκηνάς. 'Οσονδήποτε άν αϊ άφορμαί αύται ήσαν σοβαραί, εϊς περίπτωσιν κατά τήν όποϊάν θά ήτο άλλος ό προκαλών λαός, ή λύσις τών διαφορών θά έπιδώκετο άναμφιβόλως δι' άλλης όδοϋ. 'Αλλαι άρα αϊ άφορμαί καί άλλα τά αίτια.

Καθήκον ώστε παντός γνησίως ιστορικώς σκεπτομένου, εϊναι νά βοηθήσει, παραμερίζων τās έφημέρους άφορμας, εϊς τήν όριστικήν άρσιν πρό παντός τών λανθανόντων αιτίων, τά όποία έπροκάλεσαν τά μεταξύ 'Ισραηλιτών καί 'Ελλήνων έπεισόδια, τό δέ λιτόν περιεχόμενον του παρόντος άρθρου, δέν άποσκοπεϊ άλλο τι, ή νά δώσει πρόσ πάντας, αλλά πρό παντός πρόσ τούς 'Ελληνας φοιτητάς τής Θεσσαλονίκης, ως πρόσ γνησίους φορείς τών ιστορικών καί πνευματικών ευθυνών τής έποχής μας, έναν άπλούν υπαινιγμόν ως πρόσ τήν ανάγκην τής όριστικής άρσεως εκ τής συνειδήσεως των, τών αιτίων αύτών. Διότι άσφαλώς, εϊναι τρομερόν νά σκέπτεται τίς ότι εϊς τās ήμέρας μας, κατά τās όποίας εϊς τήν μεταξύ

τών λαών έπαφήν επιβάλλεται πρό παντός άλλου ή άkeraία πνευματική καί ιστορική έπίγνωσις τής άποστολής ενός εκάστου, τά στελέχη ενός συγχρόνου υπευθύνου διανοητικού όργανισμοϋ, ως ούτος εϊναι τό Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, έπιτρέπουν εϊς εαυτά νά παρατείνουν ιστορικές καί πνευματικές παρεξηγήσεις, σφραγισμένες από τόν μάλλον άστοχον καί ώμόν άναχρονισμόν.

Εϊς ούδένα, λοιπόν τών ιστορικώς σκεπτομένων, διαφεύγει ή καταπληκτική εκείνη οξύμωρος κατάστασις κατά τήν όποϊάν από τής ιδρύσεως του Χριστιανισμού, τόν ού βυζαντινός, όσον καί ό δυτικός πολιτισμός, στηρίζουν μέν τά νώτα των επί τής Παλαιάς Διαθήκης — άποκλειστικού άλλωστε πνευματικού καί ιστορικού κτήματος τών 'Εβραίων — προσβλέπουν δέ ιδεολογικώς πρόσ τήν εκπλήρωσιν τών έντολών τής Νέας, χωρίς δι' αύτό νά παραλείπουν νά συμπληρώνουν εκάστοτε τό μεταξύ των δύο διαθηκών χάσμα, όσάκις έδόθη ποτέ εϊς τοϋτο ευκαιρία, μέ έν φανατικόν μίσος καί ένα άμείλικτον διωγμόν κατά του έβραϊκού λαού. 'Αλλά τί εϊναι επί τέλους ό λαός αύτός, ό όποϊός εχρησίμευσε καί άκόμη χρησιμεύει διά τούς ισχυρούς του κόσμου καί δι' όλους γενικώς τούς πολιτικώς καί έθνικώς συγκροτημένους λαούς, ως ό άποδιοπομπαίος τράγος καί ως τό «διώγμα» κατά του όποϊού από καιρού εϊς καιρόν στρέφουν ούτοι τήν προσοχήν καί τήν μήνιν των, όπως παραπλανήσουν εϊ δυνατόν όλους ως πρόσ τά αίτια τών διπλωματικών των έλιγμών;

Γνωστός εϊναι εϊς πάντας ό μύθος του περιπλανωμένου 'Ιουδαίου, έρμηνευόμενος κατά τήν φαντασίαν ενός εκάστου, αλλά του όποϊού ή βαθυτέρα σημασία διαφεύγει δυστυχώς μέχρι σήμερα τούς πολλούς.

'Από τών άπωτάτων, λοιπόν, αίωνων καί πολύ πρό του Μωϋσέως, τό έρευνητικόν ως πρόσ τās καταγωγάς βλέμμα διακρίνει μίαν κελτικήν κατά βάθος φυλήν συνδυσασθείσαν βραδύτερον πρόσ άλλας άσιατικές ή άφρικανικές, ή όποία από καταβολής των αίωνων, ασύμβλητος πρόσ πāsαν μηχανικήν πολιτικήν καί πρόσ πāsαν τυραννικήν κυβέρνησιν, προχωρούσα από πολιτισμού εϊς πολιτισμόν καί από κοινωνίας εϊς κοινωνίαν, διά μέσου των έρήμων, των όρέων καί των θαλασσών, διατηρεί εϊς τό βάθος της τό σπέρμα μίας άμειώτου έσωτερικής έλευθερίας καί τόν ψιθυρον ενός παναρχαίου κοινωνικού συνθήματος, τό όποϊόν από τόπου εϊς τόπον καί από αιώνας εϊς αιώνα, άναταράσσει ευεργετικώς πάντοτε τά λι-

Μπρούτζινη πλάκα στο "Αμστερνταμ, με παράσταση τριών αλυσοδεμένων αλχημάτων στη μνήμη των Έβραϊων αλχημάτων των τών στρατοπέδων συγκεντρώσεως τών Ναζι.

μνάζοντα ύδατα τών παρηκμασμένων πολιτισμών. Διότι από της προϊστορικής έκκινήσεώς της, μέχρι της πρώτης πατριαρχικής αυτής εξόδου από της Βαβυλώνας, της Σεμιράμιδος, και πολύ πέραν της άλλης εξόδου αυτής από της Αιγύπτου, της συντελεσθείσης υπό την κολοσσιαίαν μωσαϊκὴν ἐπιταγὴν, ἡ φυλὴ αὕτη ἀναπτύσσει ἀσφαλῶς, παραλλήλως πρὸς τὴν τεράστιαν οικονομικὴν ἐμπειρίαν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ τὸ κύριον γνῶρισμά της — καὶ χάρις εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἐγκαθίσταται ὅπου-δήποτε τῆς γῆς μετ' ἀσυζητήτου κύρους — μίαν ἀκαταμάχητον ἐνέργειαν πρὸς συγχώνευσιν τῶν πολιτικῶν διαιρέσεων καὶ οὐσιαστικότεραν ἔνωσιν τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν συμφερόντων τῶν λαῶν μεταξύ τῶν ὁποίων παροικεῖ. Τὴν μεγαλύτην ἀπόδειξιν τῆς ἐνεργείας ταύτης, δὲν θὰ μᾶς δώσει βεβαίως τόσον ἡ ἐξιστορησις τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τῆς φυλῆς ταύτης, ὅσον ἡ τραγικὴ ἱστορία αὐτῆς, ἀπὸ τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐστερημένη οἰασθῆποτε πολιτικῆς ζωῆς καὶ οἰουδῆποτε ἐθνικοῦ ἐδάφους, ἀναλαμβάνει, θὰ ἔλεγε τις, ἀντ' αὐτῶν, ὁλόκληρον τὴν ὀργανικὴν παράδοσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπανευρίσκει πτέρυγας πολὺ μεταλύτερας ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς πτέρυγας τῆς καὶ κατορθώνει νὰ ὑψωθεί καὶ νὰ ἐπιζῇ ὡς φυλὴ καὶ ὡς ἔννοια ὀργανικὴ καὶ ἀκεραία, ὑπεράνω ὅλων τῶν κατ' αὐτῆς ἀκατονομάστων διώξεων καὶ ὅλων τῶν ἱστορικῶν τῆς ἀνθρωπότητος θυελλῶν.

Καιρὸς ἐν τούτοις θὰ ἦτο νὰ εἰπώμεν ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὴν κυριωτέραν ἀφορμὴν τῶν διώξεων αὐτῶν, ὁποία ἐμφανίζεται διὰ τοὺς πολλοὺς ἡ ἀπόσχισις τοῦ ἰουδαϊσμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ, ἀφαλῶς, τὴν μεγαλύτην εὐθύνην φέρουν οὐχὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι οἱ Χριστιανοί. Δὲν πρόκειται νὰ ἐπιμείνωμεν ἐδῶ ἐπὶ τῶν δογματικῶν αὐτῶν διαφορῶν. Τὰ ἐπιχειρήματα ἄλλωστε κατὰ τὰ ὁποία ἡ πλήρης πνευματικὴ συμφιλίωσις μεταξύ Χριστιανῶν

Ἀφορμαὶ καὶ αἵτια

καὶ Ἰουδαίων θὰ ἦτο ἀπολύτως ἐφικτὴ εἶναι ἄπειρα, ὅσον καὶ αἱ ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας σχετικαὶ προσπάθειαι, ἱστορικῶς συνεχεῖς. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι βέβαιον, εἶναι ὅτι ἡ πίεσις τῶν ὁποίων ἔκτοτε ὑπέστη ἡ ἑβραϊκὴ φυλὴ, εἶναι τὸ ἀσφαλῆστερον τεκμήριον τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐκάστοτε ἱστορικοῦ ἀγνωστικισμοῦ τῶν κυβερνώντων. Διότι ἡ πίεσις αὕτη ἐνετάθη ἡ ἐχαλαρώθη διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἀναλόγως τοῦ βάθους καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς μορφώσεως τῶν διαφόρων αὐτοκρατόρων, παπῶν καὶ λαῶν. Τοιοῦτοτρόπως, μετὰ τὴν ἀνεξιθρησκείαν, ἐπὶ παραδείγματι, τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐπέρχεται ὁ φανατισμὸς τοῦ Ἰοβιανοῦ, ἡ μετὰ τὴν εὐμένειαν τοῦ Βαλεντιανοῦ καὶ τοῦ Μαξίμου, ἡ κακεντρέχεια τοῦ Βαλεντιανοῦ καὶ τοῦ Θεοδοσίου, ὁλονέν ἐπεκτεινομένη καὶ μεταδιδομένη ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν, διὰ ν' ἀποτελέσει σὺν τῷ χρόνῳ τὸ οἰκτρὸν αὐτὸ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν ὄργιον, τὸ ὁποῖον λέγεται διὰ τὴν ἱστορίαν ὁλόκληρον, ἀντισημιτισμός.

Ἄλλ' ἰδοὺ ὅτι παρ' ὅλον αὐτὸ τὸ ἀκατονόμαστον ὄργιον, ἡ φυλὴ αὕτη μεταφέρουσα ἀπὸ περιπετειᾶς εἰς περιπέτειαν καὶ ἀπὸ κολάσεως εἰς κόλασιν, ὡς μόνον ἐγκόλπιον αὐτῆς, τὸν πανάρχαιον θεσμόν τῆς προγονικῆς λατρείας καὶ τὸν θεσμόν τῆς παναρχαίας αὐτῆς κοινότητος καὶ διατησίης, ὅχι μόνον κατόρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ ὁλοκληρῶν αἰῶνας τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῆς φυσιογνωμίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνῃ ὁ φορεὺς μιᾶς οὐσιαστικῆς προόδου, εἰς τὸ διανοητικὸν ἠθικὸν καὶ οικονομικὸν ἐπίπεδον ὁλοκληροῦ τῆς γῆς. Πιστεύομεν ὅτι θὰ ἦτο περιττολογία διὰ τοὺς γνωρίζοντες τὰ πράγματα, ν' ἀναπτύξῃ ἐν πλάτει, τί εἰς τὸ διανοητικὸν ἐπίπεδον ὀφείλουσαν τὰ πανεπιστήμια ὅλου τοῦ κόσμου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς των εἰς τὴν ἑβραϊκὴν διανοητικὴν συνδρομήν, τί εἰς τὸ ἠθικὸν ἐπίπεδον ἡ νεωτέρα ἱστορικὴ περιῦδος ὀφείλει εἰς τὴν βαθεῖαν δημοκρατικὴν πνοὴν τῶν ἰουδαϊκῶν κοινοτήτων, καὶ εἰς τί ἐπὶ τέλους ὁλόκληρος ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι ὀφειλέτης ἀπέναντι τῆς ἑβραϊκῆς φυλῆς, δι' ὅλας ἀπολύτως τὰς οικονομικὰς περιόδους καὶ τὴν οικονομικὴν συντήρησιν αὐτοῦ. Ὁ σκοπὸς ἄλλωστε τοῦ συντόμου τούτου ἀρθρου, ὡς ἐξ ἀρχῆς εἶπα, δέν εἶναι ἄλλος τις, ἢ νὰ δώσω πρὸς τοὺς Ἕλληνας φοιτητὰς ἰδίως, ὡς πρὸς γνησίους φορεῖς τῶν ἱστορικῶν καὶ πνευματικῶν εὐθυνῶν τῆς ἐποχῆς μας, ἕνα ἀπλόων ὑπαίνυμν ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκην μιᾶς ριζικῆς ἄρσεως πάσης παρεξηγήσεως ἐχούσης τὴν ἀφορμὴν αὐτῆς εἴτε εἰς σύγχρονα εἴτε εἰς παλαιότερα αἵτια, μετὰ μιᾶς φυλῆς τὴν ὁποίαν δικαιούνται νὰ καλέσουν οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐξ Ἰσοῦ ἐφημέρων ὅσον καὶ βλαβερῶν φανατικῶν διαφορῶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου μιᾶς ἀνωτέρας ἱστορικῆς συνεννοήσεως καὶ συζητήσεως εἰς οἰονδήποτε σημεῖον προκαλοῦν ἐκ μέρους ἀμφοτέρων μίαν πιθανὴν διάσχισην κατευθύνσεων καὶ γνῶμῶν.

Οἰαδῆποτε ἄλλη λύσις διαφορῶν, ἐκτὸς αὐτῆς τῆς βασικῆς διανοητικῆς συνεννοήσεως μεταξύ τῶν ὁπωσδήποτε εὐρισκομένων κατὰ τὰς ἡμέρας μας εἰς ἱστορικὴν ἐπαφὴν λαῶν, θὰ ἦτο ἀσφαλῶς ἀναχρονιστικὴ, ἐφήμερος καὶ ἄγονος, εἴμεθα δὲ βέβαιοι ὅτι μετὰ τίς πρώτες ἀκαίρους ἐξάψεις, ὁ φοιτητικὸς κόσμος τῆς Θεσσαλονίκης θὰ στραφῇ μέ βαθυτέραν καὶ διαρκεστέραν τὴν συνειδησιν τῶν εὐθυνῶν του, τόσον ἀπέναντι τῆς ἰδίας του μεγάλῃς ἀποστολῆς καὶ ἱστορίας, ὅσον καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀποστολῆς ἐνός ἀπείρως σεβαστοῦ καὶ μεγάλου λαοῦ, ὡς οὗτος ὑπῆρξε καὶ εἶναι ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ.

(Ἀπὸ τὸ «Εὐέλευρον Βῆμα», 6.7.1931).

Σάϊμον Κούζνετς

‘Ο δημιουργός
της ποσοτικής
οικονομικής ιστορίας

Ο Σάϊμον Κούζνετς, ο οικονομολόγος του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ που πήρε βραβείο Νόμπελ για τις πρωτοποριακές του μελέτες πάνω στη μέτρηση του εθνικού εισοδήματος και της οικονομικής ανάπτυξης, πέθανε στις 9 Ιουλίου στο σπίτι του στο Κάιμπριτζ της Μασαχουσέτης, σε ηλικία 84 ετών.

Ίσως περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον, ο δρας Κούζνετς να είναι αυτός που επινόησε το σύστημα μέτρησης που χρησιμοποιεί σήμερα το υπουργείο Έμπορίου στις εκτιμήσεις και στις αναθεωρήσεις της ανάπτυξης του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Αυτό το ίδιο σύστημα χρησιμοποιείται και από ιδιώτες οικονομολόγους και οργανισμούς, όπως η Διεθνής Τράπεζα, για τον υπολογισμό της οικονομικής προόδου των βιομηχανικών και των αναπτυσσόμενων χωρών.

Οι μετρήσεις αυτές του εθνικού εισοδήματος αποτελούν τη βάση των μακροοικονομικών, δηλαδή της πραγμάτευσης όλων εκείνων των δυνάμεων που ενεργούν σε μία οικονομία ή και των διασυνδέσεων των μεγάλων τομέων μίας οικονομίας.

«Ο Σάϊμον Κούζνετς υπήρξε ένας από τους γίγαντες των οικονομικών του 20ού αιώνα», είπε ο Πώλ Σάμουελσον, καθηγητής στο Ίνστιτούτο Τεχνολογίας της Μασαχουσέτης και επίσης βραβείο Νόμπελ Οικονομικών. «Ήταν ο θεμελιωτής της μέτρησης του εθνικού εισοδήματος και αυτός που δημιούργησε την ποσοτική οικονομική ιστορία».

Για πολλούς αιώνες, οικονομολόγοι όπως ο σέρ Γουίλλιαμ Πίττυ και ο Γκρέγκορι Κίνγκ προσπάθησαν να ποσοτικοποιήσουν τον πλούτο μίας χώρας μέσα στην εξέταση όλων των πηγών εισοδήματος. Αλλά οι στατιστικές εκείνες ήταν πολύ χοντρικές και έτσι δεν είχαν μεγάλη χρησιμότητα. Και μόνο με το δίτομο έργο του δρ Κούζνετς, «Το εθνικό εισόδημα και η σύνθεσή του, από το 1919 ως το 1938», αυτός ο τομέας εισήλθε στη σύγχρονη εποχή.

Σε αυτή την εργασία του, αναθεώρησε προηγούμενους άριθμούς και έδωσε όρισμούς και μία έννοιολογική

υποδομή, που στήριξαν τη στατιστική έρευνα. Οι συνάδελφοι και οι μαθητές του αποτέλεσαν τον πρώτο πυρήνα του προσωπικού του τμήματος εθνικού εισοδήματος του εθνικού υπουργείου Έμπορίου.

Η Σουηδική Βασιλική Ακαδημία Έπιστημών, απονέμοντάς του το βραβείο Νόμπελ το 1971, αναφέρθηκε στην «εμπειρικά θεμελιωμένη έρμηνεία της οικονομικής ανάπτυξης, η οποία οδήγησε σε νέα και πιο βαθιά θεώρηση της οικονομικής και της κοινωνικής δομής και της διαδικασίας της ανάπτυξης».

Ο Σάϊμον Σ. Κούζνετς γεννήθηκε το 1901 στην πόλη Χάρκοφ της Ουκρανίας. Ήταν Έβραϊος τό θρήσκευμα. «Τά καθημερινά οικονομικά προβλήματα», δήλωσε πολλά χρόνια αργότερα, τον έσπρωξαν να έρθει στις ΗΠΑ τό 1922 σάν φοιτητής οικονομικών.

Μπήκε στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια και πήρε τό δίπλωμα μπάτσελορ τό 1923, τό μάστερ τό 1924 και τό διδακτορικό του τό 1926. Μετά από 18 μήνες στό Συμβούλιο Κοινωνικής Έρευνας, ο δρ Κούζνετς μπήκε στό προσωπικό του Έθνικού Γραφείου Οικονομικών, όπου αναμείχθηκε στό πρωτοποριακό έργο της μελέτης του επιχειρηματικού κύκλου.

Από τό 1930 ως τό 1954 δίδαξε στό Πανεπιστήμιο της Πενσυλβανίας, μέ μιά διακοπή στό διάστημα του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, κατά την οποία δούλεψε στη διεύθυνση του Γραφείου Σχεδιασμού και Στατιστικών του Συμβουλίου Πολεμικής Παραγωγής. Από τό 1954 ως τό 1960 δίδαξε στό Πανεπιστήμιο Τζόν Χόπκινς της Βαλτιμόρης και τό 1960 πήγε στη σχολή του Χάρβαρντ. Αποσύρθηκε από την ενεργητική διδασκαλία τό 1971.

Υπήρξε πρόεδρος του Αμερικανικού Οικονομικού Συλλόγου της Αμερικανικής Στατιστικής Έταιρείας και της Οικονομετρικής Έταιρείας και έλαβε διακρίσεις από τά πανεπιστήμια Χάρβαρντ, Πρίνσετον, Κολούμπια, τό Πανεπιστήμιο της Πενσυλβανίας, τό Πανεπιστήμιο του Νιού Χάμσαϊρ και τό Πανεπιστήμιο της Ίερουσαλήμ.

Nicholas D. Kristof

«Οικονομικός Ταχυδρόμος», 12.9.85

Ἡ γιορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας τῶν Ἑβραίων στὰ Γιάννινα

Τί σημαίνει καὶ πῶς καθιερώθηκε,
σέ συνδυασμό μέ τίς δύο ἄλλες βασικές γιορτές:
Τῆς «Πρωτοχρονιάς» καί τῆς «Μεγάλης Συγγνώμης»
(Οἱ «τρομερές» ἡμέρες)

Τοῦ κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΙΑΝΝΑΚΟΒΑ

Εἰς ὅλον τόν κόσμον ὅπου ὑπάρχουν Ἰσραηλίται, γιορτάζεται μεγαλοπρεπῶς ἡ σκηνοπηγία. Ἡ γιορτή αὐτή ἐτελεῖτο καί στὰ Γιάννινα ἀκόμα καί κατά τήν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας. Σ' αὐτό συνέτεινε καί ἡ ἀνεξιθρησκεία τήν ὁποίαν εἶχαν παραχωρήσει καί εἰς αὐτούς οἱ Τούρκοι. Ἐτεῖ ἐτέλουν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὰ θρησκευτικά καί ἄλλα ἐθιμὰ τους.

Κατά τήν γιορτή αὐτή παλαιότερα ὅλη ἡ ἐβραϊκή συνοικία τῶν Ἰωαννίνων ἦταν στολισμένη. Καί τὰ μπαλκόνια καί οἱ ταρατσες καί οἱ αὐλές μέ τὰ καλαμένια τσαρνάκια, τραβούσαν τούς ἐπισκέπτες στό ὀκταήμερο αὐτό.

Σήμερα, ὅμως, ὅλη αὐτή ἡ συνοικία ἔχει χαθεῖ.

Πολύ ἐνδιαφέρουσα ἦταν ἡ θρησκευτική τελετή πού γινόταν στίς διάφορες χάβρες κατά τό Σάββατο, τό ὁποῖο συμπεριλαμβάνετο στό ὀκταήμερο τῆς σκηνοπηγίας.

Οἱ ἱερεῖς μετά τήν ἐπίσημον τελετήν τῆς ἡμέρας ἀναγινώσκουν τήν πεντάτευχον, διὰ νά ἀρχίσει καί πάλιν ἡ ἀνάγνωσις διὰ τό νέον ἔτος, ἀρχομένη ἀπό τήν γένεσιν. Εἰς κάθε συναγωγῇ ὀρίζονταν δύο «Νυμφῖοι» τῆς Βίβλου. Ὁ ἕνας διὰ τήν παλαιάν πεντάτευχον καί ὁ ἄλλος διὰ τήν νέαν, τοῦ καινούργιου χρόνου. Ἡ τιμὴ εἶναι μεγάλη διὰ τούς νυμφίους, ὅμοιο ἀπαγγέλλονται καί ραίνονται μέ κουφέτα.

★

Πολλοὶ Χριστιανοὶ καί Τούρκοι ἐπεσκέπτοντο τὰ ἐορτάζοντα σπίτια τῶν Ἑβραίων καί αὐτό ἐξακολούθησε καί μετά τήν ἀπελευθέρωσιν τό 1913, τότε οἱ Ἑβραῖοι καί πάλιν μέ ἄνεσιν ἐτέλουν τὰ ἐθιμὰ των.

Μέχρι πού πρό ὀλίγων χρόνων, πού ἡ πόλη μας ἀρχισε νά ἀλλάζει ὄψιν, φυσικόν ἦταν νά τροποποιηθοῦν πολλὰ ἤθη καί ἐθιμα. Ἐθιμα ὠραῖα. Ἐθιμα ὅμως πού δέν ξεχνιοῦνται. Διότι ἀπό παλαιὰ ἦταν πολλοὶ συνδεδεμένοι Ἕλληνες καί Ἑβραῖοι. Μέ ἀλληλοσεβασμόν πρὸς τήν ἐκτέλεσιν τῶν ἐθίμων τῆς θρησκείας κάθε φυλῆς.

Τό κυριότερο χαρακτηριστικὸ τῆς γιορτῆς τῆς σκηνοπηγίας εἶναι ὅτι τὰ σπίτια τῶν Ἑβραίων ἦταν στολισμένα μέ καλάμια. Χωρὶς αὐτὰ δέν μπορούσαν νά γιορτάζουν. Ὅπως ἐμεῖς δέν καταλαβαίνουμε Πάσχα χωρὶς κόκκινο αὐγὸ, ἔτσι καί οἱ Ἑβραῖοι δέν καταλάβαιναν σκηνοπηγία χωρὶς καλάμια.

★

Ἄς κάνουμε τώρα μιὰ ἀνάλυση τῶν ἐορτῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν κατά τίς μέρες αὐτές. Μιὰ ἀνάλυση ἡ ὁποία, ἀπὸ ἐγκυκλοπαιδικῆς ἀπόψεως τουλάχιστον, καί εὐχάριστη εἶναι καὶ ὠφέλιμη. Τρεῖς, ἐν συνεχείᾳ, εἶναι οἱ μεγάλες γιορτές τῶν Ἰσραηλιτῶν:

ΡΟΣ ΑΑΣΝΑ = Πρωτοχρονιά, ΓΙΟΜ ΚΙΠΟΥΡ = ἡ μεγάλη συγγνώμη καί ΣΟΥΚΟΤ = σκηνοπηγία. Καί οἱ τρεῖς ὀνομάζονται μ' ἓνα ὄνομα «τρομεραὶ ἡμέραι».

Καί ὅσον ἀφορᾷ μέν τῇ μέρᾳ τῆς μεγάλης συγγνώμης τοῦ γκράν μπαρτόν, αὐτονόητος εἶναι ἡ ἔννοια ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ αἰτήσεως συγγνώμης διὰ τὰ ἁμαρτήματα πού διεπράχθησαν κατά τό παρελθόν ἔτος.

Ἀλλὰ ἡ Πρωτοχρονιά καί ἡ ἀνάμνησις τῆς σκηνοπηγίας ὕστερα ἀπὸ τήν ἐξοδὸ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, γιατί ἐχαρκτηρίσθησαν καί αὐτές τρομερές ἡμέρες:

Εἰς τό σημεῖον αὐτό ἡ φιλοσοφία τῶν Ἑβραίων ἔδωκεν ἄλλο νόημα καί περιεχόμενον. Ἡ Πρωτοχρονιά δέν εἶναι ὅ,τι ἐπιφανειακά μᾶς θυμίζει τὴν ἔλευση ἐνός ἄλλου χρόνου, μέ ἀγνώστους ἐντυπώσεις καί μελλούμενα γεγονότα πού μᾶς περιμένουν. Ἡ Πρωτοχρονιά γιὰ τούς Ἰσραηλίτες ἔχει τό νόημα τῆς παρελεύσεως ἐνός ἀκόμη ἔτους ἀπὸ τὴν ζωὴ μας, ἡ ὁποία μικραίνει, ἔτσι κάθε Πρωτοχρονιά. Ἡ ἀκολουθοῦσα ἐορτὴ τοῦ Γίόμ Κιπούρ φυσικόν εἶναι νά θεωρεῖται τρομερὴ μέρα, ἐφόσον παρουσιάζονται οἱ Ἰσραηλίται πρὸ τοῦ Θεοῦ γιὰ νά ζητήσουν συγγνώμην. Καί ὁ ὀκταήμερος ἐορτασμός τῆς σκηνοπηγίας ἀντὶ νά ἔχει τό νόημα μιᾶς χαρμόσυνης ἐπετείου κατά τὸν Μωυσὴν πρέπει νά εἶναι ἀνάμνησις θλιβερῇ γιὰ νά μὴν ὑποπέσουν καί πάλιν σέ σφάλματα οἱ Ἑβραῖοι καί ὑποδουλωθοῦν.

Ἐξαγνισμένη βγῆκε ἡ φυλὴ των, ὕστερα ἀπὸ σαράντα χρόνια στὴν ἔρημο. Καί αὐτό τὸν ἐξαγνισμό τὸν πέτυχε ὁ Μωυσῆς. Ὁλόκληρα σαράντα χρόνια γιὰ νά χαθεῖ ἡ γενιά ἐκείνη πού πήρε καί ἐλαττώματα ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἔζησαν στὴν Αἴγυπτο, εἰς τρόπον πού νέα γενιά νά μπεῖ στὴ γῇ Χαναάν πού νά μὴ θυμᾶται ὡς βίωμα τίποτε ἀπ' τὴν Αἴγυπτο. Καί εἶναι γνωστὸ ὅτι τό πέτυχε ὁ Μωυσῆς!

Μόνον δύο μῆκαν στὴ γῇ Χαναάν. Καί ὁ ἕνας ἀπὸ αὐτούς τούς δύο ἦταν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. Οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Μωυσῆς δέν μῆκε στὴ γῇ τῆς ἐπαγγελίας.

Καί οἱ τρεῖς ἐξάλλου αὐτές γιορτές οἱ ἱεροδιδάσκαλοι τῶν Ἑβραίων καί οἱ ραββῖνοι τίς ἐξεμεταλλεύθησαν γιὰ νά τονίσουν τὸ γρήγορο πέρασμα τοῦ χρόνου, κατὰ τό ὁποῖον ἔπρεπε νά ἔχουν κάνει καλοσύνες οἱ ἄνθρωποι. Οἱ γιορτές αὐτές εἶναι καί ἓνα ἐρώτημα: «Τί καλὸ ἔκανες στὸ χρόνο πού πέρασε;» «Ὁ χρόνος τρέχει ὁδηγώντας πρὸς τὸν τάφον, πρόλαβες νά κάνεις καλοσύνες στοὺς συνανθρώπους σου;».

Μέ τέτοιο ψυχικὸ περιεχόμενο γιορτάζονταν καί οἱ τρεῖς γιορτές καί ἰδιαίτερα τῆς σκηνοπηγίας, παλαιότερα στίς ἐβραϊκές συνοικίες καί ἦταν πράγματι ὠραίες!

Σήμερα δέν γνωρίζω ἂν συνεχίζονται.

(Πρωινὸς Λόγος, Ἰωαννίνων 1.1.1985)

• ΑΝΤΩΝΗ ΛΙΑΚΟΥ:

«Η σοσιαλιστική εργατική όμοσπονδία Θεσσαλονίκης (Φεντερασιόν) και η σοσιαλιστική νεολαία — Τά καταστατικά τους»

Έκδοση: «Παρατηρητής», Θεσσαλονίκη 1985

Μία νέα μελέτη για τη σοσιαλιστική εργατική Όμοσπονδία Θεσσαλονίκης, την περισσότερο γνωστή με τον στην ισπανοεβραϊκή γλώσσα τίτλο της «Φεντερασιόν», έρχεται να προστεθεί στην υπάρχουσα ελληνική βιβλιογραφία, που πραγματεύεται το σημαντικό αυτό κεφάλαιο της ιστορίας του Εβραϊσμού της συμπτωτεύουσας.

Ο κ. Άντωνης Λιάκος δημοσιεύει στο βιβλίο του αυτό τα καταστατικά της Φεντερασιόν και της Σοσιαλιστικής Νεολαίας Θεσσαλονίκης, που κατατέθηκαν στο Πρωτοδικείο το 1915. Και τα συνοδεύει με δύο εισαγωγικά κείμενα, που αναφέρονται στις ως τώρα έρευνες της ιστορίας της Φεντερασιόν και στην περιγραφή των δραστηριοτήτων της νεολαίας της.

Τό βιβλίο περιλαμβάνει δύο ακόμα σημαντικά κείμενα, με τα οποία η ίδια η Φεντερασιόν αυτοπαρουσιάζει την ιστορία της. Τό πρώτο είναι η έκθεσή της στο γραφείο της Σοσιαλιστικής Διεθνούς τό 1910, ενώ τό δεύτερο είναι τό υπόμνημα που υπέβαλε στην κυβέρνηση Βενιζέλου τό 1914, διαμαρτυρόμενη για την εκτόπιση των ήγχετικών στελεχών της Άβραάμ Μπεναρόγια και Σ. Γιονά και για την κατάσχεση του αρχείου της.

Όπως αναφέρεται στον πρόλογο του βιβλίου, «ή εργασία αυτή όχι μόνο δέν κλείνει τό κεφάλαιο Φεντερασιόν, αλλά άκριβώς σκοπεύει νά τό άνοίξει έρεθίζοντας για νέες έρευνες».

Θά προσθέσουμε ότι συμμεριζόμαστε άπόλυτα την παραπάνω άποψη, για μία πιό έκτεταμένη μελέτη του άρχαικού ύλικού που άφορά την Φεντερασιόν. Και έπισημαίνουμε, για παράδειγμα, τό σώμα της έφημερίδας «Α-νάντι», του Ίνστιτούτου Ben Zvi, που παραμένει ως τώρα άννερεύητο.

Η εργασία του κ. Λιάκου άποτελεί άξιόλογη συμβολή για την έρευνα της δράσης της Σοσιαλιστικής Έργατικής Όμοσπονδίας, που ίδρυσαν Έβραίοι της Θεσσαλονίκης τό 1909 και περιλαμβάνει πολύτιμα στοιχεία όχι μόνο για την Ίσραηλιτική Κοινότητα, αλλά και γενικότερα, για τή φυσιογνωμία, τή δομή και την κοινωνία της πόλης σε μία περίοδο μεστή από καθοριστικά, για την ιστορική πορεία της, γεγονότα.

A.N.

• ΑΡΙΕΛΛΑ ΑΣΕΡ

«Η Έβραϊκή Κοινότητα Θεσσαλονίκης — μία κοινότητα έπιβιώσαντων — «Συλλογική ταυτότητα ή συναίσθημα ένταξης»».

Η μελέτη αυτή πραγματεύεται τή συλλογική ταυτότητα των Έβραίων της Θεσ/νίκης. Άποτελείται από δύο μέρη: Τό πρώτο μέρος αναφέρεται στο πέρασμα των Έβραίων από τή Θεσ/νίκη, ένός πληθυσμού που έζησε έπί 5 περίπου αιώνες, ταυτόχρονα στο περιθώριο και στο έσωτερικό της ιστορίας της πόλης στην όποία ρίζωσε.

Παρακολουθούμε τή μορφή της ένταξης των Έβραίων άρχικά στο πολυεθνικό μωσαϊκό της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας σαν ένθική μειονότητα και στη συνέχεια στο σύγχρονο έλληνικό κράτος, σαν θρησκευτική πιά μειονότητα στα πλαίσια ένός ένθνικού κράτους. Οι Έβραίοι έζησαν στη Θεσ/νίκη σε μία παραδοσιακή κοινωνία όπου ο Έβραϊσμός ήταν έννας τρόπος ζωής που έκφραζόταν κάθε στιγμή. Άπό τή στιγμή που έπαψαν να είναι μία από τίς συνιστώσες του μωσαϊκού λαού που υπήρξε ή Όθωμανική Αυτοκρατορία για νά γίνουν μία θρησκευτική και πολιτισμική μειονότητα ένός οργανωμένου έλληνικού κράτους που, αναπόφευκτα διέθετε μέσα άφομοίωσης όπως ή στρατιωτική θητεία και ή εκπαίδευση, ή έβραιο-ισπανική κουλτούρα άρχισε νά χάνει έδαφος. Ός τίς παραμονές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ή Κοινότητα συνέχισε νά έχει μία δική της ζωή, άντιπροσώπευε για τόν Έβραϊσμό της πόλης τό σύνολο της κοινωνίας, στην όποία έννοιωθαν ένταγμένοι και στα πλαίσια της όποιας διαμόρφωναν τίς συμπεριφορές τους και τίς φιλοδοξίες τους. Σήμερα, 40 χρόνια μετά τή ναζιστική γενοκτονία, είμαστε μπροστά σε ένα κοινωνικό μόρφωμα που διατηρείται στο όνομα μίας συλλογικής μνήμης ή όποια μεταδίδεται κυρίως μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, ένδυναμώνεται από όρισμένες εκπαιδευτικές, πολιτιστικές και άλλες δραστηριότητες, όταν και όσο αυτές άναποκρίνονται στις άνάγκες των Έβραίων της Θεσ/νίκης, από κάποιες θρησκευτικές πρακτικές — έκείνες άκριβώς που δέν άπομονώνουν τούς Έβραίους από την κοινωνία που τούς περιβάλλει — από στρατεύσεις μέ ένθικά χαρακτηριστικά, όπως ο Σιωνισμός και τέλος, ή συλλογική αυτή μνήμη οργανώνει μία κοινωνική ζωή μέ χαρακτηριστικά όμοια μέ έκείνα που συναντάμε και σε άλλες ομάδες μειονοτήτων.

Δεύτερο μέρος αυτής της άνιχνευτικής εργασίας, τό καθαρά έρευνητικό κομμάτι, χρησιμοποιεί σαν πρωταρχικό ύλικό συνεντεύξεις μέ Θεσσαλονικείς Έβραίους που συνεχίζουν νά κατοικούν την πόλη (συνεντεύξεις σε τρεις γενιές) και άποπειράται τή σκιαγράφηση των βασικών χαρακτηριστικών της ταυτότητας αυτής της κοινωνικής ομάδας.

Η Κοινότητα των Έβραίων της Θεσ/νίκης έξετάζεται σαν μία ιδιόμορφη κοινωνική ομάδα και αυτό για δύο λόγους. Άφ' ένός λόγω της ίδιας της φύσης του Έβραϊσμού: ταυτόχρονα θρησκεία, κουλτούρα και ένταξη σε μία κοινωνική ομάδα μέ ευρύτερες διαστάσεις. Και άφ' έτέρου λόγω της έννοιας της γενοκτονίας ή όποι άποτελεί για κάθε συλλογικότητα που την έχει ύποστει ένα άναντίστροπτο γεγονός «καλούπι»: Ό,τι κάνει ή ομάδα για νά έπιφορτισθεί συλλογικά την έπιβίωσή της (πολιτιστική, θρησκευτική, πολιτική) λαμβάνει άναγκαστικά, τό γεγονός αυτό, εύθέως είτε πλαγίως, σαν σημείο αναφοράς».

Οι έπιβίωσαντες δύσκολα βρίσκουν λόγο ύπαρξης σε γειτονικές συλλογικότητες γιατί ή ταυτότητά τους είναι συνδεδεμένη μέ τό ζήτημα της έπιβίωσής τους σαν ομάδα.

Τά χαρακτηριστικά αυτά μεταβιβάζονται και στους άπογόνους τους. Βέβαια, ή έβραϊκή ταυτότητα δέν παίρνει την ίδια μορφή και στις τρεις γενιές. Κάθε γενιά βρίσκεται άντιμέτωπη στο πρόβλημα της ταυτότητας σε σχέση μέ τό παρελθόν και τό μέλλον της. Και στις τρεις γενιές, που ένδεικτικά μελετούνται στην εργασία της δ. Άσερ, διαπιστώνεται ή ύπαρξη ένός «έβραϊκού

Ἐνδιαφέρουσες ἐκδόσεις καί ἐπιστολές

πυρήνα», «μίας σχετικά ἀναλωίωτης ἐβραϊκῆς οὐσίας», ἡ ὁποία διακατέχεται ἀπό μιά διπλή ἐπανάληψη:

Α) Τὴν ἐπανάληψη μίας ἐβραϊκῆς παιδείας κυρίως μέσω ἑνός «οἰκογενειακοῦ μυθιστορήματος» ἡ ἑνός ὁλότε-
λα ἐβραϊκοῦ παρελθόντος (κυρίως γιὰ ἐκείνους πού πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ἦταν ἤδη ἐνήλικοι).

Β) Τὴν ἐπανάληψη τῆς κουλτούρας τῆς εὐρύτερης κοι-
νωνίας στὴν ὁποία εἶναι ἐνταγμένοι, τῆς ἐλληνικῆς κοι-
νωνίας.

Ὅπως ἀναφέρει ἡ συγγραφέας:

«Προσπαθήσαμε σ' αὐτὴ τὴν ἀρχικὴ ἐρευνα νὰ ἀξιο-
λογήσουμε ἕνα πλατὺ φάσμα ἰδεολογικῶν, πολιτισμι-
κῶν, θρησκευτικῶν ἀκόμα καὶ πολιτικῶν ἐκφράσεων τῆς
ὁμάδας τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσ/νίκης. Μὰς ἐνδιέφερε κυ-
ρίως ἡ ἐρμηνεία πού οἱ ἴδιοι δίνουν στὴν ἐμπειρία τους
καὶ ὄχι ἡ ἀπόλυτη καὶ ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα. Ἐ-
πιμείναμε λοιπὸν στὴν κοινωνικὴ μετάφραση τοῦ ἐβραϊ-
κοῦ βιώματος ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Ἑβραίους.

Ἀναφέρω ἐνδεικτικὰ τὰ κεφάλαια πού προέκυψαν ἀ-
πὸ τὴν ἀνάλυση τῶν συνεντεύξεων:

Ἀναφέρω ἐνδεικτικὰ τὰ κεφάλαια πού προέκυψαν ἀ-
πὸ τὴν ἀνάλυση τῶν συνεντεύξεων:

— Ἡ ναζιστικὴ γενεοκτονία.

- Σχέση μὲ τὴ θρησκεία.
- Παράδοση καὶ μοντερνισμός.
- Κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη - κοινωνικὲς συγκρούσεις.
- Κοινωνικὴ ζωὴ.
- Ὑπερεκτίμηση τῶν σπουδῶν καὶ τῆς «κοινωνικῆς ἐ-
πιτυχίας».
- Γάμοι.
- Ἑβραϊκὴ οἰκογένεια.
- Μεταβίβαση τοῦ Ἑβραϊσμοῦ.
- Τὸ ἐβραϊκὸ ὄνομα.
- Ἀντισημιτισμός.
- Σχέση μὲ τὸν ἐλληνικὸ περίγυρο.
- Ἑθνικὸ συναίσθημα.
- Συναίσθημα διαφορετικότητας.
- Ἑθνοκεντρισμός - Πανεχθρισμός.
- Συναίσθημα ἀλληλοεξάρτησης μὲ τὸν παγκόσμιον
Ἑβραϊσμό.
- Σχέση μὲ τὸ Ἰσραήλ:
- Ταύτιση μὲ τὸ Ἰσραήλ.
- Ἡ διπλὴ ἔνταξη.
- Ἀνευ ὧρων ὑπεράσπιση τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰσραήλ
- Σιωνισμός.
- Μετανάστευση.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΣΤΑ «ΧΡΟΝΙΚΑ»

Ἀναμνήσεις Θεσσαλονικιοῦ

Ὁ κ. ΕΛ. ΓΙΟΥΛΟΥΝΤΑΣ - Θεσσαλονίκη, σὲ ἐπιστολὴ του παρουσιάζει τίς παρακάτω ἀναμνήσεις του.

Η οἰκογένειά μου ἐκ μητρὸς εἶναι παλαιοὶ Θεσ-
σαλονικεῖς, διατηροῦσαν ἀριστες οἰκονομικὲς
καὶ οἰκογενειακὲς σχέσεις μὲ ἐβραϊκὲς οἰκογέ-
νειας καὶ πρὶν τὸ 1900 καὶ μετὰ ὅταν ἐγκατα-
στάθηκαν τὸ 1902 ὅπου σήμερα ἡ ὁδὸς Φλέ-
μινγκ τότε ἡ ὁδὸς Ἰατροῦ Μισδραχὴ πού ἀρχίζει ἀπὸ τὸ
Τζαντέ ντε βίντε καὶ ἔφτανε μέχρι τὸ Νοσοκομεῖο Χίρς.
Πρέπει νὰ σὰς πῶ ὅτι ὁ πάππος μου Σπύρος Κων/ντίνου
Δαμιανοῦ ἐγνώριζε ἀπαισιὰ τὴν ἰσπανοεβραϊκὴν
γλῶσσαν καὶ διάβαζε ἐβραϊκὲς ἐφημερίδες μὲ τὰ μω-
σαϊκά. Ἐγνώριζε πολὺ καλὰ τὸν Σαοῦλ Μοδιάνο τὸν νε-
ώτερο, εἶχε σχέση μὲ τὴν οἰκογένεια Σαλιέλ παλαιὰ ἰ-
σπανοεβραϊκὴ οἰκογένεια τοῦ Χάμ Γιακώβ πού ἔμενε μὲ
τὴ γυναῖκα του (ραμπίσα) κοντὰ στὴ συναγωγὴ καὶ βρι-
σκόταν σὲ ἀπόσταση 40 μέτρων ἀπὸ τὸ σπίτι μου.

Ἡ μητέρα μου πού εἶναι σήμερα 81 ἐτῶν εἶχε φίλες
τίς κόρες τοῦ Χάμ Γιακώβ. Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι ἡ
γιαγιά μου λόγω τῶν σχέσεων μὲ Ἑβραίους ἐγνώριζε ἀ-
παισιὰ τὴν ἰσπανοεβραϊκὴν. Βέβαια τὴν γνωρίζω καὶ ἐ-
γὼ κάπως καλὰ. Σήμερα ἀκόμα ἐκεῖ εἶναι τὸ πατρικὸ
μας γωνιά Μακεδονίας καὶ Μισραχὴ.

Ἡ γιαγιά μου ἐγνώριζε πολλὰ ἐβραϊκά τραγοῦδια καὶ
τοῦ περασμένου αἰῶνα καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνα. Θυμᾶ-
μαι τοὺς τίτλους μερικῶν: 1) *La mujer del pipitero sevino Turca
por intero* 2) *Mete braja gaitanlia y vate al istire ganar* 3) *Sos tsicica*

mucho ermoza nunca non ti v' oljidar, 4) *L' amor es una a gua que se
cosa el corazon*, 5) *doce anos dispostados y tu al las cule serado...*
Τὸ τελευταῖο τραγοῦδι ἦταν ἀπὸ τίς νεαρές Ἑβραιοπού-
λες καὶ τὰ μάτια τους γέμιζαν δάκρυα, ὅπως μὰς ἀφη-
γεῖτο ἡ γιαγιά μου. Ἦταν κάποιος Ἑβραῖος ὁ ὁποῖος εἶ-
χε κλειστεῖ στὸ λευκὸ πύργο γιὰ κάποιο ἀδίκημα σὲ ἰσά-
βια καὶ ὅταν συνελήφθη ἦταν ἀρραβωνιασμένες. Ἡ ἀρ-
ραβωνιαστικιά του τὸν περιμένε δώδεκα ὁλόκληρα χρό-
νια. Στὰ δώδεκα χρόνια αὐτὸς δὲν ἄντεξε μέσα στὴ φο-
βερὴ φυλακὴ τοῦ *Bias cubé* καὶ μιά μέρα ἔπεσε ἀπὸ ψηλά
ἀπὸ τὸν πύργο καὶ αὐτοκτόνησε. Ἰσως κάποιος παλιός
Ἑβραῖος ἂν ζεῖ ἀκόμα νὰ θυμᾶτε αὐτὰ τὰ τραγοῦδια. Τὸ
πρῶτο τραγοῦδι βγήκε ἀπὸ τοῦ ὅτι μιά Ἑβραιοπούλα
παντρεμένη μὲ ἕνα σποργιατζὴ ἀγάπησε ἕναν Τούρκο
καὶ ἔγινε καθ' ὁλοκληρίαν Τουρκάλα... πάντως αὐτὸ τὸ
τραγοῦδι εἶχε πολὺ χιούμορ καὶ μὲ πολὺ ἐξυπνες λέξεις
πού μόνο οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσ/νίκης μπορούσαν νὰ συν-
θέσουν!!

Τέλος δύο ἐβραϊκά γνωμικά: α) «Ὁ Ἑβραῖος γιὰ τὸ
φαγητὸ (δηλ. φαγάς), ὁ Ἕλληνας γιὰ τὸ κρεβάτι καὶ ὁ
Τούρκος γιὰ συζήτηση (μοαμπέτι)», *El judio para comer el gre-
go para cama, y el Turco para muabet*.

(β) «Πᾶρε Ἑβραία ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, Ἑλληνίδα ἀπὸ
τὴ Σμύρνη καὶ Τουρκάλα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη»,
Toma judia de Selanik, Greca del Ismyr y Turca del Istanbul.

Οι Έβραίοι εἰς τὴν Κεφαλληνίαν

Δὲν ὑπάρχει σαφὲς πληροφορία, περὶ τοῦ πότε ἐνεφανίσθησαν οἱ Έβραῖοι, ὡς μόνιμοι κάτοικοι, εἰς τὴν Έπτανήσον. Κατὰ τὸν Ι. Ρωμανόν, ἡ ἐγκατάστασις των εἰς τὴν Κέρκυραν δὲν φαίνεται νά εἶναι παλαιότερα ἀπὸ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Πάντως, ὁμῶς, ἀκόμη καί πρό τοῦ περιφήμου 'Ισπανικοῦ Διατάγματος τῆς 'Αλάμπρας (τῆς 31ης Μαρτίου 1492), Έβραῖοι ἦσαν ἐγκατεστημένοι εἰς Κέρκυραν καὶ Ζάκυνθον. Καί, ναί μέν, περὶ ἐγκαταστάσεως τούτων ἐν Κεφαλληνίᾳ δὲν ἀνεύρομεν καμίαν γραπτὴν μαρτυρίαν, ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα εἰς τὸ πρῶτον τοῦ 'Αγίου Γεωργίου (Κάστρου) — τὴν παλαιάν δὴλ. πρωτεύουσάν τῆς νήσου, μέχρι τοῦ 1757 — ὑπάρχει οἰκόπεδον εἰς τὴν κεντρικὴν ὁδικὴν ἀρτηρίαν, πλησίον τοῦ Φόρου, τὸ ὅποιον καὶ σήμερον ὀνομάζεται «Γέττο». Έκεῖ, κατὰ πάσαν πιθανότητα, ἦταν ὁ χώρος ὅπου διέμεναν οἱ Έβραῖοι.

Έξ ἄλλου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Φανερωμένης τοῦ προαστίου τούτου, ὑπῆρχε, πρό τῶν σεισμῶν τοῦ 1953, μεταξύ τῶν εἰκόνων τοῦ Δωδεκαόρτου, καὶ μία εἰκὼν παλαιᾶς καλῆς τέχνης, τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μέ τὴν ἐπιγραφὴν: «Χεῖρ Γεωργίου Νομικοῦ. 'Ημουνα 'Οβρέος καὶ γίνεκα Χριστιανός, 1676 Νοεμβρίου». Ἐπίσης εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ Βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου Κορρέρ, ἀνεύρομεν εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 458 φάκελλον τῶν «Χειρογράφων Μοροζίνι», τὴν πληροφορίαν ὅτι τὸ 1701 ὑπῆρχον Έβραῖοι ἐν Κεφαλληνίᾳ — δυστυχῶς, ὁμῶς ἀνευ ἄλλης τινὸς λεπτομερείας.

Ἡ πιθανότερα ἐκδοχὴ εἶναι ὅτι οἱ 'Ισραηλίται ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἐπὶ Ένετῶν, προερχόμενοι ἐκ Κρήτης, Κέρκυρας ἢ Ζακύνθου καὶ ἔζων μετερχόμενοι τέχνας πρακτικὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱατρικὴν, ἐν γένει δὲ ἐπαγγέλματα χρησιμώτατα, τὰ ὅποια μετέρχοντο καὶ εἰς τὰς δύο ὡς ἀνω νήσους τῆς Έπτανήσου.

★

Μετά τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτεύουσας τῆς Κεφαλληνίας εἰς τὸ 'Αργοστόλιον (1757) καὶ τὴν παρακμὴν τοῦ προαστίου, οἱ Έβραῖοι μετώκησαν εἰς τὴν νέαν πόλιν καὶ ἐγκατεστάθησαν ὅλοι μαζί εἰς τὴν ἐκεῖ συνοικίαν τοῦ 'Αγ. Γεωργίου. Παλαιοὶ Κεφαλληνεὺς τὸ ἀναφέρουν ἀπὸ διηγήσεις τῶν γονέων των κατὰ τὴν παιδικὴν των ἡλικίαν, οἱ ὅποιοι ἐπίσης τοὺς ὠμίλουν διὰ τὴν καθ' ἑκάστον Σάββατον γενικὴν ἀποχὴν τῶν Έβραίων ἀπὸ πάσης ἐργασίας, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τῆς κατ' οἶκον μαγειρικῆς. 'Ο-

μοῖως, ἔχουν τὴν ἀνάμνησιν καὶ ὑπαρχούσης εἰς τὴν συνοικίαν ἐκείνην μικρᾶς Συναγωγῆς.

Ένθυμούμαι καὶ ἐγώ, εἰς πολὺ μικράν ἡλικίαν, μερικοὺς τάφους ἐμπροσθεν τοῦ ποτέ Μουσείου, βορείως τοῦ νῦν Τουριστικοῦ Ξενοδοχείου, ὅπου ἡ παιδαγωγός μου μοῦ ἔλεγεν ὅτι ἦσαν ἐνταφιασμένοι Έβραῖοι. 'Ο ἀδελφός μου Σπύρος ἐνθυμεῖται καὶ ἐνταφιασμόν Έβραίου, περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἰς τὴν τοποθεσίαν ταύτην. Ἐπίσης ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς κ. 'Αμίλκας 'Αλιβιζάτος με ἐπληροφόρησεν ὅτι κατὰ τὴν ἰδίαν ὡς ἀνω χρονικὴν ἐποχὴν ἐκηδεύθη καὶ εἰς τὸ Ληξούριον Έβραῖος ὀνομαζόμενος Μπολῆς, λευκοσιδηρουργός τὸ ἐπάγγελμα. Λόγω τῆς μεγάλης δημοτικότητός του, ἡ κηδεῖα του παρηκολουθήθη ὑπὸ πολλῶν κατοίκων Ληξουρίου καὶ 'Αργοστολίου, προσεκληθῆ δὲ ραββίνος ἐκ Ζακύνθου διὰ τὸν ἐνταφιασμόν.

Μερικοὶ θυμοῦνται τοὺς δύο τελευταίους Έβραίους, πού ἐζησαν εἰς τὴν νήσον. Τὸν **Ζαχαρίαν Βιτάλ**, ἰδρυτὴν ἔπειτα τῆς ἐν 'Αθῆναις ὑφασματεμπορικῆς ἐταιρείας «Βιτάλ Α.Ε.», ὅστις ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Περατάτα, πρό 90 περίπου ἐτῶν καὶ ἀπεβίωσε τελευταίως. Οὗτος ἤρχισε τὸ ἐπάγγελμα του ὡς πλανόδιος «πραματευτής» καὶ ἐπὶ ἔτη διέτρεχε μετὰ τοῦ ὑποζυγίου του ὁλόκληρον τὴν νήσον. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἐκατονταετηρίδος, ἐγκατεστάθη ἐν Πάτραις καὶ κατόπιν μετέφερε τὴν ἐπιχειρήσιν του εἰς 'Αθήνας... 'Ο ἕτερος 'Ισραηλίτης ὀνομάζετο **Σαμουηλάκης**, ἦτο ὑαλοθέτης καὶ τεχνίτης παρομοίων εὐκόλων ἐργασιῶν. Οὗτος δὲ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1905, ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἀπόγονοι τοῦτου πληροφοροῦμεθα ὅτι ὑπάρχουσι εἰς Κέρκυραν.

Τὰ ὡς ἀνω στοιχεῖα ἀνεύρομεν κατὰ τὴν ἔρευναν διὰ τὴν συγγραφὴν βιβλίου περὶ τοῦ Κάστρου 'Αγίου Γεωργίου Κεφαλληνίας, ἐκρίναμεν δὲ σκόπιμον νὰ τὰ δημοσιεύσωμεν, διὰ νὰ μὴ ἀπολεσθῶν ὡς τόσαι ἄλλαι πληροφορίες, τὰς ὁποίας οἱ γονεῖς μας ἐγνώριζον καὶ μᾶς διηγούντο. Πολλοὶ τούτων, δυστυχῶς, οὐδέποτε ἐγράφησαν καί, ὡς ἐκ τούτου, ἐλησμονήθησαν.

Νικ. Φωκᾶς - Κοσμετάτος
(«Εστία», 6.2.1969)

[Περὶ τῶν Έβραίων στὴν Κεφαλονιά ἔχει δημοσιευθεῖ ὁλοκληρωμένη μελέτη τοῦ κ. Ἀγγελου - Διονυσίου Δεμπόπουλου στὰ τεύχη μας 45 καὶ 46 (Φεβρουάριος καὶ Μάρτιος 1982).]

Διορθώσεις

□ Στὸ ἄρθρο
τοῦ καθηγητοῦ
κ. Λ. ΧΟΥΜΑΝΙΔΗ

Στὸ ἄρθρο τοῦ δρος Λ.Θ. Χουμανίδη, καθηγητοῦ ΑΒΣΠ, μέ τίτλο: «Ἡ οἰκονομικὴ θέσις τῶν Έβραίων στὴν Έλλάδα», πού δημοσιεύθηκε στὸ φύλλο 79 (Σεπτέμβριος 1985) τοῦ περιοδικοῦ μας, παρακαλοῦμε νὰ γίνουν οἱ παρακάτω διορθώσεις:

Σελ. 5, στήλη 1η, σειρὰ 8η: ἀντὶ «1421» ἀνάγνῳθι «1421, 1431».

Σελ. 5, στήλη 1η, σειρὰ 9η: ἀντὶ «ἀξίας 2.000 σκουδῶν» ἀνάγνῳθι «20.000 σκουδῶν».

Σελ. 5, στήλη 1η, σειρὰ 9 - 10η: ἀντὶ «διὰ νὰ ἀνέλθῃ τὸ ἔτος 1452 εἰς 30.000 σκουδᾶ» ἀνάγνῳθι «διὰ νὰ κατέλθῃ τὸ ἔτος 1452 εἰς 3.000 σκουδᾶ».

Σελ. 7, στήλη 1η, ὑποσ. 15: ἀντὶ «'Α. Ἀνδρεάδης: Les Juifs dans l'empire byzantin (Έργα Ι) σελ. 667» ἀνάγνῳθι «'Α. Ἀνδρεάδης: Περί τοῦ ἀν ὑπῆρχον Έβραῖοι ἐν Κρήτῃ (Έργα Ι) σελ. 667».

Σελ. 7, στήλη 2α, ὑποσ. 18, 19: ἀντὶ

«'Α. Ἀνδρεάδης: Les Juifs et le fisc σελ. 667, ἀνάγνῳθι «'Α. Ἀνδρεάδης: Περί τοῦ ἀν ὑπῆρχον Έβραῖοι ἐν Κρήτῃ, σελ. 667».

□ Στὸ τεύχος
78, 'Ιούνιος 1985

Στὸ τεύχος 78, 'Ιούνιος 1985, τὸ ἀφιερωμένο στὴν Ἀθήνα, δημοσιεύθηκε στὴ σελίδα 25 φωτογραφία γαμικοῦ συμφωνητικοῦ (κετομπά) συνταγμένη ἀπὸ τὸν **Ραββῖνο 'Ιωσήφ Ντε Τσαβες** καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν **Ραββῖνο Σολομών 'Ιωσήφ**, ὅπως ἐκ παραδρομῆς ἀναγράφεται.

‘Ο νέος ‘Αντισημιτισμός στην Εύρώπη

Συνέχεια από τη σελ. 2

‘Αντισημιτισμός είναι ή διάκριση έναντιόν των ‘Εβραίων’ αντι-Σιωνισμός είναι ή διάκριση έναντιόν του ‘εβραϊκού κράτους’. Οι παραδοσιακοί αντισημίτες στην πιό άκραία μορφή τους ισχυρίζονται ότι οι ‘Εβραίοι δεν έχουν δικαίωμα υπάρξεως’ οι αντι-Σιωνιστές σήμερα ισχυρίζονται ότι το ‘εβραϊκό κράτος δεν έχει δικαίωμα υπάρξεως’. Οι αντισημίτες απορρίπτουν το δικαίωμα των ‘Εβραίων να εκφράσουν τη γνώμη τους, τον πολιτισμό και τη θρησκεία τους. Οι αντι-Σιωνιστές απορρίπτουν το δικαίωμα των ‘Εβραίων να εκφράσουν την εθνική τους συνείδηση μέσω του κράτους του ‘Ισραήλ. ‘Οχι, τό “Αουσβιτς δεν άρχισε στό “Αουσβιτς. “Αρχισε μέ τή συστηματική άπόπειρα νά άπο-νομιμοποιηθούν οί ‘Εβραίοι, νά άπομονωθούν οί ‘Εβραίοι άπό τούς άλλους και νά προετοιμασθεί ή κοινή γνώμη γιά τή μελλοντική καταστροφή του ‘εβραϊκού λαού.

‘Εκείνο πού βλέπουμε σήμερα στό διεθνή σκηνή και ειδικά στόν ΟΗΕ είναι συστηματικές άπόπειρες νά άπο-νομιμοποιηθεί τό ‘εβραϊκό κράτος’ προσπάθειες νά άπομονωθεί τό ‘Ισραήλ μέ τρόπο πού στόν πραγματικότητα έτοιμάζει τήν παγκόσμια κοινή γνώμη γιά τή μελλοντική καταστροφή του ‘Ισραήλ. ‘Ολοι μας ξέρουμε ότι πολλές χώρες θέλουν νά εκδιωχθεί τό ‘Ισραήλ άπό τόν ΟΗΕ, δηλαδή νά στιγματισθεί τό ‘Ισραήλ σάν άπόβλητο έθνος, σάν έθνος χωρίς δικαιώματα. “Άλλες κυβερνήσεις, πολλές δημοκρατίες στόν Εύρώπη, προσπάθησαν νά μειώσουν στό ελάχιστο τίς έπαφές τους μέ τό ‘Ισραήλ και δεν αντιδρούν όταν έμποδίζεται τό ‘Ισραήλ νά συμμετάσχει σέ Διεθνείς Διασκέψεις, άθλητικούς άγώνες κ.λπ.

‘Όταν ή Συρία σκότωσε 10.000 - 20.000 άτομα άπό τόν δικό της πληθυσμό σέ μία έβδομάδα, δεν υπήρξε καθόλου διεθνής διαμαρτυρία έκτός άπό τό ‘Ισραήλ. ‘Όταν ‘Ισραηλινοί στρατιώτες σκότωσαν κατά λάθος δύο Παλαιστινίους στό Δυτική ‘Οχθη, τό ‘Ισραήλ κατακλύσθηκε άπό καταδίκες όλου τού κόσμου. ‘Όταν οί “Αραβες σκοτώνουν “Αραβες πολλοί λίγοι αντιδρούν. Μας φαίνεται φυσικό. ‘Όταν οί “Αραβες σκοτώνουν ‘Εβραίους πολίτες, ο περισσότερος κόσμος τό θεωρεί σάν πολεμική πράξη και δεν εναντιώνεται σ’ αυτό. ‘Όταν όμως ‘Εβραίοι σκοτώνουν “Αραβες, άκόμα και όταν αυτό γίνεται στό πλαίσιο του πολέμου εναντίον μίας οργανώσεως πού επίζητησε πάντοτε τήν καταστροφή του ‘εβραϊκού κράτους, ξεσπάει κατακραυγή, διαμαρτυρίες, γίνονται διαδηλώσεις, καταδίκες, ψηφίσματα και δίνετα δημοσιότητα σέ τεράστια κλίμακα. “Ετσι εκείνο πού επιτρέπεται σέ άλλες χώρες, είναι άπαγορευμένο γιά τό ‘Ισραήλ και ό,τι δεν επικρίνεται ποτέ όταν τό κάνουν άλλα κράτη, καταδικάζεται πάντοτε όταν τό κάνει τό ‘Ισραήλ.

□ Εύρώπη και ‘Ισραήλ

Εδω νομίζω ότι πρέπει νά διευκρινίσουμε κάτι, τουλάχιστον σέ ότι άφορά ειδικά τήν Εύρώπη, και αυτό είναι ότι δεν θεωρούμε τίς έπικρίσεις εναντίον του ‘Ισραήλ σάν αντισημιτισμό. ‘Όσο νόμιμο είναι νά εναντιώνεται κανείς σέ όρισμένες πολιτικές πράξεις, άποφάσεις, ενέργειες και τάσεις στό ‘Ισραήλ, τόσο είναι νά κάνει κανείς τό ίδιο γιά άλλα έθνη του κόσμου. ‘Εγώ, προσωπικά, είμαι εναντίον τής πολιτικής των μαζικών οικισμών στό Δυτική ‘Οχθη, όπως έκατοντάδες ‘Ισραηλινοί. ‘Ενοχλήθηκα πολύ μέ τόν τρόπο πού ή κυβέρνηση Μπέγκιν - Σαρόν διεξήγαγε τόν πόλεμο στόν Λίβανο. Οί περισσότεροι άπό τούς φίλους μου σ’ αυτή τή χώρα άνήκουν στό δημοκρατική αντιπολίτευση. ‘Όμως υπάρχει ένα όριο. ‘Όριο πέραν του οποίου, οί άντι - ισραηλινές δηλώσεις ένθαρρύνουν τόν αντισημιτισμό. Στίς ΗΠΑ π.χ. ό λαός μιλά εναντίον του προέδρου, αλλά δεν άμφισβητεί ποτέ τό δικαίωμα των ΗΠΑ νά υπάρχουν ή νά άμύνονται. Κάποτε στό Σουηδία, είχα αναλάβει μία έκστρατεία μέ τό κόμμα μου εναντίον τής τότε σοσιευδικής κυβερνήσεως. Οί εκλογές πού άκολούθησαν οδήγησαν σέ άλλαγή εξουσίας. Ούτε πρós στιγμήν δεν σκέφθηκα νά άμφισβητήσω τό δικαίωμα υπάρξεως τής Σουηδίας. ‘Αλλά οί άντι - Σιωνιστές, όχι μόνο αντιτίθενται σέ άποφάσεις μιάς συγκεκριμένης ισραηλινής κυβερνήσεως, αλλά έρμηνεύουν άμέσως αυτές τίς άποφάσεις σάν μία άπόδειξη ότι τό

«Κορίτσια του Γκέττο της Βαρσοβίας», πίνακας του Mark Zhitniski.

‘Ισραήλ σάν κράτος θά πρέπει νά εξαλειφθεί μέ τόν ένα ή τόν άλλο τρόπο.

Θά πρέπει νά έχετε άκούσει σέ κάποια στιγμή τούς αντι-Σιωνιστές νά ισχυρίζονται ότι δεν είναι εναντίον των ‘Εβραίων, αλλά μόνο εναντίον του ‘εβραϊκού κράτους. Είναι σάν νά λέει κάποιος: «Δεν είμαι άντι - ‘Αμερικανός αλλά μόνο εναντίον τής υπάρξεως των ΗΠΑ», ή κάποιος άλλος: «‘Αγαπώ τούς Γάλλους, αλλά ή Γαλλία θά έπρεπε νά εξαφανισθεί». Κανένας δεν θά έπερνε μία τέτοια δήλωση στό σοβαρό. ‘Όταν όμως μερικοί άνθρωποι λένε ότι είναι υπέρ των ‘Εβραίων, αλλά ότι τό ‘Ισραήλ θά πρέπει νά εξαλειφθεί, ο παραλογισμός αυτός σέ πολλά μέρη του κόσμου και στόν ΟΗΕ γίνεται δεκτός σάν μία ισορροπημένη και λογική δήλωση. ‘Ολοι οί άλλοι λαοί, συμπεριλαμβανομένων και των Παλαιστινίων, έχουν κατά τούς αντι-Σιωνιστές δικαίωμα νά έχουν ένα έθνος· μόνο ο ‘εβραϊκός λαός δεν έχει αυτό τό δικαίωμα. Αυτό λέγεται αντισημιτισμός.

Νομίζω άκόμα ότι είναι έξαιρετικά σημαντικό νά τονίσουμε στόν Εύρώπη τήν παραφθορά στίς γλωσσικές εκφράσεις πού σημειώθηκε άφ’ ότου άρχισε ο πόλεμος στόν Λίβανο. Δανείστηκαν οί άντι - Σιωνιστές λέξεις συνυφασμένες μέ τά δεινά του ‘εβραϊκού λαού και τίς χρησιμοποιούν τώρα συνεχώς, εναντίον του κράτους του ‘Ισραήλ: ‘Ο πόλεμος του Λιβάνου υπήρξε ένα ολοκαύτωμα· ο άγώνας εναντίον τής ΡΛΟ είναι γενοκτονία· τό ‘Ισραήλ στοχεύει στόν «τελική λύση» του παλαιστινιακού προβλήματος· ή Δυτική Βηρυττός έγινε γκέττο τής Βαρσοβίας· τό άστέρι του Δαυίδ πήρε τή μορφή του άγκυλωτου σταυρού. ‘Ο παραλληλισμός αυτός μεταξύ ‘Ισραήλ και των ναζί είναι τώρα τό κύριο θέμα του πιό επιθετικού αντισημιτισμού στό Σοβιετική ‘Ενωση. Πρέπει όμως νά επιμεινών στό ότι ή «γλώσσα» αυτή διαδόθηκε και στό Δυτική Εύρώπη. ‘Ο Πρόεδρος τής Γαλλίας όπως ξέρετε έκανε μία σύγκριση μεταξύ τής Βηρυττού και του ‘Οραντούρ, ο Σουηδός πρωθυπουργός δήλωσε ότι τά παιδιά των Παλαιστινίων έγιναν αντικείμενο διωγμών μέ τόν ίδιο άκριβώς τρόπο όπως τά ‘Εβραίοιπouλα στό στρατόπεδο θανά-

Σκηνή από νεοναζιστικό φιλμ: «Η εκτέλεση»

του κατά τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με τη διαφορά ότι αυτή τη φορά τό 'Ισραήλ είναι ο θύτης. Αυτό, δέν αποτελεί μόνο τή χειρότερη διαστρέβλωση γεγονότων. Μπορείτε νά φαντασθείτε τίποτα πιά παράλογο από τό νά συγκρίνει κανείς τή μόνη δημοκρατία στή Μέση 'Ανατολή μέ τό πιά βάρβαρο καθεστώς πού εχει ποτέ εμφανισθεί στήν ιστορία; Είναι έξ άλλου ή χειρότερη προσβολή γιά τούς 'Εβραίους καί τούς 'Ισραηλινούς, πού θά μπορούσε κανείς νά φαντασθεί: Νά τούς συγκρίνει κανείς μέ τούς πρώην δολοφόνους τους. Είναι ακόμα — καί αυτό είναι τόσο επικίνδυνο όσο τά προηγούμενα — τό γεγονός ότι καθιστά κανείς εύτελη τή σημασία του 'Ολοκαυτώματος, συγκρίνοντάς το μέ οποιοδήποτε άλλο γεγονός στήν 'Ιστορία, γιατί όταν συγκρίνει κανείς τό πιά μοναδικό έγκλημα στήν ιστορία τής ανθρωπότητας μέ ό,τιδήποτε άλλο, τί θά σκεφτεί ή νέα γενιά ότι συνέβη στά χρόνια του Χίτλερ; Ποτέ δέν θά μπορέσει νά καταλάβει τή μοναδικότητα αυτού του έγκλήματος.

Η τάση στήν Εύρώπη νά θεωρούνται οι επιθέσεις εναντίον των 'Εβραίων σαν μέρος του σχεδόν νόμιμου πολέμου εναντίον του 'Ισραήλ μάς στενοχωρεί πολύ. "Όταν όρισμένα άτομα σκοτώθηκαν ή τραυματίσθηκαν στή γνωστή επίθεση εναντίον τής Συναγωγής στήν οδό Κοπερνίκ, ό τότε πρωθυπουργός τής Γαλλίας, διαμαρτυρήθηκε ιδιαίτερος επειδή ή βόμβα είχε σκοτώσει καί άθώους Γάλλους, μή 'Εβραίους. Γι' αυτόν δηλαδή, οι 'Εβραίοι ήταν κατά κάποιον τρόπο ένοχοι, γιατί ήταν 'Εβραίοι. Ο κ. Ρεϋμόν Μπάρ εξακολούθησε νά είναι πρωθυπουργός τής Γαλλίας καί μετά τήν τρομερή αυτή δήλωση. Θά πρέπει ακόμα νά θυμόμαστε ότι όταν είχε γίνει ή απόπειρα εναντίον τής Συναγωγής τής 'Αμβέρσας, ή Βελγική 'Ασφαλιστική 'Εταιρεία δήλωσε μετά ότι δέν θά εκάλυπτε τίς ζημιές γιατί τό επεισόδιο δέν ήταν έγκληματική πράξη, αλλά πολεμική. "Ετσι, βλέπουμε ότι κάθε τόσο, οι 'Εβραίοι θεωρούνται παντού σαν στρατιώτες γιατί γίνεται πόλεμος εναντίον του 'Ισραήλ στή Μέση 'Ανατολή.

Πιστεύω ότι συχνά στήν Εύρώπη χάνουμε τόν καιρό μας όταν αναζητούμε ίχνη αντισημιτισμού στήν παλιά παράδοση ή στον άντι - καπιταλιστή αντισημίτη πού υπήρχε τήν εποχή τής δίκης του ΝτρεΫφους πρό 80 - 90 ετών. Σήμερα, δέν ακούγεται συχνά ότι ό φτωχός γαλλικός λαός ταπεινώνεται καί συνθλίβεται από κοσμοπολίτικες πλούσιες έβραϊκές οίκογένειες. 'Αντί-

θετα, ακούμε ότι ό παλαιστινιακός λαός, ό πιά κακότευχος άνάμεσα στους κακότευχους, καί ό πιά αποδιωγμένος άνάμεσα στους αποδιωγμένους, είναι θύμα του επιθετικού έβραϊκού λαού. "Ετσι, ό 'Εβραίος μέ τήν χαρακτηριστική μύτη ή ό χριστιανοφάγος 'Εβραίος αντικαθίσταται συχνά από τόν νικητή βάρβαρο 'Ισραηλινό.

"Ετσι εκφράζεται τώρα, ό νέος 'Αντισημιτισμός στήν Εύρώπη. Η αντίδρασή μας σ' αυτόν, θά πρέπει νά είναι ή ένίσχυση του δεσμού μας μέ τό κράτος του 'Ισραήλ. "Όταν τό 'Ισραήλ γίνεται ό κύριος στόχος των 'Αντισημιτών, είναι καθήκον μας νά ανανεώσουμε καί πάλι τήν άλληλεγγύη μας μέ τήν ίδια τήν ύπαρξη καί τήν ουσία του έβραϊκού κράτους. Αυτό όμως πού βλέπουμε στή διεθνή σκηνή είναι συχνά τό αντίθετο: τή συστηματική προσπάθεια έξοστρακισμού του 'Ισραήλ από τήν κοινωνία των εθνών. Γνωρίζουμε καλά από τό παρελθόν τί μπορεί νά συμβεί άν δέν αντιδράσουμε στον αντισημιτισμό. Οι αντισημίτες πάντα αρχίζουν μέ τούς 'Εβραίους αλλά ποτέ δέν σταματούν σ' αυτούς. Ο αντισημιτισμός αποτελεί πάντοτε έκκληση γιά τήν καταστροφή των δημοκρατικών αξιών καί θεσμών ή άνοχή του αντισημιτισμού σημαίνει προετοιμασία του εδάφους γιά καταστροφή. Στο τέλος, όλοι μας θά γίνουμε θύματα.

Δέν είναι άρκετό νά εναντιωνόμαστε στον αντισημιτισμό του παρελθόντος. Στίς μέρες μας, οι πιά επικίνδυνοι αντισημίτες είναι εκείνοι πού θέλουν τή Μέση 'Ανατολή 'Γιούντενστατ Ράιν' (γερμανικός όρος πού σημαίνει «απαλλαγμένη από έβραϊκό κράτος» — ό ύπαινιγμός άφορά στον γνωστό ναζιστικό στόχο νά δημιουργηθεί μία Εύρώπη «απαλλαγμένη από 'Εβραίους»).

Δέν είμαι 'Εβραίος καί προέρχομαι από μία μικρή χώρα, ή όποία έχει τό άπίστευτο προνόμιο νά ζει ειρηνικά έδώ καί 170 χρόνια. Δέν αντιπροσωπεύω πλέον εκείνους πού άσπάζονται τόν 'Αραφάτ καί ύποκύπτουν στίς άραβικές αξιώσεις. Ηρθε ή ώρα νά ταχθούμε εναντίον εκείνων πού ύπονομεύουν τή δημοκρατία μέ επιθέσεις εναντίον των 'Εβραίων καί του έβραϊκού κράτους.

(Αποσπάσματα όμιλίας του σέ Συμπόσιο γιά θέματα του σύγχρονου αντισημιτισμού. 'Ιερουσαλήμ, Μουσεία του 'Ολοκαυτώματος Γιάντ Βασέμ, 10 Μαΐου 1984).

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά..
(Παροιμ. 3:18)